

RAPPORT POLICE WATCH

APRIL 2022

**POLITIEGEWELD :
NAAR EEN TOEGANKELIJK,
EFFICIËNT EN ONAFHANKELIJK
KLACHTENMECHANISME**

DANKBETUIGING

Wij danken onze financiers: de Federatie Wallonië-Brussel en Open Society Foundation, hun steun stelt ons in staat ons werk te doen.

Dit rapport is het resultaat van bijna een jaar samenwerking, waarbij gebruik is gemaakt van de deskundigheid van vele mensen : slachtoffers, hulpverleners, professionals die hen begeleiden en leden van het adviescomité van Police Watch. Wij danken hen voor hun betrokkenheid bij dit denkproces.

Voor het bijdragen aan het schrijven, vormgeven en vertalen van dit rapport danken wij ook Ine Andriessen en Eline Kindt, medewerkers van de Liga voor Mensenrechten en Imane El Otmani, Margaux Deletter en Maeva François, stagiaires van Police Watch

Rapport geproduceerd en geschreven door Saskia Simon en Manuel Lambert

Lay-out: Florence Gentet

Verantwoordelijk uitgever: Kati Verstrepen, Gebroeders Desmetstraat 75, 9000 Gent

Met de steun van de

INHOUDSTAFEL

I. INLEIDING	5
II. HET ONDERZOEK VAN POLICE WATCH	9
A. Methodologie	9
1. Kwantitatief onderzoek : de database met getuigenissen van Police Watch	9
2. Kwalitatief onderzoek : Semigestructureerde interviews en groepsinterviews met feedback	10
B. De resultaten : alarmerende bevindingen	11
1. Enkele cijfers	11
2. Slachtoffers die aan hun lot overgelaten worden	13
• De jungle aan procedures	13
• Administratieve dwalingen	15
• Ontoereikende ontvangst en opvolging	16
3. Dysfuncties en belemmeringen bij de behandeling van klachten	20
• Weigering om de klacht te registreren op het politiebureau	20
• De bewijslast	21
• Slecht opgestelde processen verbaal	23
• Partijdig uitgevoerde onderzoeken	24
4. Straffeloosheid van de politie	26
• Onduidelijkheid van de wet	26
• Afwezigheid van straffen	27
5. Represailles tegen slachtoffers en intimidatie	29
• Intimidatie door politie	29
• Opschorting van sociale rechten	33
6. Criminalisering of diskrediet van het slachtoffer	33
• De media	33
• De politieke verantwoordelijken	35
• Gerechtigheid	36
7. Klassen- en rassenjustitie	37
• Economische en psychosociale kosten van de procedure	37
• Ongelijke behandeling op grond van de toegekende sociale status	38
C. Conclusie	41
III. EEN VOORSTEL TOT HERVORMING VAN DE KLACHTENMECHANISMEN	43
A. Inleiding	43
B. Een herziening van Comité P	43
1. De toegankelijkheid van de controlemechanismen garanderen	44
2. De behoefte aan een gecentraliseerde databank en jaarlijkse statistieken	47
3. Ontwikkeling van een bemiddelingsbeleid	49
4. Een noodzakelijke verscheidenheid van profielen binnen het Comité P en zijn diensten	50
5. Uitbreiding en versterking van de bevoegdheden van de onderzoeksafdeling van het Comité P	51

C. Stroomlijning van de controle op de politie en hervorming van de Wet op het Politieambt.....	52
1. Stroomlijning van de controle op de politie.....	52
2. Een hervorming van de Wet op het Politieambt	54
D. Zorgen voor een efficiënte en eerlijke gerechtelijke behandeling	56
E. De meest kwetsbaren steunen.....	57
1. Financiering van specifieke maatschappelijk werkers.....	57
2. Alternatieven voor politie-interventies creëren en versterken	58
3. Open de mogelijkheden van collectieve klachten	59
4. Garandeer de werking van de “firewall” van alle klachteninstanties	59
5. Politiemishandeling in gesloten centra en aan de grenzen.....	60
IV. CONCLUSIE	61
V. BIBLIOGRAFIE	62
VI. BIJLAGEN	67
A. Getuigenisformulier voor Slachtoffers	67

I. INLEIDING

In hun aanbevelingen aan de Belgische staat stellen het Comité voor de preventie van Foltering van de Raad van Europa (CPT) en de Mensenrechtenraad van de VN onder meer dat "de staat de nodige maatregelen moet nemen om mishandeling effectief te bestrijden, met inbegrip van mishandeling op basis van enige vorm van discriminatie, en de daders op passende wijze moet straffen"(CAT, 2009: §13) en "[de staat] moet alle gevallen van politiemisbruik en -geweld onmiddellijk en grondig onderzoeken, en moet alle overtreders hiervoor verantwoordelijk houden" (Mensenrechtenraad, 2021: pt. 6.105; 2016: pt. 139.8 - 139.10).

Desondanks zijn er nog steeds beschuldigingen van mishandeling door de politie, wat het Comité tegen foltering van de Verenigde Naties (CAT) er onlangs toe heeft gebracht de Belgische staat te verzoeken "dringend maatregelen te nemen om het gebruik van mishandeling en buitensporig geweld door de politie op onafhankelijke en transparante wijze te onderzoeken, met het oog op de invoering van het nodige preventieve beleid en de versterking van de interne en externe controlemechanismen. In dit verband beveelt het Comité de staat aan (...) een onafhankelijk mechanisme in te stellen om de indiening van klachten door slachtoffers van foltering, mishandeling en onwettig geweld te vergemakkelijken, met de verplichting voor de staat om dergelijke klachten te onderzoeken (...)". (CAT, 2021: §8).

Deze herhaalde opmerkingen worden niet alleen door officiële internationale instanties gemaakt, maar ook door NGO's op nationaal niveau¹. Bovendien hebben de Covid-crisis en de internationale beweging tegen politiegeweld het probleem in de schijnwerpers gezet, waardoor een groeiend aantal burgers, die voordien relatief ongevoelig voor het probleem waren, zich meer bewust werden van dit probleem. Het is duidelijk dat er nog steeds sprake is van geweld en dysfuncties.

Deze situatie doet de vraag rijzen naar de controle van de politie in een maatschappij die beweert democratisch te zijn, zoals België. De legitimiteit van de politie berust immers niet alleen op de theoretische beginselen die de politiepraktijken omkaderen. Het is ook gebaseerd op de manier waarop deze beginselen al dan niet in concrete praktijken worden toegepast (Smeets, Tange, 2002). Zoals Smeets, Strebelle en Tange (2000, 42) stellen, "[hangt] de legitimiteit van een politiemacht die beweert 'democratisch' te zijn, zowel af van de inhoud - de aard van het politieoptreden - als van de manier waarop het referentiekader wordt uitgewerkt en geconfronteerd met praktijken". Controle wordt dus een volwaardige politieke kwestie, en de manier waarop ze wordt uitgeoefend blijkt even belangrijk te zijn als de politiepraktijken die ze onder de loep neemt (Smeets, Tange, 2002).

De politie en haar controle zoals wij die vandaag kennen, zijn de erfgenamen van de hervormingen van 1991 en 1998, die werden doorgevoerd na grote sociaal-politieke crisissen. Twee gevallen hebben in het bijzonder het disfunctioneren van de Belgische politie in die tijd aan het licht gebracht: de bende van Nijvel (1988) en de zaak Dutroux (1997). Voor elk geval werd een parlementaire commissie ingesteld die tot gelijkaardige conclusies kwam: het tekort aan politiepersoneel, de versnippering, de dubbele tewerkstelling, de concurrentie tussen politiediensten en de dwingende noodzaak om het politieapparaat in België te moderniseren en te herstructureren (Smeets & Tange, 2002). In het kielzog van deze commissies en onder druk van de media en het publiek werd in 1998 een ingrijpende hervorming doorgevoerd om zowel op lokaal als federaal niveau een geïntegreerde politiemacht op te richten.

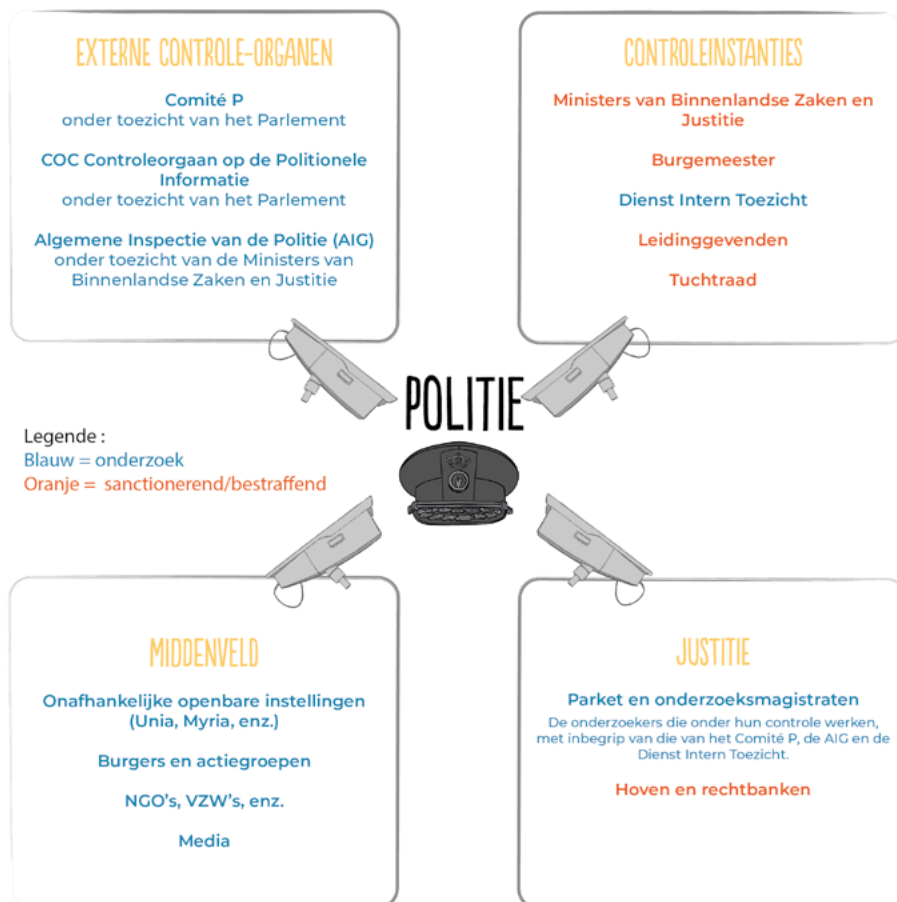
¹ Voor meer informatie, zie www.policewatch.be/pagina/analyseren

Wat de controle van de politie betreft, concludeerde de parlementaire commissie die de Bende van Nijvel onderzocht in 1989:

*"(...) Het is noodzakelijk een externe instantie op te richten die verantwoordelijk is voor de controle van alle agenten met politiebevoegdheden. De interne controle is ontoereikend. Dit controleorgaan zou geen disciplinaire, maar een toezichthoudende functie hebben. Met andere woorden, het zou verantwoordelijk zijn voor het toezicht op de uitvoering van de politietaken en regelmatig verslag moeten uitbrengen aan de regering en het parlement"*².

Het Vast Comité van toezicht op de Politie (Comité P) werd aldus in 1991 opgericht bij de organieke wet betreffende het toezicht op de politie- en inlichtingendiensten. Deze wet werd verschillende keren gewijzigd om de bevoegdheden van het Comité P uit te breiden³. Dankzij deze hervorming behoort België nu tot de 'goede Europese studenten', volgens een studie die gefinancierd werd door de Franse Défenseur des Droits⁴ en getiteld is "Controle de la police dans les démocraties de l'UE: une approche comparative" (Varaine & Roché, 2021). Het Comité P, dat rechtstreeks verslag uitbrengt aan het Parlement, wordt inderdaad beschouwd als een controleorgaan dat "zuiver extern" is aan de politie en de uitvoerende macht⁵. Deze externaliteit vormt theoretisch een waarborg voor onafhankelijkheid en is derhalve een belangrijk element van de controle op de politie.

Het Comité P is echter niet de enige actor in de controle van de politie, zoals in onderstaand schema op een zeer vereenvoudigde manier wordt samengevat:

² Doc. Parl., Chambre, 1989-1990, n° 59/8, p. 367.

³ <https://comitep.be/historiek.html>

⁴ <https://www.defenseurdesdroits.fr/>

⁵ Het Comité P, dat een informatieve rol vervult voor het Parlement, wordt geacht een "zuiver" externe controle te vertegenwoordigen onder de verschillende controleorganen van de politie in België. Evenals de AIG, dat onafhankelijk is van de twee politiediensten, is het rechtstreeks verantwoording verschuldigd aan het Parlement, dat het door een speciale commissie laat bijstaan. Haar leden (5) worden benoemd door de Tweede Kamer en zij beschikt over een eigen onderzoeksdienst (Smeets, Tange, 2002: 11).

Het is echter het hele systeem dat moet worden geanalyseerd, en de interacties daartussen, om de doeltreffendheid ervan te beoordelen. Wetenschappelijk onderzoek wijst al lang op een reeks beperkingen van het huidige systeem (Smeets & Tange, 2002: 14-16):

- Er heerst verwarring en een gebrek aan duidelijkheid van de doelstellingen van zowel de organen als de toezichhoudende autoriteiten, zowel in de ogen van de burgers als van de politieambtenaren.
- De opdrachten van elk orgaan en elke autoriteit geven voorrang aan de structurele evaluatie van de instelling ten nadele van de controle op het individuele gedrag van agenten.
- Het ontbreekt aan een globale visie op de controlemechanismen, waardoor het onderscheid tussen de twee belangrijkste mechanismen (Comité P en AIG) moeilijk te maken is, en er overlap is.
- De criteria die worden gebruikt om de evaluatieopdrachten te omschrijven zijn vaag en voor interpretatie vatbaar.

Deze bevindingen hebben belangrijke gevolgen voor de huidige werking van de klachtenmechanismen in België. Talrijke rapporten, zowel van NGO's als van officiële nationale en internationale instanties, wijzen op een reeks disfuncties bij de controle op de politie, gebaseerd op concrete casestudies⁶. Wetenschappelijke bevindingen én waarnemingen op het terrein vullen elkaar dus aan. Dit toont dat de klachtenmechanismen moeten worden herzien om tegemoet te komen aan de democratische normen, en ter bevordering van de vertrouwenscrisis van de Belgische burgers in de politie.

Uitgaande van de constatering dat deze theoretische en praktische analyses niet hebben volstaan om een echte bezinning op gang te brengen, heeft Police Watch nagedacht over een manier om het debat te openen. Aangezien het soms gemakkelijker is na te denken op basis van concrete voorstellen, hebben wij een onderzoeksproces opgestart dat erop gericht is mogelijke oplossingen te ontwikkelen. Er werd kwantitatief en kwalitatief onderzoek verricht bij slachtoffers en hun familie met een tweeledig doel. In de eerste plaats was het de bedoeling om op basis van concrete ervaringen de problemen en moeilijkheden in kaart te brengen die toegankelijke, doeltreffende en onafhankelijke klachtenregelingen momenteel in de weg staan. Aangezien de slachtoffers en hun familieleden deskundigen zijn op het gebied van hun eigen ervaringen, bestond de tweede stap erin onze mogelijke oplossingen te vergelijken met hun deskundigheid en hun meningen en suggesties te verzamelen. Gedurende dit proces konden wij ook rekenen op de bijdragen van een kleine groep deskundigen met verschillende achtergronden, die ons aanvullende inzichten konden verschaffen om ons voorstel te verfijnen⁷. Ons voorstel blijft echter hoofdzakelijk verankerd in de ervaringen van slachtoffers.

Om twee redenen willen wij ons verplaatsen in het standpunt van de slachtoffers. Enerzijds zou een hervorming vanuit hun gezichtspunt het mogelijk maken de huidige leemte in de controle op individueel gedrag op te vullen. Anderzijds, maar op een verwante manier, lijkt een hervorming in deze zin ons eerder een antwoord op het groeiende gebrek aan vertrouwen van de Belgische bevolking in haar politie. Dit verslag bestaat dus uit twee delen. Het eerste deel heeft betrekking op de door Police Watch uitgevoerde bevraging

⁶ Zie www.policewatch.be/pagina/analyseren

⁷ Onder hen Patrick Charlier, Mathieu Beys (jurist, assistent belast met oefeningen aan de ULB), Khaled Boutaffala (AtMOSphères AMO).

en de belangrijkste elementen die daaruit naar voren zijn gekomen. Het tweede deel bevat een ontwerpvoorstel voor de hervorming van de klachtenmechanismen, teneinde deze toegankelijker, efficiënter en onafhankelijker te maken.

Jonas Campion wijst er op basis van een historische analyse op dat "er een "uitzonderlijke" druk nodig is om de bestaande politie-evenwichten in België te doorbreken, zonder dewelke het moeilijk, zo niet ondenkbaar lijkt om ze om te vormen, hetzij door desinteresse, gebrek aan middelen of de wens om fragiele sociale of politieke compromissen in stand te houden" (Campion, 2020: 55). Wij hopen dat deze constatering in de toekomst kan worden weerlegd en dat dit verslag kan bijdragen tot het op gang brengen van een nieuwe cyclus van hervormingen die tegemoetkomen aan de herhaalde verzoeken van burgers en internationale instanties.

II. ONDERZOEK VAN POLICE WATCH

A. Methodologie

1. Kwantitatief onderzoek : de database met getuigenissen van Police Watch

Sinds de oprichting van Police Watch op 15 maart 2020 worden getuigenissen verzameld via het invulformulier op onze website⁸. Dit formulier bestaat uit twee delen. Het tweede deel is facultatief om slachtoffers niet te ontmoedigen met een te lange vragenlijst⁹. De vragen betreffende het indienen van een klacht worden in dit tweede deel als volgt geformuleerd:

1) Heeft u een klacht ingediend of gaat u dat doen?

a) ja, ik heb klacht ingediend b) ja, ik ga klacht indienen c) neen

1.a) Waar heeft u klacht ingediend?:

Comité P

Openbaar Ministerie

Dienst Intern Toezicht van de
politiezone

Onderzoeksrechter

Politiebureau

1.c) Als u geen klacht hebt ingediend, leg dan uit waarom:

- *Jlk heb daar de tijd niet voor.*
- *Ik kan me geen advocaat veroorloven.*
- *Ik heb er geen vertrouwen in, mijn klacht heeft geen nut*
- *Ik ben bang dat mijn klacht tegen mij zal worden gebruikt (represailles van de politie)*
- *Andere (gelieve te specificeren)*

2) Was u in staat de politieambtenaar(s) die de feiten heeft/hebben gepleegd te identificeren (naam, interventienummer, nummerplaat, kleur van het uniform, enz.)?

3) Zou u bereid zijn opnieuw te worden gecontacteerd om ons over de feiten te vertellen? (per telefoon of e-mail)

4) Vertel ons, in uw eigen woorden en zo gedetailleerd mogelijk, over wat u meemaakte.

5) Eventuele aanvullingen of opmerkingen

⁸ www.policewatch.be/pagina/getuigen. De volledige vragenlijst is opgenomen in de bijlagen.

⁹ Voor dit onderzoek werd het format gewijzigd en wordt het hele formulier op één pagina gepresenteerd. Het merendeel van de getuigenissen werd echter vóór deze wijziging in het formaat ingevoerd.

Sinds 15 maart 2020 zijn 111 getuigenissen ingediend via de website en gevalideerd door Police Watch. Daarvan waren er 79 waarbij ook het tweede deel, over het indienen van een klacht, werd ingevuld. Naast deze getuigenissen werden 10 getuigenissen per e-mail ontvangen waarin melding werd gemaakt van ernstige incidenten (van slagen en verwondingen, tot rechtenschendingen, belediging, etc.) Noch LDH, noch LVM bieden echter begeleiding voor individuele gevallen. Deze slachtoffers werden dus doorverwezen naar advocaten zonder te weten of zij nadien klacht hebben ingediend.

De hier gepresenteerde analyses zijn daarom gebaseerd op een steekproef van 86 getuigenissen over gebeurtenissen die plaatsvonden tussen 2016 en 2022 en doorheen het hele land, maar met slechts 3 getuigenissen in het Nederlands. Dit lage aandeel van getuigenissen in het Nederlands kan worden verklaard door het feit dat de website en de formulieren pas in oktober 2021 in het Nederlands beschikbaar waren, d.w.z. anderhalf jaar later dan de Franstalige versie.

2. Kwalitatief onderzoek : Semigestructureerde interviews en groepsinterviews met feedback

Parallel met dit kwantitatief onderzoek werd een kwalitatieve bevraging gevoerd om een aantal vraagstukken in verband met het indienen van een klacht in de diepte te onderzoeken. Een tiental personen die getuigenissen hadden ingediend via de website werden benaderd met het verzoek een individueel interview te houden. Drie personen¹⁰ stemden hiermee in en werden op semi-gestructureerde wijze geïnterviewd over de volgende vragen

- Opsomming van de feiten
- Bij welke instantie werd de klacht ingediend en binnen welke termijn?
- Hoe gingen de slachtoffers daar mee om? Hoe gemakkelijk was het voor hen om de informatie te vinden om dit te doen? Waar hebben ze de nodige informatie gevonden?
- Gingen de slachtoffers alleen naar de hoorzitting? Met een advocaat?
- Hoe werden de slachtoffers onthaald? Hoe ging de hoorzitting?
- Welk gevolg werd aan de klacht gegeven? Hoe lang heeft de procedure geduurd?

Daarnaast werd een semi-gestructureerd interview afgenomen met een Brusselse advocaat die regelmatig slachtoffers van politiegeweld bijstaat.

Vervolgens zijn twee groepsinterviews met feedback (getranscribeerd, gereproduceerd en opnieuw bewerkt met de deelnemers) gehouden met groepen slachtoffers en hun familieleden. Deze participatieve methode, naar het model van arbeidssocioloog Pierre Roche, brengt groepen gelijken bijeen: bijvoorbeeld beroepsbeoefenaars, bewonersgroepen, studenten enz. Een groep komt verscheidene keren bij elkaar om een onderzoeksvraag te bespreken waarmee zij directe ervaring heeft. De groep ontvangt een transcriptie van de discussie van de vorige sessie waardoor zij, sessie na sessie, hun overwegingen kunnen verdiepen, verfijnen en voltooiën om samen een verslag op te stellen dat openbaar zal worden gemaakt. Deze methodologie werd uitgevoerd met twee groepen: als eerste een groep slachtoffers en hun verwanten in Bergen, in

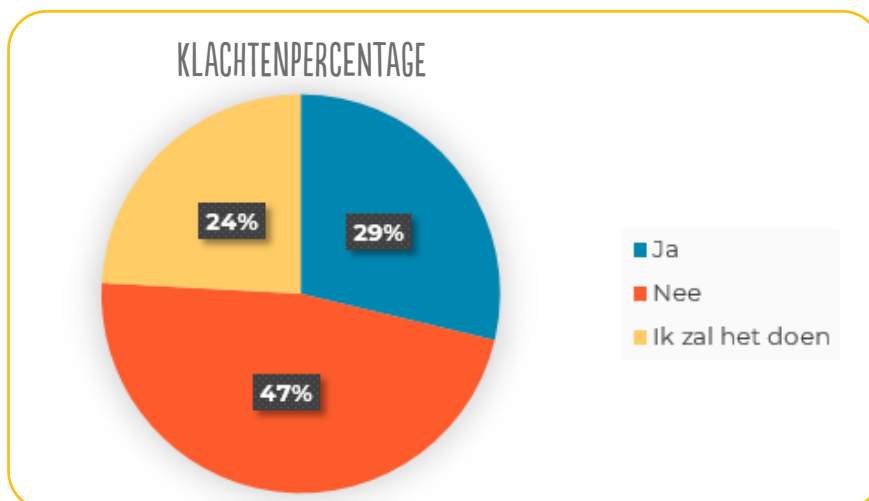
¹⁰ Een man van 21 jaar en twee vrouwen (28 en 51 jaar), alledrie witte personen uit de middenklasse, voor gebeurtenissen die plaatsvonden in Brussel (2) en Aarlen.

samenwerking met Pascale Jamouille van UMons, en als tweede met een groep sociaal werkers en activisten die slachtoffers van politiegeweld in Brussel begeleiden, met name het Collectif des Madres en het Brussels YCW. Elke groep kwam twee keer bij elkaar om hun ervaringen met het indienen van een klacht te bespreken. Deze workshops hebben geleid tot de structuur waarin de resultaten hierna worden gepresenteerd.

B. De resultaten : alarmerende bevindingen

1. Enkele cijfers

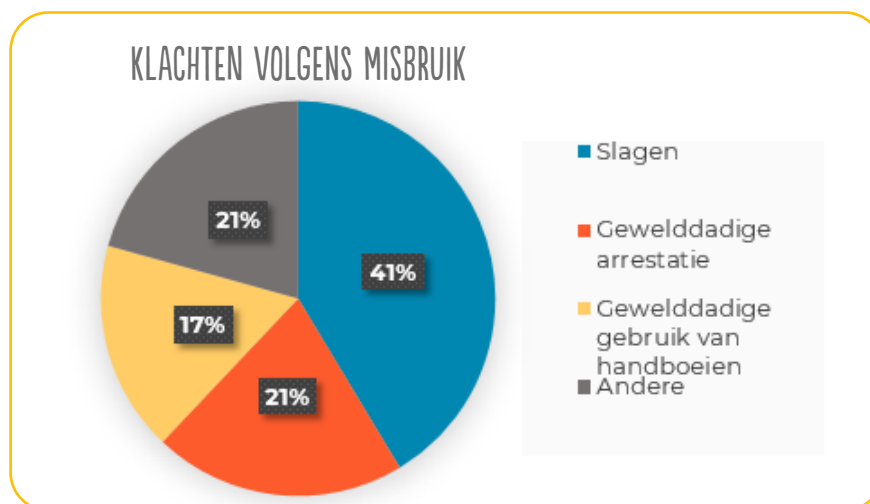
De percentages die hieronder weergegeven zijn, zijn analyses van de 87 getuigenissen die we ontvingen via de Police Watch-website. De eerste bevinding die uit de getuigenissen naar voren komt, is **het lage percentage slachtoffers dat een klacht heeft ingediend: slechts 29%**. Dit cijfer kan oplopen tot 52% als we de slachtoffers meetellen die zeggen wel van plan te zijn klacht in te dienen maar dit nog niet deden. Uit onze gesprekken met gespecialiseerde advocaten, maatschappelijk werkers en slachtoffergroepen leiden wij echter af dat slachtoffers die een klacht willen indienen, regelmatig worden ontmoedigd. Het is derhalve niet zeker dat deze 24% van de potentiële klachten later ook werkelijk werden ingediend. Wat dit cijfer wel met zekerheid aangeeft, is de nood van slachtoffers om dergelijke misbruiken te melden en het verhaal erover naar buiten te brengen via andere kanalen dan de officiële klachtenmechanismen

Deze nood wordt bevestigd door de redenen die slachtoffers aangeven voor het feit dat zij geen klacht hebben ingediend of van plan zijn dit te doen. Slechts 14% van de slachtoffers verklaart de feiten niet ernstig genoeg te vinden om klacht in te dienen.

Integendeel, de meest genoemde reden is de angst voor represailles (35%), op de voet gevolgd door het gevoel dat een klacht niets zal uithalen (27%). **Een gebrek aan vertrouwen in de bestaande klachtenmechanismen ligt bij 62% van de bevroegden aan de basis van het niet indienen van een klacht.** Ook Dokters van de Wereld constateerde dit in hun rapport over politiegeweld tegen vluchtelingen en migranten (Dokters van de Wereld, 2018). Hoewel deze reden niet vaak voorkomt, is het niettemin interessant vast te stellen dat sommige klachten niet worden ingediend wegens onwettig gedrag van de politie: enerzijds de onmogelijkheid om de verantwoordelijke ambtenaren te identificeren ondanks de wettelijke verplichting om over een zichtbaar identificatienummer te beschikken, anderzijds weigering van politieambtenaren om klachten te registreren (op dit punt wordt later in het rapport dieper ingegaan).

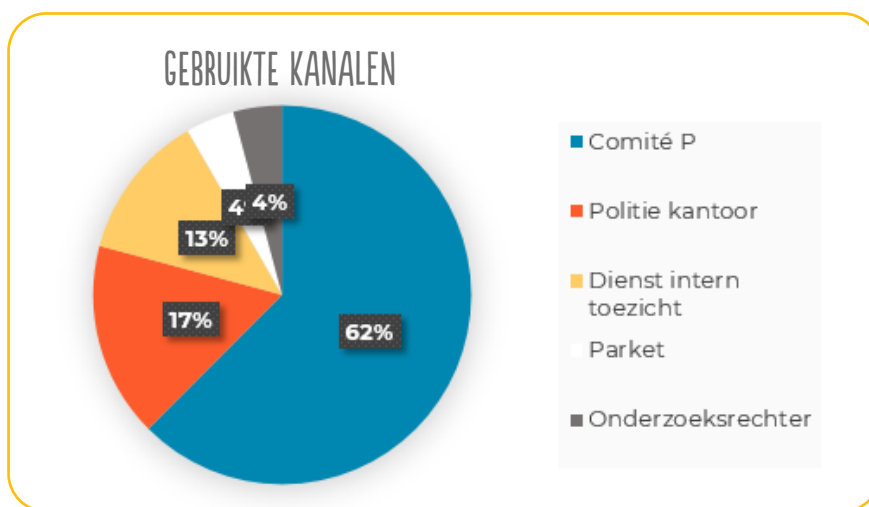

De aard van het politiegeweld lijkt van invloed te zijn op de bereidheid om een klacht in te dienen: bijna de helft (43%) van de ingediende klachten heeft betrekking op slagen, gevolgd door als onrechtmatig ervaren arrestaties (22%). Maar, zoals we al aangaven in ons rapport van 2020, enerzijds tellen de misbruiken vaak op: een arrestatie gaat gepaard met slagen, misbruik van handboeien, beledigingen en rechtenschendingen, en anderzijds blijkt zowel uit gesprekken met slachtoffers als uit de analyse van de verslagen dat een aanzienlijk aantal mensen "enkelvoudige" beledigingen of mishandelingen niet als voldoende reden beschouwt om te getuigen, laat staan een klacht in te dienen (Police Watch, 2020: 5).

Bovendien is het in het geval van een klacht veel belangrijker om bewijsmateriaal aan te leveren dan bij een eenvoudige melding¹¹. Enerzijds zijn sommige misbruiken gemakkelijker te bewijzen - slagen kunnen worden geconstateerd door een arts of eenvoudig worden gedocumenteerd door foto's van de sporen die zij hebben achtergelaten (bloeduitstortingen, breuken, gebroken of getrokken tanden, enz.), terwijl arrestaties weinig sporen nalaten. Maar al te vaak wordt het register van vrijheidsberoving ingevuld en zeer vaak worden slachtoffers vrijgelaten zonder enig document waaruit blijkt dat zij zijn gearresteerd (laat staan de redenen daarvoor, zoals we later zullen zien). Anderzijds lijken deze misbruiken ook vaker onwettig vanuit het perspectief van de slachtoffers, die wel het vermoeden hebben maar niet altijd zeker weten of politieagenten al dan niet het recht hebben hen in de boeien te slaan, te arresteren, enzovoort. Het gebrek aan kennis van de rechten van de burgers in hun contacten met de politie maakt hen machteloos om zich te verdedigen, zowel tijdens de interventie als bij het indienen van een klacht. Bovendien zijn sommige misbruiken

¹¹ Wij maken hier een onderscheid tussen de aangiften bij instanties zoals Unia, de Kinderrechtencommissaris en Police Watch, en de formele klachten, waarvan de indiening in theorie een administratieve of gerechtelijke procedure in gang zet waarna een officieel onderzoek wordt gevoerd en wanneer gepast, sancties worden opgelegd.

a posteriori gemakkelijk te rechtvaardigen door politieagenten. Zij kunnen gebruik maken van de huidige vaagheid van de Wet op het Politieambt (wij komen op dit punt terug) en van het discretionaire karakter van hun optreden, dat inherent is aan het politiewerk (Monjardet, 1996).

Het meest voorkomende kanaal voor het indienen van klachten is ongetwijfeld het Comité P (61% van de gemelde klachten). Ondanks alle kritiek van slachtoffers, NGO's en internationale instanties is het Comité P nog steeds de instantie die door slachtoffers wordt aangewezen als de beste actor om een klacht in te dienen. Deze bevinding zou ons ertoe moeten aanzetten dit orgaan te verbeteren, zodat het daadwerkelijk aan de verwachtingen van de burgers kan voldoen. Het is interessant vast te stellen dat het politiebureau en de Dienst Interne Toezicht de twee meest gebruikte kanalen zijn na het Comité P. De nabijheid tot het publiek verklaart dit waarschijnlijk: de politiekantoren zijn bij iedereen bekend, zichtbaar in de openbare ruimte, en men kan er aan een loket rechtstreeks iemand aanspreken om een klacht in te dienen, in tegenstelling tot het Comité P. Deze nabijheid weegt blijkbaar op tegen de drempels die mensen ondervinden aan dit kanaal, en op het algemene gebrek aan vertrouwen dat mensen in politieambtenaren hebben wat betreft het beschuldigen van hun collega's.

Deze cijfers geven echter slechts een ruw overzicht van de problematiek en moeten worden geïnterpreteerd in het licht van de gegevens en de analyse van de groepsinterviews, die wij hieronder presenteren.

2. Slachtoffers die aan hun lot overgelaten worden

• De jungle aan procedures

Het eerste obstakel waarmee slachtoffers worden geconfronteerd, is de moeilijkheid om de meest geschikte procedure te kiezen. Zoals Mathieu Beys opmerkt, "is het in de gerechtelijke en administratieve jungle vaak moeilijk de weg te vinden en te weten tot wie men zich moet wenden en welke procedure men moet opstarten". (Beys, 2014: 458). Deze realiteit werd door verschillende mensen vermeld tijdens onze studie over etnisch profileren in België (LDH, 2017: 28) :

« Waarom heb ik geen klacht ingediend? Simpelweg omdat ik niet wist wat ik moest doen, waar ik moest beginnen of waar ik terecht kon. »

Adama¹², 19 jaar, Charleroi

¹² Alias om de anonimiteit van de persoon te respecteren

« Ik wilde een klacht indienen, maar ik wist echt niet hoe ik dat moest doen. Moest ik naar de politie gaan, naar het comité P? Ik was de weg kwijt, ik wist echt niet waar ik moest beginnen. »

Mamadou¹³, 32 jaar, Brussel

Geconfronteerd met deze "jungle" is de aanwezigheid van een netwerk van goed geïnformeerde mensen van essentieel belang om over de nodige informatie en contacten te beschikken voor het indienen van een klacht. Nicolas, die ermee instemde om voor dit verslag te getuigen, had het geluk goed te worden ondersteund:

Zijn vrienden wachtten hem op toen hij het politiebureau verliet en brachten hem naar het ziekenhuis om zijn verwondingen te laten beoordelen en behandelen. Vervolgens moedigden zij hem aan een klacht in te dienen door hem te wijzen op verenigingen en instanties die hem daarbij zouden kunnen helpen (Comité P, Police Watch, de politiecel tegen homofobie, enz.) Hij diende zijn klacht in bij het Comité P met het medisch verslag van de verwondingen en zijn getuigenis bij Police Watch. Toen hij drie maanden na zijn verhoor door het Comité P door de politie werd opgeroepen wegens rebellie, heeft een vriend met connecties een advocaat voor hem gevonden en hem gezegd dat hij, gezien zijn economische situatie, in aanmerking kwam voor juridische bijstand.

Nicolas¹³, 21 jaar, Brussel

Er is niet één instantie die alle klachten tegen de politie doeltreffend behandelt. Er zijn verschillende "loketten" en in de praktijk is het helemaal niet duidelijk waar men terecht kan voor wat. Indien een klager zich niet tot de juiste instelling wendt, loopt hij het risico dat zijn klacht onontvankelijk wordt verklaard, van de ene instantie naar de andere wordt doorverwezen, of zelfs dat de klacht nooit wordt behandeld.

Wanneer iemand bijvoorbeeld slachtoffer is van een misdrijf, kan het belangrijk zijn snel een klacht in te dienen op een politiebureau of bij het openbaar ministerie. Wanneer er bewijzen zijn van ernstig geweld of misbruik, kan alleen een gerechtelijke procedure een onafhankelijk en doeltreffend onderzoek bieden, gevolgd door schadeloosstelling. Afhankelijk van de situatie kunnen strafrechtelijke of burgerrechtelijke stappen worden ondernomen tegen de autoriteiten en eventueel de politie. Ook kunnen slachtoffers aankloppen bij de overheid die de politieambtenaren een disciplinaire sanctie kan opleggen en/of eventuele politieke verantwoordelijkheden op zich kan nemen (burgemeester, politiecollege, minister van Binnenlandse Zaken, gouverneur, enz.). Er zijn ook controleorganen voor de politie, elk met specifieke mandaten, privileges en middelen: het Vast Comité voor de Controle van de Politiediensten (Comité P), de algemene inspectie van de federale en lokale politie (AIG), het controleorgaan voor politie-informatie (COC), en de Dienst Intern Toezicht van elke politiezone. Daarnaast kunnen andere gespecialiseerde overheidsorganen de burger helpen in specifieke situaties, met name in gevallen van discriminatie of mishandeling van minderjarigen door de politie: Unia, MYRIA, Kinderrechtencommissariaat en het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen.

Politieagenten vinden zelf niet altijd beter hun weg in dit institutionele kluwen, zoals blijkt uit het verhaal van Marie, 51 jaar. Zij ging naar het politiebureau in de buurt van Aarlen om klacht in te dienen. Zij werd goed ontvangen, maar de politieagente die haar onthaalde wist niet hoe zij verder moest: ze kende de procedures niet en moest meer inlichtingen inwinnen om haar de nodige informatie over het Comité P te kunnen geven.

¹³ Alias om de anonimiteit van de persoon te respecteren

« Ze ging naar het politiebureau in de buurt van de gebeurtenissen. Ze werd goed ontvangen, maar de politieagente wist niet hoe ze verder moest: ze kende de procedures niet en moest zelf nog zaken uitzoeken voor ze de nodige informatie over Comité P kon doorgeven. »

Marie¹³, 51 jaar, Aarlen

Deze "juridische en administratieve jungle" waarborgt geen doeltreffende bescherming van de grondrechten van de betrokken personen. Integendeel, ze is een bron van verwarring en in het slechtste geval een bron van straffeloosheid. Dit heeft het Comité tegen Rassendiscriminatie van de Verenigde Naties er onlangs toe aangezet de Belgische Staat aan te bevelen "(...) een alomvattend onderzoek in te stellen met het oog op de rationalisering en versterking van de procedures en controlemechanismen van de politiediensten (...)" (Comité pour l'élimination de la discrimination raciale, 2021 : § 14 d).

• Administratieve dwalingen

Deze 'jungle' aan procedures voedt wat slachtoffers ervaren als een 'administratief dwaalspoor', al dan niet georkestreerd. De complexiteit van de procedures, het gebrek aan informatie over de termijnen, de fasen en de trajecten, de moeilijkheid om antwoorden te krijgen op hun vragen en toegang te krijgen tot de elementen van hun eigen dossier, dragen allemaal bij tot de frustratie en het wantrouwen van de klagers.

« Nadia : De kers op de taart is dat in deze klacht, toen het voor de rechtbank kwam, geen van de getuigenissen waren samengevoegd. De klacht die ik had ingediend, bestond niet. Er was alleen de klacht van de vrouw van het FAVV, omdat ze was geslagen¹². Er was een klacht over een vuistslag, en andere klachten, ik weet het niet meer precies. Ik werd beschuldigd van "slagen en verwondingen" van de politievrouw, maar er was geen bewijs van haar arbeidsongeschiktheid. Ik was een maand arbeidsongeschikt. Ik had een verstuipte knie, een verstuipte schouder omdat ze die ontwricht had, een whiplash en meerdere kneuzingen. [Ze toont ons een litteken] Dit is trouwens een herinnering uit 2018, het is een souvenir aan de handboeien. [...]

Saskia : Dus de klacht die je indiende op het politiebureau werd nooit overgedragen aan iemand?

Nadia : Mijn klacht ging naar Bergen, maar aangezien mijn dossier in Doornik was ...

Saskia : Ja, maar dit is gebruikelijk. De dossiers van de klacht tegen u en die van de klacht die u indiende worden niet samengevoegd. Dus er is er één in Bergen en een ander in Doornik. En dus in Bergen, wat gebeurde er toen?

Nadia : Dus het is nog ingewikkelder dan dat. Eerst moest ik naar Doornik¹³. De dag voor de zaak, zei de befaamde [haar advocaat] tegen mij: 'Ik verdedig je niet meer, het is te ver, nu het in Doornik is, verdedig ik je niet meer'. Dus ik ging en vroeg om een volledig onderzoek. Want daar realiseerde ik me dat geen van de opgetekende getuigenissen bijgevoegd waren, noch mijn relaas van de feiten (meerdere bladzijden), noch de doksterssattesten, noch de foto's van de plaats. En in Bergen zeiden ze me dat er niets was. Dus werd ik boos. Mijn klacht werd uiteindelijk teruggevonden, maar niet de getuigenissen. De klacht was ergens in Bergen. En toen vroeg de laatste advocaat die ik vorig jaar had om het dossier van Doornik terug te sturen naar Bergen. Dus daar kwamen ze samen. Maar ik ben nog steeds niet naar de exacte inhoud gaan kijken.

14 In 2018 was N. getuige van een politieoptreden dat een verdeling van solidariteitspakketten aan daklozen verstoorde. Zij besloot vanuit haar auto foto's te nemen van het optreden, zoals haar was aangeraden door een commissaris aan wie zij herhaaldelijk politieincidenten meldde. Verscheidene politieagenten en een lid van een federaal agentschap kwamen haar vervolgens vragen te stoppen met het nemen van foto's en probeerden haar camera af te nemen. N. verdedigde zich en er werden verschillende klappen uitgedeeld.

15 We moeten erop wijzen dat de klacht tegen het slachtoffer wordt behandeld vóór die van het slachtoffer. Wij komen later op dit aspect terug.

Pascale (UMons): *Maar dus, bijvoorbeeld, de vraag waar we aan zouden kunnen werken is dit soort opzettelijk, gemanipuleerd administratief dwalen, als het ware?*

Saskia : *Ja, want wat is er in de tussentijd gebeurd met uw klacht aan Comité P ?*

Nadia : *Ze vertelden me dat ze er niets mee konden doen en dat ze mijn dossier doorverwezen naar de openbare aanklager. »*

Groepsinterview, Bergen

Uit dit fragment blijkt hoe ingewikkeld het voor slachtoffers is om de werking van de procedures te begrijpen en hoe moeilijk het is om toegang tot informatie te krijgen. Slachtoffers worden vaak pas als laatsten geïnformeerd en regelmatig pas wanneer zij zelf vechten om informatie te kunnen krijgen. **Dit gebrek aan informatie bij de follow-up** van zaken voedt de frustratie en het wantrouwen van mensen die zich niet alleen aan hun lot overgelaten voelen, maar ook verhinderd worden om actie te ondernemen in hun zaak omdat zij niet voldoende op de hoogte worden gehouden.

De systematische gescheiden behandeling van zaken die enerzijds door politieambtenaren en anderzijds door slachtoffers worden aangespannen over éénzelfde situatie, draagt enorm bij tot de verwarring: slachtoffers begrijpen niet waarom rechters die uitspraken doen over tegen hen ingediende klachten, niet op de hoogte zijn van hun eigen klachten tegen de betrokken politieagenten. In de ogen van de slachtoffers maken deze zaken deel uit van een en dezelfde zaak en kunnen zij alleen samen worden behandeld. Zij begrijpen niet waarom het bewijsmateriaal (getuigenverklaringen, verslagen van mishandelingen, video's, enz.) dat in de ene zaak is ingediend, niet automatisch in de andere zaak verschijnt. Bijgevolg gaan zij uit van een soort samenspanning tussen politie en gerecht om hen te veroordelen en de politieagenten vrij te pleiten.

Bovendien ontvangen slachtoffers soms gewoon **geen informatie over of er al dan niet gevolg gegeven wordt aan hun klacht:**

« De tweede keer, toen we met dezelfde commissaris wilden praten, zeiden we hem dat ze een advocaat had. Hij zei ons, "Ik zal de AIG contact met u laten opnemen. Dit is nooit gebeurd, hoewel hij ons zei, en ik had de neiging hem te geloven, dat hij het dossier naar de AIG had gestuurd. Dus ze hebben nooit contact opgenomen met Mimi. »

Cécile, groepsinterview, Bergen

Dit gebrek aan reactie geeft klagers het gevoel dat hun klacht ergens is "zoekgeraakt", wat het gevoel van georkestreerde dwaling nog versterkt.

• **Ontoereikende ontvangst en opvolging**

Slachtoffers getuigen dus vooral over een behoefte aan duidelijke informatie : zowel over de procedures, de fasen en de opvolging van hun klacht, om te begrijpen wat er is gebeurd omtrent de gebeurtenissen waarover zij klagen. Wat is er met hun klacht gebeurd? Is er een onderzoek geweest? Wat waren de resultaten? Waren er sancties? Zo ja, wat waren deze? Zo niet, waarom niet?

« Mimi : Ik heb nog steeds tien uur in eenzame opsluiting gezeten. Om welke reden? Dat hebben ze me niet verteld. Ik heb geen documenten gekregen. Ik ging naar een dokter, die mijn verwondingen zag en me vertelde dat ze niet normaal waren. Ik had bepaalde medicijnen nodig en die gaven ze me niet. Dus diende ik een klacht in bij het Comité P. Ze zeiden me dat ze het moesten onderzoeken. Uiteindelijk, toen ze klaar waren met het onderzoek, ging mijn klacht naar de procureur of het parket, ik weet het niet. [...] Uiteindelijk nam het Comité P opnieuw contact met me op en zei me dat ze het onderzoek beëindigd hadden. Uiteindelijk weet ik nog steeds niets over dit onderzoek. Ze hebben me nooit gebeld. Ik weet nog steeds niet wat het resultaat van het onderzoek is. Ik heb nooit meer iets van ze gehoord. [...] Dus deze keer [opnieuw een onrechtmatige arrestatie met rechtenschendingen in de cel] heb ik besloten om intern een klacht in te dienen. Ik belde niet meer naar het Comité P. Ze registreerden mijn klacht hier op het politiebureau van Bergen. Zij vertelden mij dat zij, aangezien ik aan mijn pols een letsel had opgelopen, de klacht voor de rechter zouden brengen. Ik heb ook nooit meer iets van ze gehoord. [...]

Saskia : Wat had u graag gezien dat er met betrekking tot de klacht bij het Comité P zou zijn gebeurd? Omdat je zegt dat je nooit feedback kreeg.

Mimi : Ik had graag het resultaat van het onderzoek gehad. Tenminste dat, als minimum. Om te weten wat ze hadden gezegd en waarom ik dit alles heb moeten meemaken.»

Groepsinterview, Bergen

Slachtoffers uiten dus de behoefte om antwoorden te krijgen op hun vragen om te kunnen begrijpen waarom zij werden gearresteerd, gefouilleerd, beledigd enz. Wanneer zij zich echter tot het Comité P wenden, ontvangen zij in het beste geval slechts een achteloze opvolging per e-mail met de mededeling dat hun dossier is overgedragen aan het parket of dat er aanbevelingen zijn gedaan aan de politiezone. Dit zonder dat de resultaten van het onderzoek of de inhoud van de aanbevelingen in kwestie worden meegedeeld.

Anderhalf jaar na de indiening van haar klacht bij het Comité P ontvangt een slachtoffer de volgende e-mail:

Deze onderzoeken hebben geleid tot bepaalde bevindingen en aanbevelingen in verband met de structurele en organisatorische werking van de betrokken politiedienst, de politiezone BREXELLES CAPITALE IXELLES, wat betreft het genegotieerd beheer van de openbare ruimte.

Deze bevindingen werden meegedeeld aan de korpschef van de politiezone. Deze nam er nota van en deelde het Vast Comité P mee dat hij bij toekomstige evenementen rekening zou houden met de gedane aanbevelingen.

Op zijn niveau en binnen het strikte kader van zijn alleenrecht heeft het Vast Comité P derhalve in plenaire vergadering besloten de behandeling van uw dossier af te sluiten.

Gelieve, Mijnheer, de verzekering van mijn bijzondere hoogachting te aanvaarden,

De reactie van het slachtoffer op deze brief was

« Anderhalf jaar procedure voor een gestandaardiseerd antwoord: wat fijn dat de politie snel en transparant is als ze zelf onderzoek moet doen. »

Martin¹⁶, 30 jaar, Brussel

¹⁶ Alias om de anonimiteit van de persoon te respecteren

Als slachtoffers naar een politiebureau gaan, is het contact persoonlijker. Maar de politieagenten die de klacht registreren, zijn niet bevoegd om aan slachtoffers mee te delen wat er met hun dossier gebeurd is :

« De politieambtenaren die de klachten registreren en de verhoren afnemen, worden niet op de hoogte gehouden van het resultaat van de klacht. »

Marie¹⁷, 51 jaar, Aarlen

In het algemeen wordt gewezen op het gebrek aan communicatie en motivering, en dit voor alle klachteninstanties, met inbegrip van de gerechtelijke kanalen.

« We vernemen via de pers dat Jean veroordeeld is, maar niet waarom. Wij spraken met de journaliste, die ons uitlegde dat zij naar de griffie was geweest en dat er geen bewijs was dat Jean was geslagen. In het verslag [van de politie] bleek niet te staan dat de politieagent die tijdens de arrestatie bij Jean tussenbeide was gekomen, hem had geslagen. Ik zeg tegen mezelf dat het vaststellen van de verwondingen waardeloos is, want er staat nergens dat de politieman Jean geslagen heeft. Tot overmaat van ramp is deze journalist degene die ons dit allemaal verteld heeft. En wat betreft zijn klacht tegen de politie, Jean werd door de procureur afgewezen zonder enige rechtvaardiging. »

Cécile, groepsinterview, Bergen

« De pers kreeg meer informatie dan wij. Ze hebben mijn broer gecriminaliseerd. In elk zaak [van politiegeweld] is dit het geval. In elke zaak kennen we de namen van de slachtoffers, maar weet iemand de naam van een rechercheur of een politieagent die betrokken was bij politiegeweld? Nooit, nooit. Toch zijn het onze broeders en zusters die het slachtoffer zijn. Zij zijn het die we moeten respecteren. Als de politie met iemand moet communiceren, dan is het met ons. Als iemand informatie verdient, zijn wij het wel. En ik denk dat we zelfs het recht hebben om te zeggen 'Nee, geef de naam van mijn broer niet', ik heb het recht om alleen te rouwen. Het is niet heel België dat het moet weten. We moeten het recht hebben om te weten wat ze over onze broeders zeggen. Het tweede punt is dat wij van onze kant heel wat moeilijkheden hebben gehad; advocaten opzoeken, proberen te begrijpen wat er in het gerechtsgebouw gebeurt. Gewoon om het dossier in te zien moet je een specifieke machtiging vragen, op een specifieke datum; dat wisten wij allemaal niet. Het was moeilijk te leren. Alles wat ik weet over het verhaal van de dood van mijn broer, heb ik uit het dossier gehaald, of uit een onderzoek dat we zelf deden. We kwamen hier met mijn vrienden, we gingen langs alle bars, we vroegen het aan de bewakers, we vroegen het aan de mensen die helaas buiten wonen, we hadden geen andere keuze dan het te doen. Mijn broer lag nog in het mortuarium en ik probeerde uit te zoeken wat er gebeurd was. Dit is onwaardig. Het is duidelijk dat wij in dit opzicht worden mishandeld. »

Speech van Ayoub Boudda, 15/03/2022

Het gebrek aan informatie tijdens het hele proces, ondanks het feit dat deze informatie wel aan andere actoren wordt gegeven, wordt door slachtoffers en hun families als echte mishandeling ervaren¹⁸. Dit is het startpunt van het proces om de rechten van slachtoffers en hun families te eerbiedigen, wat verder in dit rapport uitvoerig zal worden besproken.

¹⁷ Alias om de anonimiteit van de persoon te respecteren

¹⁸ We wijzen er op dat het Comité P een aantal Europese goede praktijken heeft benoemd: bv. het aanwijzen van 'familiechercheurs', contactpersonen die niet bij het onderzoek betrokken zijn, maar die verantwoordelijk zijn voor de contacten tussen familieleden en/of het slachtoffer en het team dat met het onderzoek is belast. Deze aanpak is volgens het Comité P moeilijk op korte termijn in te voeren, maar is de moeite waard om verder te onderzoeken (Comité P, 2020c: 24-25).

Naast **regelmatige en gedetailleerde informatie over de stand van zaken in hun zaak**, geven slachtoffers ook aan **behoefte te hebben aan een toegankelijk onthaal**. Het online invullen van formulieren, zonder enig contact met iemand om uit te leggen wat er met hen is gebeurd, wordt als ontmoedigend ervaren. Misbruik door de politie is vaak uiterst traumatisch. In deze context kan het verhaal dat slachtoffers wordt gevraagd te vertellen om hun klacht te registreren, het trauma reactiveren door het slachtoffer de gebeurtenissen te doen herbeleven. Een empathisch onthaal en een luisterend oor in een veilige en geruststellende omgeving zijn dus van essentieel belang om het geweld niet te laten voortduren, maar integendeel een proces van herstel te kunnen opstarten (Salmona, 2020; Cornejo et al., 2009). Het gebrek aan een mogelijkheid voor het slachtoffer om het verhaal in de eigen woorden te vertellen en de gebeurtenissen te reconstrueren, wordt ervaren als een gebrek aan erkenning van de traumatische ervaring en als een verdraaiing van de feiten. Dit geldt zowel voor slachtoffers die online formulieren invullen in het template van Comité P, als voor slachtoffers die het verhaal vertellen in gesprek met een politieambtenaar die meer macht heeft over welke vragen behandeld worden in de klacht en welke niet.

« Er zaten veel mensen in de wachtzaal, want normaal worden klachten ontvangen op meerdere plaatsen... Ik heb ondersteuning nodig van een kruk, en ik heb daar uren gestaan omdat ik niet kon zitten. Ze hebben mijn twintig regels neergeschreven, maar veranderden elke keer mijn woorden. Ze tutoyeerden me ook: 'Je denkt toch niet dat je ons helemaal pissig gaat maken?' »

Nadia, groepsinterview, Bergen

« Het is erg moeilijk om door het klachtenformulier van het Comité P te komen: er zijn veel vragen en het is moeilijk om dingen met elkaar in verband te brengen. Het enige antwoord dat ik van hen kreeg was dat de feiten strafbaar waren en dat mijn klacht werd overgedragen aan de openbare aanklager. Ik ben nooit ondervraagd en tot op heden [zes maanden na de gebeurtenissen] is er geen opvolging geweest. »

Marie, 51 jaar, Aarlen

Hoewel een zekere mate van formattering of structurering van de verhalen in een bepaalde fase van de registratie van de klacht noodzakelijk is, zodat statistische gegevens kunnen worden afgeleid, kan dit ook op een andere manier. Goed opgeleide mensen zijn heel goed in staat het verhaal van het slachtoffer op te tekenen zoals het aan hen verteld wordt en vervolgens samen met het slachtoffer een reeks vakjes aan te kruisen (plaats en datum van het incident, soorten misbruik, status van het slachtoffer, enz). Dit is een van de manieren waarop Médecins du Monde gegevens heeft verzameld voor hun rapport uit 2018.

Het gebrek aan onthaal en communicatie is in verschillende opzichten problematisch voor een democratische en inclusieve samenleving. In de eerste plaats is er een flagrant gebrek aan transparantie van de klachteninstanties. Daaruit voortvloeiend is het enorm moeilijk een degelijke democratische controle uit te voeren op deze instanties. Ten tweede wordt het ontnemen van informatie ervaren als extra geweld dat herstel belemmert, zowel individueel als binnen de samenleving. Slachtoffers informeren over de geldende procedures stelt hen immers in staat hun leven en de maatschappij waarin zij leven weer in eigen hand te nemen. Het verstrekken van deze informatie is hetzelfde als zeggen: 'Je maakt deel uit van onze samenleving en hier zijn de instrumenten om er aan deel te nemen.' De motivering van het optreden van de politieambtenaren en de beslissingen van de bevoegde autoriteiten zijn van essentieel belang om de slachtoffers in staat te stellen te begrijpen wat hen is overkomen.

3. Dysfuncties en belemmeringen bij de behandeling van klachten

Naast een gebrek aan toegankelijk onthaal en transparante communicatie tijdens het hele proces, getuigen de slachtoffers ook over disfuncties en soms zelfs overtredingen van bepaalde politiefunctionarissen tijdens het onderzoek. Veel slachtoffers hebben niet het gevoel dat zij een onpartijdig onderzoek krijgen, of zelfs helemaal geen onderzoek.

• Weigering om de klacht te registreren op het politiebureau

Volgens sommige beroepskrachten die werden geraadpleegd door de Waals-Brusselse Délégué général aux droits de l'enfant (algemeen afgevaardigde voor de rechten van het kind) wordt "vaak door jongeren vermeld dat hun klacht tegen de politie geweigerd wordt wanneer ze de stap zetten om klacht in te dienen. Velen van hen getuigen dat zij bij voorbaat worden ontmoedigd en daarom geen enkele actie ondernemen". (Délégué général aux droits de l'enfant, 2012 : 5).

Deze bevinding wordt grotendeels bevestigd door ons onderzoek: zowel door de getuigenissen via de Police Watch-website als via onze interviews.

« Nadia : *Op het moment dat ik de klacht indiende, was ik erg overstuur. C. kwam naar me toe in het ziekenhuis. Ze hadden uiteindelijk toegestemd dat ik naar het ziekenhuis mocht gaan. En toen zei ik dat ik een klacht wilde indienen. Ze zeiden me: 'Maak je geen zorgen, je belandt dan terug in de cel'. Maar toen weigerde de dienstdoende OPJ (officier van gerechtelijke politie) om mij te laten arresteren. Dus ging ik naar huis. De volgende dag ging ik erheen en vroeg naar de namen van de politieagenten. Die gaven ze me niet. Ik wilde een klacht indienen, maar ze weigerden mijn klacht te registreren. Ik ging vijf keer naar de politie in Bergen, en kreeg vijf weigeringen.*

Saskia : *Altijd hetzelfde commissariaat?*

Nadia : *Nee, ik ben naar Ganshoren, Soignies en twee keer naar Colfontaine geweest. Colfontaine was het hoogtepunt. Na dat alles, zei ik tegen mezelf 'Shit, het is september, het gebeurde eind juli/begin augustus. Ik loop al een maand rond om een klacht in te dienen, dat is genoeg, ik ga dit politiebureau niet verlaten zonder dat mijn klacht geregistreerd is'. Toen begonnen de bedreigingen: 'Je zult je mond houden', 'Je wordt gezocht voor mishandeling van politieagenten'. Dit alles in de wachtzaal, waar iedereen bij was. Vernederende woorden. Het ergste deel is dat zij mij vertellen en in de klacht opnemen dat het indienen van een klacht zo lang na het feit twijfelachtig is. De optredende politieambtenaren maken opmerkingen die er alleen al toe leiden dat de klachten worden afgesloten zonder dat de klager ooit inzage in deze opmerkingen heeft gehad. »*

Groepsinterview, Bergen

« Ik heb eigenlijk geen klacht ingediend. Ik wist het niet. Ik ben naar de drie politiebureaus in Bergen en Aarlen geweest. Eén keer hebben ze me gezegd: "Ja, we zullen de klacht in behandeling nemen, blablabla " en een week later vernam ik dat de klacht niet in behandeling was genomen. Op het politiebureau kreeg ik te horen: "Ja, we bellen u terug". Ze hebben me nooit teruggebeld.

Saskia : Dus je hebt ze alles verteld en ze deden alsof ze het noteerden?

Jean : Ja, dat klopt, ze deden alsof. In feite was er geen papier. Toen ik om een document begon te vragen, maakten ze me duidelijk dat ik niet meer moest komen. Ze lieten me praten, maar ze vroegen me nooit iets. »

Groepsinterview, Bergen

« Ik ben de moeder van een jongeman van 21. Vorig weekend ging hij naar het Terkamerenbos met enkele vrienden, van wie er één een luidspreker droeg die muziek speelde. Een groep politieagenten dwong hen de muziek uit te zetten en de luidspreker af te geven, die in beslag werd genomen. Er werd hen gezegd dat de eigenaar van de luidspreker deze maandag kon terugkrijgen op het politiebureau dat de politieagenten hem hadden aangewezen. Op maandag zijn mijn zoon en zijn vriend (de eigenaar van de luidspreker) naar het politiebureau gegaan, waar ze hen zeiden dat er geen spoor van de luidspreker te vinden was. De aanwezige politieagenten zeiden dat ze van niets wisten! De jongeman in kwestie wilde een klacht indienen, maar de politie weigerde dat en zei dat hij geen bewijs had van wat hij zei. Mijn zoon en zijn vrienden hebben de scène in het Terkamerenbos gefilmd en u kunt de gezichten zien van de politieagenten die de luidspreker hebben genomen. »

Getuigenis ontvangen per mail

Zoals blijkt uit de cijfers aan het begin van dit onderzoek, is het politiebureau voor veel slachtoffers de meest voor de hand liggende plaats om een klacht in te dienen. In de collectieve verbeelding gaat men, wanneer men een klacht heeft over een misdaad, naar het dichtstbijzijnde politiebureau. Het is een soort reflex. Uit deze getuigenissen blijkt echter dat deze reflex zich in gevallen van misbruik door de politie soms kan keren tegen het slachtoffer, dat op verschillende manieren wordt geweigerd zijn of haar klacht in te dienen, ook al is dat onwettig. Sommige slachtoffers geven het dan op, niet wetend waar ze nog terecht kunnen. Men moet inderdaad zeer zeker zijn van zijn rechten en een bepaald uithoudingsvermogen hebben om vol te houden, zoals de in de bovenstaande passages geciteerde personen deden. In de ogen van de burgers vertegenwoordigt de politie de wet en wordt zij verondersteld die te handhaven. Als een politieagent zegt dat er geen reden is om de klacht in te dienen, zullen veel mensen hem waarschijnlijk geloven. Dit wordt versterkt door het feit dat de Wet op het Politieambt relatief vaag is, zoals we later zullen zien. Het is daarom waarschijnlijk dat veel misstanden niet worden gemeld: omdat mensen ervan weerhouden zijn dit te doen.

• **Het gewicht van de bewijslast**

Bovendien worden veel slachtoffers ook ontmoedigd door de noodzaak om te bewijzen wat ze zeggen om serieus te worden genomen. De bewijslast berust uitsluitend bij de slachtoffers: zonder formeel bewijs wordt geen enkele klacht in aanmerking genomen.

« [T]oen ik mijn eerste tussenkomst deed [in de gemeenteraad], ontkende de burgemeester" alles. Hij zei: 'Nee, ik heb geen getuigenis. Geen getuigenis, geen geweld. Ik vertrouw mijn politie.' »

Latifa, groepsinterview, Brussel

Nadia : « Ik had dus een klusje gedaan met daklozen-solidariteit en twee andere personen, en we kwamen twee politieagenten tegen die beiden waren afgezet door de nieuwe burgemeester. De twee zeiden me: "we hebben bewijs nodig van wat u zegt" over deze befaamde F.V. Iedereen wist het, de man zelf wist het al 20 jaar. Iedereen wist het, maar ze hadden nog steeds foto's nodig. Ze zeiden tegen me 'neem foto's. »

Groepsinterview, Bergen

Er is inderdaad een sterke politieke en gerechtelijke ontkenning van politiegeweld, die de straffeloosheid ervan in de hand werkt, zoals we nog zullen zien. Het is dus aan de slachtoffers om hun beweringen te bewijzen, ook al zijn de bewijzen vaak in handen van de politieambtenaren die hen hebben mishandeld: beelden van camera's van politiebureaus, arrestatieregisters en ontslagdocumenten. Zo is de toegang tot beelden van politiebureaus nu afhankelijk van de indiening van een formele klacht. Veel slachtoffers willen toegang hebben tot de beelden om te kunnen beoordelen of hun klacht kans van slagen heeft voordat zij juridische kosten, gerechtskosten, enz. moeten maken. Dit is een onmiskenbaar obstakel. Bovendien gaan sommige politieagenten soms zo ver dat zij zich bijzonder bedreigend opstellen tegenover iedereen die probeert bewijsmateriaal te verzamelen, waarbij zij regelmatig inbreuk maken op het recht om de politie te filmen, zoals uit deze twee getuigenissen blijkt.

« De laatste keer dat we foto's namen, werd het meisje dat bij me was bij de kraag gegrepen. Deze foto werd later in de pers gepubliceerd. Ze waren hardhandig daklozen aan het weggagen. En daar stonden we dan op het plein, Romane nam een foto. Toen de man [agent] het zag, greep hij Romane en bedreigde haar. »

Nadia, groepsinterview, Bergen

« Ik kwam terug van een feestje en mijn partner en ik werden aangevallen in de stad. De politie kwam tussenbeide. De politie weigerde mijn klacht in behandeling te nemen. Ze dachten dat ik hysterisch was en dus werd ik gearresteerd. Maar op weg naar buiten kreeg ik geen PV, zodat ze zeker waren dat ik me niet tegen hen kon keren. Ze beledigden mij vanaf het begin: "Jij Arabier, wegwezen hier vuile gek, wegwezen nu. Als je naar Comité P gaat, sturen we je naar de gevangenis wegens verzet. »

Vrouw, 31 jaar, Brussel

« Er werd me gezegd: "Je geeft de feiten toe, anders weten we niet wanneer je eruit komt". Tijdens de gemeenteraad, waar alle vertegenwoordigers van alle partijen waren, werd er gezegd dat dit gebruikelijk was. Dat zeiden ze echt! »

Stéphanie¹⁹, groepsinterview, Bergen

De risico's en moeilijkheden om het bewijsmateriaal te verzamelen dat essentieel wordt geacht om de klacht ernstig te nemen, ontmoedigen veel slachtoffers. Sommige slachtoffers geven er de voorkeur aan om geen klacht in te dienen wanneer ze niet gemakkelijk over tastbaar bewijsmateriaal beschikken. In dit verband zien we de noodzaak om medisch personeel op te leiden om systematisch een medisch verslag op te stellen in gevallen van vermoedelijk politiegeweld (Police Watch, 2021a). Maar ook

¹⁹ Alias om de anonimiteit van de persoon te respecteren

de video- en fotobeelden spelen een sleutelrol bij het motiveren van slachtoffers om een klacht in te dienen. Deze rol vereist niet alleen een versterking van het recht om de politie te filmen, maar ook een grondige reflectie en discussie over beelden gemaakt door de politie zelf (vaste camera's en bodycams), de opslag, verwerking en toegang ervan (Police Watch, 2021b).

• Slecht opgestelde processen verbaal

In dit vaak moeilijke proces van het verzamelen van bewijsmateriaal om een zaak op te bouwen, kan het opstellen van het feitelijk verslag soms een moeilijke oefening zijn waartoe maar weinig slachtoffers in staat zijn. Of het nu opzettelijk is of niet, het lijkt vaak te gebeuren dat PV's niet naar tevredenheid van het slachtoffer worden opgemaakt:

« En dan, uiteindelijk, zegt de chef tegen zichzelf dat ze niet van me af zullen komen. Dus hij staat me toe een klacht in te dienen, maar slechts van 20 regels. [...] Ik had klachten tegen zes mensen, ik had recht op twintig regels. Gelukkig had ik een samenvatting bij me, die 6-7 pagina's lang was. Dus ik zei hem de samenvatting erbij te voegen. Ze weigerden. Ik drong aan. [...] Dus namen ze twintig regels af, maar ze veranderden telkens mijn woorden. Ik liet hen vijf keer opnieuw beginnen. Ik wees op de fouten, ik gaf aan wanneer de zin niet klopte, ik zei dat ze opnieuw moesten beginnen... »

Nadia, groepsinterview, Bergen

« De politieagent die mij ontving was erg aardig, maar hij vulde zijn PV van tevoren in in functie de ontvangen klacht, waarna alles moest worden aangepast. Het is moeilijk om uit het kader en het vooropgezette idee van de politieagent te stappen. Het was erg omslachtig. Het probleem is dat het verhoor op het politiebureau de rode draad volgt van het standpunt van de politieagent, waardoor we nuance verliezen. Het is geen exacte transcriptie. »

Marie, 51 jaar, Aarlen

« In de politieaangifte verklaarden zij dat zij niet in burgerkleding waren, en dat ze wel politie-insignes droegen. Maar ze waren in burgerkleding in een ongemarkeerde auto. Ze gaven geen bevelen, ze stelden zich niet voor. Ik wist pas zeker dat het politieagenten waren toen we op de parkeerplaats van het politiebureau aankwamen. Toen ik mijn verklaring ging afleggen [na zijn dagvaarding wegens rebellie], bagatelliseerden zij de feiten door de woorden te veranderen. Ik denk niet dat het opzettelijk was, maar mijn advocaat en ik hebben alles nagekeken en gecorrigeerd. De advocaat oefende druk uit. »

Nicolas, 21 jaar, Brussel

Uit deze getuigenissen blijkt dat het slachtoffer soms niet alleen een ijzersterk geduld, maar ook goede schrijfvaardigheden nodig heeft om een verklaring te krijgen die haar versie van de gebeurtenissen terdege weergeeft. Dit doet de vraag rijzen naar de vele mensen die de geschreven taal en de nuances ervan niet onder de knie hebben, maar ook naar al degenen die zich niet noodzakelijk bewust zijn van het belang van elk woord in een verslag. Aangezien het verslag wordt neergeschreven door politiebeambten, zal het politieperspectief per definitie het schrijven beïnvloeden. Dit verslag zal echter worden afgezet tegen het verslag dat de beschuldigde politieambtenaren na hun optreden hebben opgesteld. Het risico bestaat dus dat wij geconfronteerd worden met twee processen-verbaal die een overwegend politioneel standpunt innemen, met als gevolg dat de eerlijke behandeling van de partijen in het gedrang komt. De verslagen zijn nochtans een centraal onderdeel van elk klachtendossier.

• Partijdig uitgevoerde onderzoeken

Sommige slachtoffers gaan zo ver dat zij twijfelen aan de onpartijdigheid van het onderzoek dat wordt gevoerd. Zozeer zelfs dat zij de indruk hebben dat het standpunt van de politie voorrang heeft gekregen in de handen van de onderzoekers.

« Hij [de politieman] vroeg me waar mijn getuigenissen waren. Ik zei hem dat zijn collega, mevrouw hoe-heet-ze, die had. Hij antwoordde dat hij haar niet kende. Ik zeg hem dat ik haar zal bellen, en hij begint te discussiëren. Uiteindelijk beseften we dat ze maar één getuigenis hadden gehouden¹⁵. De beste getuigenis, van iemand die een zeer goede intellectuele achtergrond had. Deze getuigenis was erg goed opgesteld, met goed geformuleerde zinnen, enzovoort. Hij was de enige getuige die geen deel uitmaakte van de voedselbedeling¹⁶, maar hij zat vlak naast mijn auto, dus hij zag alles. Ik ben het bewustzijn verloren toen iemand op mijn hoofd sloeg en me tegen zijn auto verstikte. Dat had hij allemaal gezien. »

Nadia, 65 jaar, Bergen

In deze situatie hebben de met het onderzoek belaste politiefunctionarissen op eigen houtje besloten bepaalde getuigenissen uit het dossier te verwijderen, op basis van op zijn minst twijfelachtige criteria: de sociale status van de getuigen. Het is dus gemakkelijk te vermoeden dat de politiefunctionarissen niet onpartijdig zijn in het onderzoek, hetgeen rechtstreeks verband houdt met hun gebrek aan onafhankelijkheid ten opzichte van hun aangeklaagde collega's. Dit vermoeden zet sommige slachtoffers ertoe aan een beroep te doen op het Comité P, een actor buiten de politie, om het onderzoek te voeren. De onafhankelijkheid van de onderzoeken van het Comité P blijkt soms echter evenzeer problematisch te zijn, zoals blijkt uit het arrest in de zaak van de journalisten die tijdens de betoging voor het detentiecentrum van Steenokkerzeel werden gearresteerd²². Het Comité P zag daarbij geen problemen of disfuncties in hoofde van de politiezone of bij de politieagenten, zoals blijkt uit deze brief :

Mevrouw de advocaat,

In mijn brief van 6 september 2018 had ik de eer u mede te delen dat het Vast Comité P had besloten de behandeling van uw klacht toe te vertrouwen aan zijn Dienst Enquêtes P.

Zich er terdege van bewust dat de administratieve aanhouding van de vijf personen die voor de RTBF werkten de essentiële beginselen van de individuele vrijheid en van de persvrijheid raakte, was het Vast Comité P, na een lang en grondig onderzoek, van oordeel dat het kon concluderen dat er geen structureel disfunctioneren was vastgesteld op het niveau van de lokale politie in de regio Kastze en dat geen enkel individueel disfunctioneren kon worden toegeschreven aan één of meer van de politieagenten die de aanhouding van de vijf betrokken personen hadden uitgevoerd.”

Toende zaak door deslachtoffers ahangig werd gemaakt, nam de Brusselse rechtbank van eerste aanleg een heel ander standpunt in: zij gelastte de betrokken politiezone de slachtoffers te vergoeden en herinnerde aan enkele fundamentele beginselen inzake de eerbiediging van de vrijheid van meningsuiting en de bescherming van het werk van journalisten. De zaak is nu in hoger beroep.

Wat betreft onderzoeken die door het door het parket worden ingesteld, hebben verscheidene getuigen de onpartijdigheid van het onderzoek in twijfel getrokken door erop te wijzen dat bepaalde elementen ten gunste van de slachtoffers niet in aanmerking zijn genomen:

²⁰ Er waren 11 getuigen bij de gebeurtenissen die een getuigenis aflegden. Slechts één daarvan werd weerhouden: die van de persoon die het best overkwam. De andere getuigen waren allen dak- en thuislozen.

²¹ Nadia was getuige van het uiteenjagen door de politie van een voedseldistributie voor kansarmen (zie noot 11).

²² <https://www.lesoir.be/414275/article/2021-12-23/arrestation-de-journalistes-en-reportage-au-127-bis-la-police-condamnee>

« De rechter heeft de agent gedwongen een onderzoek in te stellen. De agent nam twee stappen in het onderzoek en hij deed niet eens wat ik hem zei. Tijdens het verhoor zei ik hem: "Daar staat een leugen, ik heb het bewijs van de leugen. Dus als je haar ondervraagt, vraag haar dan waarom ze liegt". Maar de man begreep niet dat er sprake was van een leugen. Het is Catherine Dufraene, de dierenarts van mijn hond, die liegt. Ze zegt dat ik niet naar haar toe ben gegaan om mijn hond na te laten kijken nadat hij was aangereden. [...] Ze zegt dat ik maar één keer naar haar toe ben gegaan om mijn hond te laten euthanaseren. Maar ik ben in totaal zeven keer met mijn hond naar haar huis geweest. En zo stierf de hond. [...] Het probleem is dat mijn zaak volledig à charge was en niet à décharge. Het is dus duidelijk dat de aanklager zijn werk niet heeft gedaan. Het dossier zou objectief moeten zijn, en er stond niets objectiefs in het dossier. Het dossier was volledig tegen mij. Ze zagen me als een kleine etter die rel kwam schoppen en die een agent had geslagen. »

Jean, groepsinterview, Bergen

Onder de elementen die het openbaar ministerie regelmatig weglaat, lijkt de betrokkenheid van politieagenten bij andere soortgelijke zaken vaak voor te komen. Als er geen veroordeling is, blijven de strafbladen van politiemensen blanco. Vaak zijn dezelfde agenten echter betrokken (geweest) bij verschillende soortgelijke zaken. Deze info kan nochtans nieuw licht werpen op de verhalen van de slachtoffers:

« De dag dat Jean naar de rechtbank ging, vond ik in alle kranten de befaamde agent. Die week verscheen hij in 9 zaken. »

Nadia, groepsinterview, Bergen

« In gevallen van politiegeweld wordt, wanneer de politieambtenaar voor de rechter wordt gebracht, door het Openbaar Ministerie altijd een strafblad opgesteld, maar dat is nihil. Het is echter interessant voor de advocaten van de slachtoffers om de registratie te eisen van alle incidenten en klachten, en alle disciplinaire onderzoeken die tegen de politieagenten hebben plaatsgevonden. Zo zijn in de zaak Ali Juma voor één van de politieambtenaren drie tuchtdossiers gesloten wegens misbruik van geweld en één dossier wegens misbruik van pepperspray, en in de zaak Ali Juma wordt hij specifiek vervolgd omdat hij de spray in de ogen van het slachtoffer heeft gebruikt. Het is dan ook van groot belang deze informatie te kennen. Dit moet systematisch worden opgevraagd.»

Advocaat, Brussel

Het lijkt erop dat de autoriteiten, of het nu gaat om administratieve of gerechtelijke instanties, niet automatisch over de juiste elementen beschikken op het moment dat zij over een zaak oordelen. Het Comité P vermeldt dat evaluatiedossiers niet worden verplaatst wanneer een ambtenaar van standplaats verandert, zodat de nieuwe ambtenaren niet noodzakelijk op de hoogte zijn van een problematisch verleden. Bovendien zijn de evaluatiedossiers vaak onvolledig of te beknopt, wat gedeeltelijk wordt verklaard door de wens om de rust binnen de politie te bewaren. Ten slotte wordt de informatie die tijdens de opleiding van toekomstige inspecteurs wordt verkregen, ook niet via het persoonlijk dossier doorgegeven. Het feit dat een persoon een risicoprofiel heeft of extra wordt gecontroleerd, is dus geen informatie die beschikbaar is voor leidinggevenden binnen het politiekorps (Comité P, 2020a). Indien de autoriteiten niet proactief onderzoek doen naar het verleden van een beschuldigde ambtenaar, komen deze elementen niet aan het licht op het moment dat de persoon wordt veroordeeld, hetgeen het oordeel gunstig kan beïnvloeden. Dit doet de vraag rijzen waarom deze informatiecirculatie niet beter wordt georganiseerd en waarom de

autoriteiten, geconfronteerd met vermoedens van ernstig misbruik, dit onderzoek niet systematisch uitvoeren.

Deze getuigenissen onderstrepen het belang van een onpartijdig en grondig onderzoek door personen die geen hiërarchische of organisatorische banden hebben met de partijen, om tot een eerlijk oordeel te komen en zodoende het vertrouwen van de slachtoffers te herstellen.

4. Straffeloosheid van de politie

• Onduidelijkheid van de wet

De huidige onduidelijkheid van de Wet op het Politieambt komt op twee manieren tot uiting in de getuigenissen die wij hebben ontvangen. Ten eerste doen veel mensen aangifte van situaties die zij als misbruik hebben ervaren, zonder dat zij kunnen bewijzen dat de politieambtenaar onwettig heeft gehandeld:

« Een andere keer was ik met een jongere op het politiebureau die gecontroleerd was in het kader van de covid-maatregelen. Hij was minderjarig, dus vroeg ik de agenten "Geef me een lijst van het aantal controles dat hij heeft gehad", en over een periode van één jaar had hij 38 controles gehad, stond genoteerd op de computer! »

Advocaat, groepsinterview, Brussel

Zoals de Kinderrechtencommissaris in 2012 opmerkte: "Benadrukt moet worden dat de wetgeving en de toepassing ervan op verschillende punten onduidelijk en voor interpretatie vatbaar blijven. Wij krijgen veel vragen, met name over het gebruik van handboeien, arrestaties, detentieomstandigheden, hoorzittingen en de stappen die moeten worden ondernomen om een klacht in te dienen.» (Délégué général aux droits de l'Enfant, 2012 : 5).

Ten tweede kunnen wetshandhavers door hun ruime interpretatie van een situatie soms achteraf misbruik rechtvaardigen:

« Er was dus echt een tijd dat mensen werden gearresteerd voordat een overtreding werd geregistreerd, met het idee dat het absoluut noodzakelijk was om te voorkomen dat een overtreding zou worden begaan. En dus werden mensen massaal gearresteerd. We hoorden dat ze zelfs zo ver gingen dat ze gearresteerde mensen in een positie brachten waarin ze een verklaring zouden afleggen van strafbare feiten die ze niet gepleegd hadden. Dat deden ze door bepaalde gedragingen te doen in de cellen, en zo druk uit te oefenen zonder hen noodzakelijkerwijs fysiek aan te raken. Ze gingen naar verschillende van hen toe, kwamen heel dichtbij, beledigden hen, zetten hen zo onder druk tot zij eerst een agent duwen zodat zij hen kunnen terugslaan. Je slaat een agent, en dat komt hen geweldig goed uit, want dan hebben ze een misdrijf dat de arrestatie rechtvaardigt. »

Sociaal werker, groepsinterview, Brussel

Sommige politiemensen zouden zelfs zo ver gaan dat zij elementen van hun opleiding, bedoeld om hen te helpen op de juiste manier in te grijpen, gebruiken om buitensporig geweld te rechtvaardigen:

« Wij hebben verschillende jongeren gehad die tijdens een administratieve aanhouding in een cel in elkaar zijn geslagen. Volgens onze analyses en gesprekken met bepaalde politie-ambtenaren krijgen zij cursussen psychologie en gebruiken zij een van deze cursussen met name over een begrip van "excited delirium". In feite is dit een begrip dat volledig is geconstrueerd door een firma van psychologen en dat opleidingen verkoopt aan politie-instellingen. En in feite beseffen we dat ze de cursussen die ze krijgen gebruiken om hun geweld te rechtvaardigen. Wij hebben getuigenissen gehad van jongeren die naar ons toe kwamen en ons vertelden dat zij in een cel zaten en dat er een blikje op de grond stond. Ze begonnen op het blikje te slaan, waarop de politieagenten binnenkwamen en zeiden: "Wordt deze niet onrustig?" Het is een woord dat verwijst naar een excited delirium, een toestand waarin je jezelf niet meer in de hand hebt en dat is wat het buitensporige gebruik van geweld kan rechtvaardigen. »

Iemand van JOC Bruxelles, groepsinterview, Brussel

Deze getuigenis doet de vraag rijzen naar het toewijzen van problematische situaties met mensen in psychische moeilijkheden aan ordehandhavers. Enerzijds lijkt het erop dat sommige politieagenten deze bevoegdheden gebruiken om hun gewelddadig gedrag te rechtvaardigen, en anderzijds lijkt de zaak Chovanec erop te wijzen dat wanneer de politie daadwerkelijk wordt geconfronteerd met een situatie van excited delirium, hun optreden kan eindigen met de dood van de betrokkene.

Het werk van de politie is zeer breed en zeer afhankelijk van de inschatting van de situatie door de individuele agent. Het is onmogelijk een strikt wettelijk kader te ontwerpen voor alle handelingen van de politie. Desondanks is het huidige kader té breed en laat het te veel marge toe om geweld te gebruiken.

• Afwezigheid van straffen

Deze onduidelijkheid is des te problematischer omdat er zelden harde sancties volgen zelfs in gevallen van bewezen misbruik. Sancties zouden nochtans een manier kunnen zijn om illegaal gedrag in te perken. Sancties zijn echter zeldzaam en vaak vrij zwak, in vergelijking met de ernst van de feiten. Deze straffeloosheid is gedeeltelijk gebaseerd op het gebrek aan informatie over de leden van de politiemacht die betrokken zijn bij verscheidene klachten, zoals hierboven vermeld. Het gebrek aan informatie alleen verklaart echter niet de relatieve straffeloosheid van de politie, zoals deze advocaat opmerkt:

« Er is ook een onrechtvaardigheid en straffeloosheid die verband houden met de wijze waarop de gerechtelijke instellingen functioneren. Wij bevinden ons in een systeem waarin politieambtenaren profiteren van straffeloosheid die in de eerste plaats te danken is aan hun collega's die hen indekken, aan hun hiërarchische meerderen om geen ongeregelde heden in hun gebied naar buiten te brengen. En in de tweede plaats aan het Openbaar Ministerie omdat de politie de gewapende arm is van het Openbaar Ministerie zonder dewelke het niet kan functioneren. Ernstige vervolgingen met rechtstreekse dagvaardingen worden enkel uitgesproken wanneer een zaak in de publiciteit komt. Deze feitelijke straffeloosheid in een rechtsstaat voedt het volgende delict of misdrijf. Deze straffeloosheid moet worden doorbroken door deze daden te vervolgen, en dit moet een prioriteit worden. [...] In deze zaken maken de procureurs systematisch een minimale kwalificatie. Vaak worden de feiten gekwalificeerd als "slagen en verwondingen". Dit is het geval van X, die

op weg was naar een festival en wiens kaak verbrijzeld werd door een politieagent. De politieagent had een voorwaardelijke straf gekregen. Rechters houden vaak geen rekening met wat het slachtoffer zal zeggen. Ze vertellen zichzelf - bewust of onbewust - dat het niet mogelijk is, dat het niet denkbaar is dat dit echt is wat de slachtoffers hebben meegemaakt. Zij hebben nog nooit een negatieve ervaring met de politie gehad en kunnen zich er geen voorstellen. Rechters, en dit is waarschijnlijk diep menselijk, redeneren te veel vanuit hun eigen ervaring. Maar zij maken deel uit van een bevoorrecht milieu en hebben bijvoorbeeld nooit deze vernederende benadering door een politieagent meegemaakt »

Advocaat, Brussel

De door het Vast Comité P gepubliceerde cijfers lijken deze gunstige juridische behandeling van rechtshandavingsambtenaren te bevestigen. Tussen 2013 en 2017 werden immers **145 definitieve rechterlijke uitspraken** gedaan betreffende vervolgingen wegens "politiegeweld" tegen leden van geïntegreerde politiediensten en speciale inspectiediensten, wat overeenkomt met gemiddeld 29 zaken per jaar (Comité P, 2019a). Wanneer men dit cijfer zet tegenover de **3112 nieuwe klachtendossiers die het Vast Comité P heeft ontvangen in 2020** (Comité P, 2020a), kan men zich verbazen over het geringe aantal dossiers dat door de rechtbanken werd behandeld. De kloof blijkt enorm te zijn, zelfs wanneer men rekening houdt met het feit dat niet alle klachten noodzakelijkerwijs aan de rechter worden voorgelegd en dat de procedure vaak meer dan een jaar in beslag neemt.

Bovendien is in slechts **van deze 145 gevallen het politiegeweld door de rechter vastgesteld**, en dit betreft 41 leden van de politiedienst. Zeer dikwijls worden de beschuldigde leden van de politiemacht vrijgesproken wegens gebrek aan bewijs. We hebben hierboven gezien hoe moeilijk het voor slachtoffers kan zijn om bewijsmateriaal te verzamelen en voor de rechter te brengen. Ten slotte werd in meer dan de helft van deze gevallen (17) uitstel van strafuitvoering verleend aan de schuldige wetshandhavers (21 personen). Uiteindelijk werden 309 van de 350 politieambtenaren die in de 145 zaken werden vervolgd, vrijgesproken van de beschuldiging van "politiegeweld" en werd aan 21 van hen uitstel van strafuitvoering verleend. Dit betekent dat **slechts 20 van de 350 aangeklaagde politiemensen worden veroordeeld** (taakstraf, gevangenisstraf en/of geldboetes, al dan niet voorwaardelijk) (Comité P, 2029a).

Uit een gedetailleerde analyse van de vonnissen blijkt dat de rechter in sommige gevallen geen al te zware straf wenst op te leggen, gelet op de tuchtrechtelijke sancties waaraan de verdachten reeds zijn onderworpen:

« De gunstmaatregel, namelijk de eenvoudige opschorting van de strafuitspraak, vrijwaart de professionele toekomst van de verdachte; de bekentenissen, de met regelmaat gevolgde psychotherapie en de zware tuchtsanctie die de betrokkene reeds heeft ondergaan, doen de rechter besluiten tot een bijzondere inschikkelijkheid ten aanzien van de betrokkene en hem de gevraagde gunst toekennen. » (Comité P, 2019a : 173 à 174).

« 'De feiten zijn van een zekere ernst, maar zijn reeds erkend (behalve wat de gevolgen ervan betreft) en van lang geleden; de beschuldigde is reeds tuchtrechtelijk gestraft' (uitspreken van een schorsing van 7 dagen bij tuchtmaatregel). » (Comité P, 2019a : 175).

Dit roept een belangrijke vraag op over de gedifferentieerde behandeling die politie-beambten krijgen tijdens hun proces. Des te meer omdat administratieve autoriteiten soms aanvoeren dat zij geen sancties kunnen opleggen aan beschuldigen zolang er een onderzoek loopt en er geen definitieve rechterlijke beslissing is. Er kan dus een soort "pingpong" plaatsvinden tussen autoriteiten die de verantwoordelijkheid voor het bestraffen van de beschuldigen afwentelen, of die de afwezigheid of zwakheid van sancties rechtvaardigen met de wens om de sancties niet op te stapelen. Ondanks het feit dat het soms gaat over zeer ernstige én reeds bewezen feiten.

5. Represailles tegen slachtoffers en intimidatie

Meerdere personen vertelden ons ook dat zij naar aanleiding van hun klacht diverse vormen van represailles hadden gekregen, variërend van pesterijen door de politie (systematische arrestaties en/of controles, diverse klachten die tegen hen werden ingediend) tot vormen van samenspanning met de politieke autoriteiten die druk op hen uitoefenden om slachtoffers of hun familieleden de toegang tot sociale rechten te ontzeggen.

• Intimidatie door politie

Politie-intimidatie komt voor als twee verschillende dynamieken. De eerste dynamiek die wij onderscheiden kan worden gezien als vergelding naar aanleiding van een klacht tegen één of meer leden van het politiekorps. In dit geval gaat het vaak over een verdedigingsmechanisme van de politie. Hetzij vanuit een individuele motivatie van een politieagent, hetzij vanuit een 'korpsgeest'.

« Ja, dat klopt, ik vergat de 'na-intimidatie' niet. Ik werd gearresteerd. Ik woon in het centrum van de stad. Op mijn veranda... Ik weet het niet eens meer. Maar het gaat over meerdere kleine voorvallen. »

Stéphanie, groepsinterview, Bergen

« Er werd bedreigd dat ik nooit zou afstuderen (ik studeer voor dokter). De politiemann kende zagezegd alle magistraten dus hij kon dit regelen. Hij ging mij natrekken of ik wel legaal woonde op de plek waar we waren (terwijl het daar helemaal niet over ging). [Ze] dreigen om mij te arresteren. »

Man, 22 jaar, Gent

« In juli, een maand later [na zijn verhoor door Comité P n.a.v. zijn klacht] werd ik gedagvaard wegens weerspanningheid. Ik heb tegen de advocaat gezegd dat mijn klacht de aanleiding was geweest voor deze politieaanklacht. »

Nicolas, 21 jaar, Brussel

« Zij hebben ook klacht tegen mij ingediend. Uiteindelijk heeft de procureur beslist dat het woord tegen woord was (hun verklaring heb ik kunnen lezen stond vol leugens) en is alles geseponneerd. »

Man, 22 jaar, Gent

« We hebben samen met de politie en de burgemeester een gezamenlijk persbericht opgesteld voor de lokale pers. Enige tijd na dit persbericht, toen ik terugkwam van vakantie, kreeg ik thuis een klacht wegens vreemdelingenhaat, beeldrechten en een derde die ik mij niet herinner. Ik pakte de telefoon en belde een advocaat. [...] Het tweede wat voor mij zeer verontrustend was, was dat zijn toenmalige vriendin [van zijn zoon] naar het politiebureau ging om een 'therapeutische' klacht

in te dienen. Haar therapeut had haar aangeraden dit te doen. We ontvingen toen een klacht op naam van mijn zoon voor verkrachting en ontvoering. Ik heb de moeder en het meisje in kwestie gebeld en gevraagd wat er precies aan de hand was. Het is maar goed dat we elkaar ontmoet hebben, want ze vertelde me woordelijk dat ze nooit over verkrachting had gesproken. Het was de politie die dat woord tegen B. [haar zoon] wilde gebruiken. Gelukkig was dit meisje bereid naar me te luisteren. Mijn zoon heeft veel overwonnen, angst, depressie, als hij dat bovenop zijn rug had gehad zou het hem afgemaakt hebben. Dus schreef ze een brief aan de procureur des konings waarin ze zei dat ze het nooit over verkrachting had gehad. En sindsdien heb ik niets meer gehoord over deze klacht. »

Stéphanie, groepsinterview, Bergen

Zoals uit deze getuigenissen blijkt, lijkt de praktijk van de "boemerang"-klachten bijna systematisch te zijn: als preventieve maatregel na een twijfelachtig optreden of naar aanleiding van een door het slachtoffer ingediende klacht, dienen de betrokken politieambtenaren een of meer klachten tegen het slachtoffer in. Deze praktijk maakt het mogelijk een tegenverhaal te formaliseren door middel van de klacht, die het slachtoffer criminaliseert en haar verantwoordelijk maakt voor het geweld dat zij door haar vermeende gedrag aan de kaak stelt. Bovendien worden de slachtoffers door deze klachten gedwongen zich te verdedigen, met alle kosten van dien, ook al zijn zij het slachtoffer. Herhaalde aanhoudingen zonder reden zijn een ander instrument dat door sommige politieagenten vaak wordt gebruikt. Deze soort intimidatie is uiteraard zeer schrijnend voor de slachtoffers, die daardoor soms geneigd zijn hun klacht in te trekken. Meer in het algemeen dient deze vorm van bestraffende intimidatie ook als waarschuwing voor eenieder die een klacht wil indienen tegen leden van het politiekorps. Sommige van deze laatsten aarzelen niet om de slachtoffers of hun getuigen te bedreigen met "het ruïneren van hun leven" als zij besluiten een klacht in te dienen.

« We namen een advocaat. De dag dat ik uit de flat van mijn broer kwam, vertelde de buurvrouw me dat ze bang was (om te getuigen). En op die dag werd ik bij de uitgang gecontroleerd door de politie, die me vroeg wat ik daar aan het doen was. Ze zeiden dat ik mijn mond moest houden en dat ze mijn leven gingen ruïneren. Ze vertelden haar ook dat ze haar leven zouden ruïneren als ze haar mond opendeed. En dus wilde ze nooit getuigen. Iedereen verhuisde uit de buurt vanwege deze politiedruk. Dus we kregen geen getuigenissen. Mijn moeder belandde in de rechtbank, en jullie weten allemaal hoe dat afloopt. De zaak werd geseponeerd. Er is nooit iets gebeurd. »

Speech van Fayçal Cheffou, 15 maart 2022

In het algemeen kan de politie gebruik maken van alle repressieve maatregelen waarover zij in het kader van hun werkzaamheden beschikken om het leven van klagers onmogelijk te maken. Deze intimidatie door de politie kan ook deel uitmaken van een ander soort dynamiek: een systeemodynamiek die leidt tot de criminalisering van bepaalde ongewenst geachte doelgroepen (daklozen, jongeren met migratieachtergrond, enzovoort) (Jobard, 2002 en 2006; Jamouille & Mazzocchetti, 2011: 273-312; Wacquant, 2009; Fortunier & Réa, 2021). Deze criminalisering kan beginnen met politiebevelen die impliciet gericht zijn tegen bepaalde categorieën van de bevolking (zoals het verbod op alcoholconsumptie in delen van de openbare ruimte) of met initiatieven van particulieren (regelmatige oproepen van bewoners die zich storen aan de aanwezigheid van jongerengroepen, café-uitbaters die klagen over de aanwezigheid van daklozen, ...). Het verzoek aan de politie om deze zaken te controleren stelt de politie in staat, en moedigt haar zelfs aan, om deze groepen te intimideren.

« P. : Als je groepen mensen als overlast ziet, geeft dat de politie bijna toestemming om zo te handelen. Als je ziet hoe daklozen gestigmatiseerd worden, want ja, er is "overlast", en de politie kan in de krant volgen waar er overlast is, dan geeft dat de politie bijna toestemming om dat te doen. Ze krijgen ook bijna automatisch de bescherming van de burgemeester omdat de mensen die op hem stemmen tegen deze mensen zijn. Ik zie bijvoorbeeld hoe sekswerkers worden gestigmatiseerd in het Alhambra district. En we weten dat de burgemeester niet zal reageren op dit geweld omdat er een zeer gemeenschappelijke taal is rond deze groep.

C. : Die taal laat het geweld beginnen lang voor de afranselingen in de cel. U had het over preventieve arrestaties P. Hier hoor ik ook de verschillende ervaringen in die worden gemeld wat betreft de wens om een categorie of verschillende categorieën van mensen aan te pakken zonder dat er noodzakelijkerwijs sprake is van waargenomen strafbare feiten. Er is al een intentie om mensen aan te pakken zonder dat er een wettelijke reden is om dat te doen, het geweld is er al. Het manifesteert zich op het moment dat men de keuze maakt om iemand te gaan arresteren die op dat moment a priori helemaal niet in overtreding is. En dan, vaak - dit zijn dingen die we veel merkten tijdens de lockdown en die ook nadien weer opdoken - als we het hadden over intimidatie, dan was dat heel sterk gekoppeld aan dit verbod op alcoholconsumptie. Maar de covid-maatregelen openden de deur voor zowat vanalles en nog wat. Er was dus echt een tijd dat mensen werden gearresteerd voordat een strafbaar feit werd geregistreerd, met dit idee dat het absoluut noodzakelijk is om te voorkomen dat een strafbaar feit kan worden gepleegd. En dus worden mensen massaal gearresteerd. Wij horen dat ze zelfs zo ver gaan dat ze gearresteerde mensen provoceren om hen in een positie te brengen waarin ze een misdrijf zullen plegen, door middel van verklaringen van strafbare feiten.

J. : « Het geweld tegen de politie in bepaalde buurten wordt vaak vermeld. We zagen het onlangs weer in de Standaard: ze zetten dat er altijd bij. Er zijn elke keer cijfers waarvan ze zeggen dat die tonen dat het geweld tegen de politie toeneemt. Maar als je de cijfers nader bekijkt, zie je dat het niet speciaal gaat om minachting of mishandeling, maar om opstandigheid. En zo blijkt dat het weerspanning is: het is eerder "je niet door de politie laten doen" en dus vaak een reactie op een door de politie gebruikt geweld. Maar het wordt gebruikt als een argument om te zeggen "wel ja, we moeten geweld gebruiken omdat de jongeren gewelddadig zijn tegen ons". Ik denk dat dat echt een belangrijk aspect is, want er is eigenlijk eerst en vooral het aspect dat de jongere echt wordt onderworpen aan geweld na een identiteitscontrole waar ... Effectief, zoals je zegt: [De politieagent zegt] 'Bilal geef me je kaart', hij kent Bilal. [...] En deze jongeman is altijd kalm gebleven. Maar er zijn veel mensen die vragen: "Maar waarom moet ik nog steeds..." Het heeft dus echt een gevolg. Want veel jongeren worden vervolgd in de strafrechtbank voor die directe dagvaarding. Het is echt in de twee weken, drie weken dat je in de rechtbank bent en de jongeren niet echt weten dat ze een dagvaarding hebben ontvangen. Ze hebben geen tijd gehad om te zoeken naar een advocaat dus het is een veroordeling bij verstek. Het zijn vrij zware straffen die worden gegeven wanneer ze niet vertegenwoordigd zijn in de rechtbank. Het leidt echt, zoals je zegt, tot het begin van politiegeweld. De identiteitscontrole leidt ertoe dat een jongere echt gecriminaliseerd wordt en in de criminaliteit terecht komt. Omdat hij door de rechtbank wordt veroordeeld, hij een strafblad heeft of zelfs naar de gevangenis moet. De gevolgen zijn dus echt... Soms moet je naar hoorzittingen voor de Kamer voor snelrecht en gaat het de hele ochtend over weerspanning, weerspanning, weerspanning. Het is echt verbazingwekkend hoeveel jonge mensen hiervoor worden vervolgd. En elke keer hoor je dan de jongere: "Ja, ik werd gecontroleerd, hij gaf me pepperspray en dus heb ik me verzet", of wat dan ook. [...] Het is erg moeilijk om vrijspraak te krijgen in zaken van weerspanning. »

Advocaat, groepsinterview, Brussel

Politie-intimidatie leidt dus regelmatig tot beschuldigingen van weerspanningheid. De dynamiek van klassenjustitie waarop wij later zullen terugkomen, komt in deze gevallen in een stroomversnelling: het gebrek aan kennis van de procedures, de beperkte toegang tot een advocaat - in het bijzonder binnen een kort tijdsbestek - en de reeds genoemde cognitieve vooroordelen van de rechters dragen allemaal bij tot zware veroordelingen die leiden tot een strafblad of zelfs gevangenisstraffen. Dit zet een weg van sociale degradatie in gang, of versterkt die. Zoals Jacinthe Mazzocchetti opmerkt, in navolging van andere onderzoekers, zitten deze mensen "opgesloten in de marge van de wereld (in een lichaam van klasse en "ras", aanvankelijk op verloederde plaatsen van degradatie, vervolgens tussen vier muren) (Agier, 2002). (Mazzocchetti, 2018: §37). De personen die het doelwit zijn van intimidatie en het politiegeweld dat er vaak mee gepaard gaat, zijn "min of meer dezelfde als de personen die het doelwit zijn van het sociaal-culturele werk dat wordt verricht door de verschillende instellingen die samen de sociale actie van de staat en het verenigingswerk vormen: het zijn dus mensen die rechtstreeks te lijden hebben onder de ongelijkheden die voortvloeien uit de orde en de normen die door het neoliberale kapitalisme zijn ingesteld» (Marion, 2020 : 14).

Deze dynamiek is belangrijk om te benoemen omdat ze bijdraagt tot de onderrapportage van politiemishandeling. De systematische controles en arrestaties, die moeilijk te bewijzen zijn omdat zij geen sporen nalaten, creëren immers een gevoel van vervolging en onveiligheid waarbij het slachtoffer dat zich voortdurend bedreigd voelt door het schijnbaar willekeurig optreden van de politie. Klachten van politieambtenaren tegen slachtoffers, die gewoonlijk veel sneller en krachtiger door de rechter worden afgehandeld, leiden tot een gevoel van straffeloosheid en sociale ontkenning, wat de onenigheid aanwakkert. Slachtoffers trekken zich terug in hun eigen gemeenschap en houden zich ver van alle instellingen, vooral die welke met politie of justitie te maken hebben (Jamouille & Mazzocchetti, 2011: 273-312). Het is dan zeer moeilijk hen ervan te overtuigen over hun ervaring te praten en nog moeilijker om hen te laten getuigen. Laat staan een formele klacht indienen, waarvan de financiële en psychosociale kosten onbetaalbaar zijn (we komen hierop terug):

« Latifa : Het zijn vaak jongeren van Noord-Afrikaanse of Afrikaanse afkomst die het slachtoffer zijn, en we moeten veel communicatiewerk verrichten met de ouders van jongeren. Bij de meeste jongeren die het slachtoffer zijn van politiegeweld, is het zo'n taboe dat we het niet aan de ouders vertellen. Dus het is een vicieuze cirkel. Dan gaan ze voortijdig van school, delinquentie, meer en meer. En dit alles is het resultaat van politiegeweld. Het gaat allemaal over werken in het veld. [...] Wij hebben ons collectief opgericht om een beroep te kunnen doen op de burger. Het heeft ons vier jaar gekost om getuigenissen te verzamelen toen we de film "Place nette" maakten. Voor het rapport met de DGDE duurde het 6 maanden om een getuigenis te krijgen.

Mohamed : « Zelfs ik heb dezelfde achtergrond, ik ging naar dezelfde scholen, ik ben wat zij beschouwen als een oudere broer en het kostte me 2 jaar. Ze kwamen roken op de binnenplaats van YCW, namen deel aan projectvergaderingen die er niets mee te maken hadden, en de eerste discussie over politiegeweld duurde 2 minuten en dat was na 2 jaar werk. »

Groepsinterview, Brussel

Het is derhalve van belang rekening te houden met deze ervaring van systemische criminalisering om adequaat te kunnen reageren, zowel op het gebied van klachtenmechanismen als op het gebied van preventie van misbruik.

• Opschorting van sociale rechten

Naast intimidatie door de politie kan ook een meer subtiele vorm van vergelding worden toegevoegd, die het gevoel van sociale degradatie van de slachtoffers nog meer versterkt. Verscheidene mensen meldden ons inderdaad dat zij represailles vreesden of hadden ervaren in verband met de verwevenheid van politieke mandaten met verschillende soorten sociale diensten :

« In de kleine stad Bergen waren er twee interessante elementen. Ten eerste heeft mijn zoon, die duidelijk in het vizier van de politie zit, een aanvraag ingediend voor het OCMW. Die werd geweigerd. Daar moesten we een advocaat voor nemen. We hebben het niet zomaar laten gebeuren. We hebben gevochten en gewonnen, en hij werd terugbetaald door het OCMW. »

Stéphanie, groepsinterview, Bergen

« [...] Ik heb in mijn buurt veel aan bewustmaking moeten doen bij mensen die geen ervaring hebben met politiegeweld, omdat onze gemeenschap niet wil mobiliseren omdat zij bang is voor represailles. Zoals u zegt "de onderdrukking van sociale rechten". De meesten van hen, ik bedoel zij zijn afhankelijk op het gebied van huisvesting, op het gebied van werk, op het gebied van vele dingen. We moesten dus een andere manier vinden om het politiegeweld te bestrijden, want mijn hele buurt had eronder te lijden. »

Latifa, groepsinterview, Brussel

Deze fragmenten laten zien hoe de politieke autoriteit kan besluiten haar politie in te dekken door slachtoffers te ontmoedigen klachten in te dienen, en dit door op arbitraire wijze bepaalde sociale rechten te ontzeggen. Natuurlijk zijn deze praktijken illegaal, maar om dat te bewijzen en je rechten op te eisen is een extra strijd nodig. Zoals Stephanie zegt, moet men weer een advocaat nemen, weer tijd en geld uitgeven alleen maar om te krijgen wat je had moeten hebben. Deze strijd is nog moeilijker voor mensen die in de eerste plaats het doelwit zijn van systemische criminalisering: zij moeten al op verschillende fronten vechten, zodat zij geen vrije handen hebben om een extra strijd te openen door een klacht tegen de politie in te dienen. En zeker als dat potentieel negatieve gevolgen kan hebben voor de fronten waarvoor zij al vechten (huisvesting, financieel overleven, enz.).

Intimidatie in het algemeen en vergelding in het bijzonder zijn dus zeer doeltreffend om slachtoffers ervan te weerhouden klachten in te dienen, waardoor het zwarte cijfer van alle niet-gemelde mishandeling stijgt.

6. Criminalisering of diskrediet van het slachtoffer

Het verschijnsel van criminalisering van slachtoffers, hetzij als represailles voor een klacht, hetzij als gevolg van een sociale dynamiek, ontmoedigt slachtoffers niet alleen om een klacht in te dienen uit vrees voor politieke en/of gerechtelijke gevolgen. Het maakt ook deel uit van een politiestrategie om slachtoffers in diskrediet te brengen, waaraan de media, politici en de rechterlijke macht, al dan niet bewust, deelnemen.

• De media

In deze dynamiek zijn journalisten vaak de eerste actoren die onmiddellijk het politieverhaal vertellen, zonder de tijd te nemen om de slachtoffers en/of hun familieleden te bevragen over hun versie van de gebeurtenissen.

« Wat Nadia betreft, was ik degene die haar in het ziekenhuis ontmoette. Ik was Mimi net gepasseerd. Dus ik hoorde Mimi's versie, een uur nadat ze was weggevoerd. Mensen van de voedselverdeling zeggen dingen. Als ik dicht bij haar kom, zegt ze hetzelfde tegen me. We verlieten het ziekenhuis om één uur 's nachts en de volgende dag zeiden we tegen onszelf dat we de pers moesten waarschuwen. Toen verschenen de eerste artikelen in de kranten over een aanval op een dame van de FAVV en de politie. Ze stelden Nadia voor als een hysterische vrouw. Ik zei tegen mezelf dat dit niet mogelijk is. Ik zie haar in elkaar geslagen worden, ik zie de blauwe plekken, ik zie de dokter zijn opmerkingen maken. En dan zitten we met het hoofd van FAVV, de minister, die zegt: "Het is duidelijk dat we het zo niet gaan laten. Iemand van de FAVV, hoe aardig als die ook is, kan zo niet achtergelaten worden." De commissaris van Bergen zegt dat dit inderdaad niet mogelijk is. De voedselverdeling van Mimi is gestopt. Ik zeg tegen mezelf dat dit helemaal niet is wat ik gehoord heb. Dat is waarom ik de stap nam om zelf de 11 getuigenissen te verzamelen »

Cécile, groepsinterview, Bergen

« In het dossier, dat ik samen met mijn advocaat heb opgesteld, dien ik nu een klacht in tegen de politie. Ik had eindelijk toegang gekregen tot het bestand. Mijn advocaat heeft het dossier bekeken en voor mij samengevat, want het is een heel groot dossier. Het probleem is dat mijn zoon deel uitmaakt van een communistische groepering en daar wordt dus op gewezen. Ik werd hiervoor aangevallen op sociale netwerken. We dwalen af van het onderwerp. Ik ben heel realistisch over de realiteit van de wereld, die volkomen oneerlijk is. »

Stéphanie, groepsinterview, Bergen

Naast het gevoel van onrechtvaardigheid dat de slachtoffers en hun verwanten ervaren doordat zij publiekelijk worden besmeurd terwijl zij het slachtoffer zijn, dwingen deze door de pers bevooroordeelde verhalen de slachtoffers en/of hun verwanten om hun eigen communicatiestrategie op te zetten om hun tegenverhaal te laten bestaan. Dit opent voor hen een bijkomend front: dat van het dominante verhaal, waarbij het niet alleen gaat om de herinnering aan of het beeld van de slachtoffers, maar ook en misschien vooral om het risico van omkering van de bewijslast bij de gerechtelijke behandeling van de feiten. Deze dynamiek, waarop de aandacht wordt gevestigd in het ENAR-verslag, dat met name is gebaseerd op verschillende voorbeelden in België (Europees Netwerk tegen racisme, 2021: 51), wordt goed samengevat door de toespraak van Aïcha, de zus van Ibrahima Barrie, tijdens de demonstratie tegen politiegeweld op 15 maart 2022 :

« Deze leugens zijn bedoeld om deze ontmenselijkingsreflex te activeren, om zich af te vragen wat Ibrahima zou hebben gedaan om dit lot te verdienen, om te proberen schuld te vinden in het gedrag van het slachtoffer. Maar de echte vraag - en wij eisen een antwoord - is wat de verantwoordelijken voor Ibrahima's dood hebben gedaan. Nu zij weigeren de verantwoordelijkheid op zich te nemen voor hun eigen tekortkomingen, willen zij de nagedachtenis van een burger, een slachtoffer van hun geweld, bezoedelen; zij willen de eer van een familie bezoedelen, die reeds de pijn draagt van het verlies van een kind of een broer. Voor Ibrahima, voor onze broeders, zijn wij op 29 januari bijeengekomen en wij komen op dit Albertijnse plein bijeen om ervoor te zorgen dat gerechtigheid geschiedt voor hem en zijn familie, dat de waarheid over de omstandigheden van Ibrahima's dood opnieuw wordt vastgesteld en dat de staat en zijn politieambtenaren, die verantwoordelijk zijn voor de bescherming van de burgers, in actie komen. De staat en zijn politieambtenaren,

die verantwoordelijk zijn voor de bescherming van de burgers, moeten hun verantwoordelijkheid opnemen in verband met de dood van Ibrahima, zodat de familie eindelijk om hun kind kan rouwen zonder dat de schaduw van leugens, onrecht en minachting over hen hangt, en zodat Ibrahima's waardigheid wordt hersteld. Gerechtigheid voor Ibrahima! »

Toespraak van Aisha Barrie, 15 maart 2022

• De politieke verantwoordelijken

De politieke verantwoordelijken nemen soms deel aan deze dynamiek van criminalisering en het in diskrediet brengen van slachtoffers door de politieverisie in de media of in hun publieke interventies te steunen.

« En toen ik die allereerste burgeroproep [in Sint-Gillis] deed met de vier moeders, wel, toen werden we meteen gestigmatiseerd. In de ogen van de maatschappij, in de ogen van politici, was het "Er is onveiligheid in de buurten, er is te veel criminaliteit." We werden onmiddellijk bestempeld alsof het normaal was dat onze kinderen te lijden hadden onder politiegeweld. »

Latifa, groepsinterview, Brussel

Door de slachtoffers in diskrediet te brengen, kunnen de daders en de verantwoordelijken worden vrijgesproken: door de last op het slachtoffer te schuiven, wordt het mogelijk de ergste misbruiken in de ogen van de samenleving te rechtvaardigen. Om de daaruit voortvloeiende straffeloosheid te bestrijden, moeten de slachtoffers en hun verwanten koste wat kost deze dynamiek omkeren en hun verhalen laten horen. Voor slachtoffers die het doelwit zijn van een a priori criminalisering vanwege de status van "lastpost" of "ongewenst persoon" die hun maatschappelijk wordt toegekend, is deze strijd echter des te moeilijker. Voor deze slachtoffers, die het vaakst voorkomen, is steun van de "goede" maatschappij, van burgers of organisaties met een grote geloofwaardigheid, van essentieel belang. Of het nu gaat om de mobilisatie van de burgers of van organisaties en instellingen met een grote zichtbaarheid, een bevestiging vanuit een groter instituut dat "naar hen moet worden geluisterd" lijkt noodzakelijk om een tegenwicht te bieden tegen de a priori criminalisering van slachtoffers en hun familieleden.

« Ik moest een beroep doen op de Kinderrechtencommissaris, Bernard de Vos, die anonieme getuigenissen verzamelde. Het is een grote instelling die er is en die zegt dat er inderdaad politiegeweld in de buurt is. Er zijn vier soorten politiegeweld: fysiek, verbaal, psychologisch en seksueel, en toen ik mijn eerste arrestatie verrichtte, ontkende Charles Piqué dat ten enenmale. Hij zei: 'Nee, ik heb geen getuigenissen. Geen getuigenissen, geen geweld. Ik vertrouw mijn politie!' En we werden in de media bestempeld als "Moeders van delinquenten" en we moesten vechten. »

Latifa, groepsinterview, Brussel

In dit verband is de publieke verontschuldiging van burgemeester Philippe Claus aan de familie van Mehdi Boudda en de inwijding van een plein dat is hernoemd naar de 17-jarige die dodelijk werd aangereden door een politieauto, een belangrijke overwinning voor de familie en hun aanhangers. Meer in het algemeen is het een overwinning voor alle slachtoffers die a priori worden gecriminaliseerd, in het bijzonder geracialiseerde personen: het vormt een discursieve breuk waarvan de inscriptie in de publieke ruimte als precedent kan dienen in de strijd tegen straffeloosheid.

• Gerechtigheid

Justitie speelt een centrale rol bij de criminalisering en het in diskrediet brengen van slachtoffers in een vicieuze cirkel waarin elk vonnis tegen een slachtoffer het volgende voorbereidt.

« In de gevallen van raciale personen, en in het bijzonder in het geval van Lamine Bangoura, zien we dat de slachtoffers worden beschreven alsof ze bovenmenselijke krachten hebben.. Lamine wordt beschreven als een primaat - op de video hoor je de politie zeggen dat Lamine schreeuwt als een oerospriet - [Lamine] wordt volledig ontmenselijkt. Het is in hun belang om hem voor te stellen als iemand met ongelooflijke kracht. Zo beschreef een van de politieagenten in zijn verhoor dat Lamine aan elk been een politieagent had en zich door de kamer bewoog zonder dat een van de politieagenten hem kon tegenhouden. Bovendien worden de noodkreten van Lamine geïnterpreteerd als kreten van woede dat als de 8 politieagenten die hem vasthielden, hadden losgelaten, zij in gevaar zouden zijn geweest. Dit zou niet gebeurd zijn als hij een blanke was die in plaats daarvan bijstand zou hebben gekregen. Het niveau van empathie is drastisch gedaald omdat het een zwarte man is. »

Advocaat, Brussel

« Een jaar later, terwijl wij worstelen om de waarheid te achterhalen over de omstandigheden van de dood van mijn broer, is deze zelfde muur opgetrokken voor de familie van Mehdi, voor de familie van Lamine en voor andere slachtoffers van het politiesysteem. Omdat het recht zo in elkaar zit dat de plaats van onze broeders geacht wordt aan de kant van de schuldigen te staan en niet aan de kant van de slachtoffers. »

Toespraak van Aisha Barrie, 15 maart 2022

Deze gerechtelijke dynamiek, die bijzonder acuut is voor raciale personen, komt tot uiting in de ongelijkheid van de straffen die worden uitgesproken tegen de wetshandhavers enerzijds en de gecriminaliseerde slachtoffers anderzijds.

« Wat mij bij dit alles schokte, is dat Jean het slachtoffer was van een vreselijke aanval, evenals zijn hond. Hij kon geen klacht indienen. Men weigert deze relatie te zien, op een gegeven moment vraagt hij zich af wat hij moet doen, moet hij de politieman doden? Op dat moment werd zijn zaak effectief gerechtelijk gemaakt, en werd hij afgeschilderd als een onverantwoordelijk persoon, en het doel was om hem op te sluiten. Dat was het voorstel van het hof. Aan de kant van de politie zal er natuurlijk niets gebeuren. Jean zal een klacht hebben ingediend, maar tevergeefs. En zo keert het zich naar de persoon toe en we willen niet zeggen: "Als het eindelijk zover gekomen is, komt dat omdat er dit allemaal is. »

Cécile, groepsinterview, Bergen

De slachtoffers en hun familieleden hopen van de rechter erkenning te krijgen voor de gruwelijkheid en onaanvaardbaarheid van wat zij hebben meegemaakt. Vanuit hun standpunt hebben oordelen een performatieve waarde die sociaal afbakent wat mag of niet mag, maar ook welke belangen voorrang krijgen en, uiteindelijk, wat al dan niet belangrijk is in de samenleving. Een vonnis moet dus niet alleen worden geanalyseerd op de beslissing of de betrokkene al dan niet schuldig is, maar ook op het belang van het vonnis en op de motivering van de rechter. Voor de slachtoffers en hun families bakenen al deze elementen het terrein af van wat hen al dan niet in staat zal stellen om

zichzelf individueel en sociaal weer op te bouwen: is hun stem gehoord en als legitiem erkend? Justitie heeft de macht om hen in laatste instantie op te nemen in of uit te sluiten van de samenleving.

Heel vaak is aan het einde van het optreden van al deze actoren (media, politieke leiders, gerechtelijke actoren) namelijk een echte sociale dynamiek van ontkenning en straffeloosheid opgebouwd. Zoals Cornejo, Brackelaire & Mendoza stellen, "een sociale dynamiek van ontkenning laat de slachtoffers in een vacuüm, zonder vertegenwoordiging en betekenis van deze ervaring, waardoor behandeling en herstel niet mogelijk zijn" (Cornejo et al., 2007). (Cornejo et al., 2009: 208). In deze dynamiek is "zogenaamd 'legaal' geweld misschien wel het meest destructief, omdat het gevoel van onrechtvaardigheid geen weg naar genoegdoening vindt" (Jamoulle & Mazzocchetti, 2011: 291).

7. Klassen- en rassenjustitie

Zoals we kunnen zien, stapelen - naarmate de fasen vorderen - de obstakels zich op in de klachtenprocedure van een slachtoffer of zijn verwanten. Deze obstakels zijn echter bijzonder acuut voor degenen die niet over het financiële en sociale kapitaal beschikken om in elke fase de nodige hefboomen over te halen. Zoals Stephanie samenvat:

« Er zijn nog steeds checks and balances en manieren om jezelf te verdedigen. Tenminste als je geld hebt en wat netwerken. Je hebt geld nodig voor de advocaten, maar ook voor het hele zorgproces dat op de gebeurtenissen volgt. »

Stéphanie, groepsinterview, Bergen

Slachtoffers van politiegeweld zijn echter vaak mensen uit gemarginaliseerde groepen met een lage sociaaleconomische status, vaak geassocieerd met een migrante-nachtergrond (Police Watch, 2020). De zwaarst getroffen zijn dus ook degenen die vaak niet over de middelen beschikken om gerechtelijke stappen tegen de politie te ondernemen. Uiteindelijk lijkt er een justitie van klasse en ras te ontstaan, zoals Loïc Wacquant in 1999 heeft aangetoond in zijn boek "*Les prisons de la misère*".

• Economische en psychosociale kosten van de procedure

Het is noodzakelijk goede advocaten en juridische honoraria te kennen en te kunnen betalen, contacten met de pers te hebben om de eigen kant van het verhaal te laten horen, op de hoogte te zijn van de klachtenmechanismen en het kluwen van juridische procedures te ontwarren, op de hoogte te zijn van en in contact te staan met verenigingen/ondersteunende netwerken, enz.

« Daarom stel ik de vraag naar het nut van de hulpverlening, wetende dat deze strijd enorme financiële middelen vereist qua juridische kosten, die gezinnen in vicieuze cirkels van schulden duwen. Dit is een vraag die ik aan de hulpverlening richt. Aan deze steun ontbreekt het werkelijk op wrede wijze voor gezinnen die van de ene dag op de andere het slachtoffer zijn van racistisch politiegeweld. »

Toespraak van Véronique Clette-Gakuba, 15 maart 2022

« Wij vergroten onze kansen door ons burgerlijke partij te stellen omdat de onderzoeksrechter onderzoekopdrachten kan geven die door de advocaat kunnen worden gevraagd, en vooral, aan het einde van het onderzoek wordt het dossier doorgestuurd naar de openbare aanklager zodat deze een verwijzingsverslag kan opstellen dat wordt ingediend bij de raadkamer waar de advocaat voor de civiele procedure conclusies kan indienen en om verwijzing naar de strafrechter kan verzoeken. Het is een onafhankelijke rechter, de voorzitter van de Raadkamer, die beslist over het bestaan van een aanklacht die de aanhangig making bij de correctionele rechtbank rechtvaardigt. Het grootste bezwaar tegen de klacht met de status van burgerlijke partij zijn de kosten. Enerzijds moet een borgsom van 250 euro aan de griffie worden betaald en anderzijds kunnen de betrokken politieambtenaren, indien de officier van justitie aan het einde van het onderzoek een sepotbevel uitvaardigt, van het slachtoffer een rechtsplegingsvergoeding eisen (1440 - 1460 euro). Mensen zonder wettig verblijf of rechtsbijstand krijgen, kunnen hulp krijgen bij de borgtocht van 250 euro en zullen in geval van ontslag worden veroordeeld tot de minimumvergoeding van 90 euro in plaats van 1440 euro. In dit geval heb ik er minder moeite mee het slachtoffer aan te raden een klacht in te dienen bij een burgerlijke partij. Wanneer ik dit aan sommige cliënten uitleg [...], besluiten zij niet te vervolgen. »

Advocaat, Brussel

Bovendien is de traagheid van de procedure in strijd met de behoefte van slachtoffers en hun families om te kunnen rouwen en hun leven weer op te bouwen door de bladzijde om te slaan. Een advocaat meldt dat geen van de klachten die zijn kantoor in 2020 en 2021 als burgerlijke partij heeft ingediend, voor de rechter is gebracht. Gerechtelijke procedures zijn vaak essentieel om een herstelproces op gang te brengen, maar de traagheid van de procedures ontmoedigt slachtoffers en/of hun familie. Wanneer zij besluiten een procedure in te leiden, wekken de veelvuldige en langdurige fasen bovendien telkens weer hun pijn en trauma op, zonder dat dit noodzakelijkerwijs een bevredigend antwoord oplevert.

« Mijn advocaat vertelde me dat het mogelijk was om de klacht [ingediend] bij het Comité P voor de rechter te brengen, maar het is duur en het is ontmoedigend omdat het maanden en maanden duurt. Dus na zes maanden, [wanneer] ik een hoorzitting krijg [voor rebellie], nu ben ik het bijna vergeten, ik ben verder gegaan. Elke maand is er een nieuwe verrassing: "Oh, wel, vandaag ga ik naar de rechtbank... [...] Het is een geestdodend proces, je moet het hart hebben om het te doen ondanks de angst voor de tegenreactie die er kan zijn. Ik had niet verwacht dat ik gedagvaard zou worden, dat ik een advocaat zou moeten zoeken, dat ik zou moeten reizen, dat allemaal. »

Nicolas, 21 jaar, Brussel

Bovendien, zoals Ayoub Boudda hierboven heeft opgemerkt, zijn de gerechtelijke procedures ingewikkeld en zijn de werking en de problemen ervan moeilijk te begrijpen. Dit gebrek aan kennis van de procedures kan aanzienlijke gevolgen hebben voor de behandeling van de zaken. Zo worden bijvoorbeeld bepaalde documenten (bewijsstukken, enz.) door de slachtoffers naar de hoorzitting gebracht, terwijl zij reeds verscheidene weken tevoren hadden moeten worden ingediend. Daardoor worden ze niet in rekening gebracht.

• Ongelijke behandeling op grond van de toegekende sociale status

Afgezien van deze kosten is er een gedifferentieerde behandeling naar gelang van de toegekende sociale status. Zoals hierboven is benadrukt, is er sprake van een proces van criminalisering en het in diskrediet brengen van slachtoffers, dat arme en raciale mensen harder treft.

Nadia : « *Er is ook wat er met getuigen gebeurt, wat schandalig is. De man zei tegen me: "Je getuigen zijn middelmatig. We zullen nooit naar hen luisteren, deze mensen, we zullen niet naar hen luisteren. Het zijn daklozen, drugsverslaafden, marginale mensen. Ik heb het allemaal van hen gehoord.* »

Cécile : « *Politiek gezien worden ze in Bergen, ook door de politie, de "stemlozen" genoemd, omdat we heel goed weten dat ze geen krediet hebben, omdat ze waarschijnlijk al eens zijn opgepakt voor diefstal, enz. Zij hebben geen positie in de maatschappij behalve dakloos te zijn, marginaal te zijn, daarom worden zij de "stemlozen" genoemd.* »

Jean : « *De politie noemt ze afval.* »

Groepsinterview, Bergen

Het woord van deze mensen wordt niet geloofd. Het woord van de politie, als vertegenwoordigers van de staat, krijgt voorrang.

C : « *En toen de hoorzitting kwam, hadden we veel geluk, want hij kreeg een advocaat die echt fantastisch was, zodat hij voorlopig kon worden vrijgesproken, maar het is waar dat we een twintigtal mensen zagen die ook van rebellie werden beschuldigd en die eenzelfde soort situatie beschreven als waarin hij terecht was gekomen. En wat dan heel verbazingwekkend was - het was juist bij rechter X op deze zitting - wat heel gek was, was dat toen de beklaagden voor rebellie hun versie van de zaak kwamen vertellen, de vraag van de rechter... dus er was al, we zijn niet eens in opspraak, er is echt zo'n onevenwichtigheid: niet hetzelfde gewicht wordt toegekend aan het woord van eenieder, ook al zijn er stukken in het dossier die aan de ene kant veel betrouwbaarder zijn dan aan de andere kant, en de opmerking van X bijna tijdens de hele zitting telkens wanneer een van de verdachten op die manier voor hem kwam: "Maar waarom zou de politie dat doen? Ik begrijp het niet, waarom zou de politie dat doen? Het is niet logisch. Waarom zou de politie dat doen?" Dat is het. Dat was het sterkste argument.* »

M : « *Het probleem is dat dit niet alleen met rechters gebeurt. Ik heb veel jonge mensen gehad die veel pro deo hebben gehad en dan heb ik het niet over jonge pro deo die net in het werkveld zijn gekomen en die nog steeds deze naïviteit hebben over het feit dat gerechtigheid niet alleen over repressie gaat, maar ook over reïntegratie. Nee, het zijn vrouwen die gevestigd waren, die iets ouder waren dan 50 jaar en die, naar ik veronderstel, een twintigtal jaren ervaring hadden en die... Ik had bijvoorbeeld een jongeman die zei: "Wel, ik weet dat... de jongeman zeer intelligent is en daarom begrijp ik zijn daden niet, ik begrijp niet waarom hij niet komt, hij brengt de bewijsstukken niet en ik geef ook toe dat in verband met dit misdrijf, ik niet zie waarom de politie zo iets zou doen". In feite zien we - en ik denk dat dit onder dia 1 "Racisme in het rechtssysteem" valt - dat soms zelfs de advocaten moeite hebben om hun jongeren te geloven.* »

Groepsinterview, Brussel

Politieambtenaren hechten eerder geloof aan hun gelijken en zullen dus gemakkelijker het woord van andere politiemensen geloven, in het nadeel van slachtoffers die als 'de

ander' worden gepercipieerd. Politieambtenaren worden door hun collega's niet als intrinsiek bedreigend beschouwd, waardoor het betrokken politieoptreden in eerste instantie wordt gerechtvaardigd. Om deze dynamiek te begrijpen is het van belang rekening te houden met het racistische mechanisme waardoor men ingebeeld dat iemand gevaarlijker is dan die is. Zoals het steuncomité van Lamine Bangoura opmerkt:

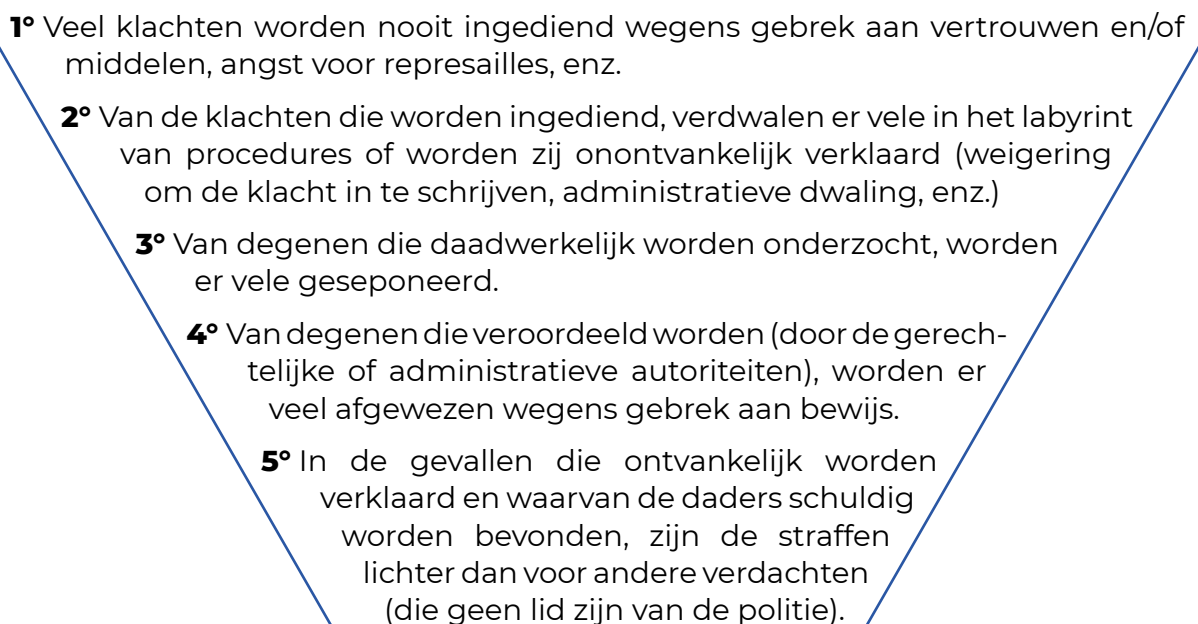
« Racisme is niet enkel een verzwarende omstandigheid; het is de kern en de oorsprong van de feiten. Zonder dat in rekening te houden, kan men het geweld tegen de slachtoffers slechts reproduceren door te gaan zoeken naar verzachtende omstandigheden. In verband met politiegeweld is het reeds vervat in de strafrechtelijke kwalificatie van de feiten. Wanneer de politie van mening is dat zij het legitieme geweldsmonopolie verloren heeft door de subversiviteit van het zwarte lichaam, volgt een racistische double take door het rechtssysteem. Enerzijds wordt de hele politieke economie van het onderdrukken van beschuldigingen tegen wettige verdachten in beweging gezet, zeer praktisch door het effect van de kwalificatie "doodslag". Anderzijds, aan de kant van de zwarte lichamen die worden gepathologiseerd en als crimineel gezien, zijn een aantal andere aanklachten geworteld, die gekwalificeerd worden als 'opstandigheid'. Zo wordt elke daad van primair overleven van het zwarte subject op strafrechtelijk niveau vertaald als een deelname van de overledene aan de technologie van het doden. De overledene wordt strafrechtelijk beschuldigd, in gelijkwaardigheid die relatief is, met aanklachten die zijn verantwoordelijkheid voor zijn eigen dood inhouden. »

Steuncomité van Lamine Bangoura, 2021

C. Conclusie

Uit dit onderzoek blijkt duidelijk dat de huidige klachtenregelingen eerder een hindernissenbaan zijn dan een toegankelijk, doeltreffend en onafhankelijk systeem. Met name voor kwetsbare personen stapelen de belemmeringen zich niet alleen op, maar worden zij nog versterkt door de maatschappelijke status die wordt toegekend: niet alleen zijn zij vaker het doelwit van politiegeweld, maar zij hebben ook minder middelen om zich te verdedigen. Er wordt niet naar hen geluisterd. In dit verband is het interessant op te merken dat vele slachtoffers en/of groepen uitdrukkelijk met naam in het verslag wensten te worden vermeld, in een uitdrukkelijke wens zichtbaarheid te geven aan hun ervaring en hun strijd. Deze wens druist in tegen de gebruikelijke praktijk van anonimisering die bedoeld is om personen te beschermen, en onderstreept het belang van de mogelijkheid om hun verhaal, hun versie van de gebeurtenissen, te kunnen vertellen. Ondanks de duidelijke risico's van represailles die in dit onderzoek naar voren kwamen, vonden deze mensen het belangrijker hun stem te kunnen laten horen en hun strijd te kunnen laten zien.

Dit hindernissenparcours wordt zo een afvalrace, wat de facto leidt tot straffeloosheid :

-
- 1°** Veel klachten worden nooit ingediend wegens gebrek aan vertrouwen en/of middelen, angst voor represailles, enz.
 - 2°** Van de klachten die worden ingediend, verdwalen er vele in het labirint van procedures of worden zij onontvankelijk verklaard (weigering om de klacht in te schrijven, administratieve dwaling, enz.)
 - 3°** Van degenen die daadwerkelijk worden onderzocht, worden er vele geseponeerd.
 - 4°** Van degenen die veroordeeld worden (door de gerechtelijke of administratieve autoriteiten), worden er veel afgewezen wegens gebrek aan bewijs.
 - 5°** In de gevallen die ontvankelijk worden verklaard en waarvan de daders schuldig worden bevonden, zijn de straffen lichter dan voor andere verdachten (die geen lid zijn van de politie).

Een groot deel van het probleem ligt bij het feit dat de controle op politie niet wordt georganiseerd als een systeem van "klachtenbureaus" (Bourdoux, 2001), maar als een globaal controleorgaan van de politie-instelling.

Zo heeft de opvatting van het politiecontrolesysteem tot gevolg dat een individu of een groep, zelfs een organisatie, geen actor is in dit controleproces. Hoewel zij de initiatiefnemers zijn (door hun klacht), hebben zij bijna geen controle over de parameters en zijn zij niet de rechtstreekse begunstigen (de controle geschiedt in naam van het algemeen belang of van de samenleving als zodanig). Deze organisatie is gebaseerd op de beginselen van een representatieve democratie, in de strikte zin van het woord (Smeets & Tange, 2002).

Historisch gezien was de oprichting van het Comité P bedoeld om het een tweeledige opdracht te geven, namelijk het controleren van individueel gedrag en het evalueren

van politieoptredens, waarbij prioriteit werd gegeven aan het tweede aspect²⁴. Haar essentiële opdracht bestaat erin de coördinatie en de doeltreffendheid van de politiediensten te verzekeren door een globale visie op het politiebesteding te hebben, die haar in staat stelt voorstellen ter verbetering te doen.

Hoewel deze tweeledige rol zijn voordelen kan hebben - zo kan bijvoorbeeld individueel wangedrag worden gecontextualiseerd in het kader van de werking van een politiedienst - maakt zij de doelstellingen van deze instanties er niet begrijpelijker op voor externe waarnemers. Bovendien blijken uit zowel de basisteksten als de verklaringen van de verantwoordelijken van de toezichtsorganen dat deze organen in de eerste plaats gezien worden als diensten die in de eerste plaats advies verlenen aan de politie. Hun primaire doel wordt niet voorgesteld als toezichthouders die sanctionerend kunnen optreden: het gaat niet om een dienst die in de eerste plaats op het publiek is gericht..

Het is ontegensprekelijk noodzakelijk om het spectrum van controlebevoegdheden op de politie uit te breiden tot meer algemene vormen van toezicht . Toch mag de doeltreffendheid van de meer traditionele controle op het optreden van de individuele politieambtenaar niet verloren gaan. Zoniet bestaat het risico dat een onlosmakelijk deel van de idee zelf van een democratische samenleving, en dus van de politie, de facto zou worden uitgewist.

Bovendien is het concept zelf van klachtenbehandeling, zoals het voorkomt in de omzendbrief "Intern toezicht" (POL48), meer dan problematisch. Enerzijds zijn de managementprincipes ervan ontworpen voor klachten van klanten aan ondernemingen over verkochte producten. Deze opvatting van een publieke dienst aan mensen, uitgevoerd door een publieke organisatie, is lang bekritiseerd door zowel mensen uit het werkveld als wetenschappers. Talrijke wetenschappelijke analyses wijzen op de valkuilen van een dergelijke opvatting voor zowel werknemers als uitkeringsgerechtigden (Simon & Piccoli, 2019; Hiboux, 2013; Périlleux, 2016; Laille & Salmon, 2015). Anderzijds doet deze omzendbrief ernstige vragen rijzen over de onafhankelijkheid van de onderzoeken. Zij is er namelijk voorstander van dat de klachten worden doorverwezen naar de betrokken politiezones voor onderzoek en eventuele sancties. Ons onderzoek heeft vooral de problemen aan het licht gebracht van de onafhankelijkheid bij de behandeling van klachten door de politiezones, alsook de risico's voor de veiligheid van de klagers die door dit proces worden blootgesteld aan alle mogelijke represailles van de kant van de politieambtenaren (aangeklaagden of zelfs hun collega's).

Zoals het IOM in haar verslag over klachtenmechanismen in België opmerkt: "[d]e belangrijkste functies van een klachtenmechanisme zijn onder meer het reageren op grieven van slachtoffers en het bieden van genoegdoening/compensatie, het opsporen van wangedrag van de politie en het leren van fouten om verder wangedrag te voorkomen. Er zijn verschillende manieren om de kwaliteit van klachtenmechanismen te beoordelen. Een daarvan is gedefinieerd door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Volgens het Hof zijn er vijf belangrijke criteria om te waarborgen dat het onderzoek van klachten doeltreffend is:

- *Onafhankelijkheid: er mag geen institutionele of hiërarchische band zijn tussen de onderzoekers en de politiefunctie tegen wie een klacht is ingediend.*

24 "(...) Er moet een extern orgaan worden opgericht dat toezicht houdt op alle ambtenaren met politiebevoegdheden. De interne controle is ontoereikend gebleken. Dit controleorgaan zou geen disciplinaire, maar een toezichthoudende functie hebben. Het zou met andere woorden verantwoordelijk zijn voor de controle op de uitvoering van de politieopdrachten en regelmatig verslag moeten uitbrengen aan de regering en het Parlement" (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, Verslag van 30 april 1990 namens de Parlementaire Enquêtecommissie over de organisatie van de strijd tegen het banditisme en het terrorisme, Doc. Parl. 59-008, zitting 1988-1990, blz. 367).

- *Adequaatheid: het vermogen om bewijsmateriaal te verzamelen aan de hand waarvan kan worden vastgesteld of de politiedienst zich schuldig heeft gemaakt aan onwettig gedrag.*
- *Tijdigheid: het onderzoek moet tijdig gebeuren, met een specifieke termijn die moet worden nageleefd.*
- *Publieke controle: de openheid en transparantie van het klachtenmechanisme voor de betrokken partijen en burgers.*
- *Betrokkenheid van het slachtoffer: de klager moet op passende wijze bij het hele proces worden betrokken. (IOM, 2021: 8).*

Tot dusver voldoet het politietoezicht niet in voldoende mate aan deze criteria met voldoening.

III. EEN VOORSTEL TOT HERVORMING VAN DE KLACHTENMECHANISMEN

A. Inleiding

Ons onderzoek bevestigt dus zowel de theoretische kritiek als de praktische bevindingen, die beiden wijzen op de huidige inefficiëntie van de controle op politie in België en de daaruit voortvloeiende noodzaak om deze te hervormen. Ook al zou dit op zichzelf²⁵ niet voldoende zijn, een hervorming van de controle op politie is ongetwijfeld noodzakelijk. Deze hervorming moet absoluut gebaseerd zijn op drie hoofdlijnen: toegankelijkheid, onafhankelijkheid en doeltreffendheid.

Afgezien van deze onvermijdelijke bevinding willen we ook, en misschien vooral, de aandacht vestigen op een reeks dynamieken en praktijken die vandaag de dag klachtenmechanismen die deze drie krachtlijnen wel respecteren, in de weg staan. Dit onderzoek lijkt ons dan ook een basis te kunnen vormen voor een reflectie over een zodanige hervorming van de controle op het politieoptreden dat slachtoffers een actieve en centrale plaats krijgen.

Met het oog hierop heeft Police Watch dit voorstel opgesteld, dat zowel een antwoord wil bieden op de eigen bevindingen als op de door de verschillende partijen vastgestelde tekortkomingen. Dit voorstel is het resultaat van een participatief proces waarbij slachtoffers, werknemers en activisten die hen begeleiden, alsook deskundigen (juristen en criminologen) betrokken waren, en is opgezet als een samenhangend voorstel dat een antwoord biedt aan de verschillende kwesties die in dit rapport aan de orde worden gesteld. Deze oefening in concretisering heeft echter haar grenzen. **Het is dus geen volledig en afgerond voorstel, maar veeleer het uitgangspunt voor een open discussie, dat verder vorm zal moeten krijgen tijdens een studiedag met alle betrokken partijen.**

B. Een herziening van Comité P

Het Vast Comité P, dat de rol van het Parlement op zich neemt, belichaamt onder de verschillende politiecontrole-instanties in België een controle die als puur extern

²⁵ Wij dringen ook aan op een cultuuromslag en een verbetering van het politiewerk zelf. De instelling van een controlemechanisme kan daartoe bijdragen, maar is daartoe op zich niet voldoende. Dit moet deel uitmaken van een systemische aanpak die ook de vraagstukken omvat van opleiding (basisopleiding en bijscholing), management en het plaatsen van de politietaken in een democratisch kader. Dit alles kan door het invoeren van maatregelen en praktijken die aangepast zijn aan de realiteit van vandaag de dag.

wordt omschreven²⁶: het rapporteert rechtstreeks aan het Parlement waar een speciale commissie belast is met het toezicht op het Comité P, en waarvan de leden door de Kamer van Volksvertegenwoordigers²⁷ worden benoemd. Het wordt op het internationale toneel dan ook vaak voorgesteld als een goed voorbeeld van onafhankelijk toezicht op politiediensten (Roché & Varaine, 2021). Het produceert een groot aantal rapporten en onderzoeken, die zowel gedetailleerd als relevant zijn. Deze rapportering is in vergelijking met de situatie in andere landen onmiskenbaar en moet noodzakelijk worden gehandhaafd. De goede theoretische score van het Comité P op de schaal van externe controle kan echter niet verhullen dat herhaaldelijk werd geobserveerd dat er een gebrek aan onafhankelijkheid is binnen de onderzoeksafdeling²⁸ van het Comité P, en dit door verschillende bronnen. Daarenboven stelt men een gebrek aan vertrouwen vast bij het publiek, met name bij de groepen die vaak in contact komen met de politiediensten²⁹ (Ldh, 2017 : 27 et suiv. ; Amnesty International Belgique, 2018 : 45). Hoe dan ook, de onafhankelijkheid van zijn mandaat garandeert noch de toegankelijkheid, noch de doeltreffendheid ervan.

De controle op de politie is niet ontworpen in de vorm van “klachtenbureau” (Bourdoux, 2001), maar als een overkoepelend controleorgaan van de politie-instantie. Deze manier van organisatie houdt weinig rekening met het perspectief van slachtoffers. Dit draagt bij tot de twijfelachtige perceptie van slachtoffers en hun wettelijke vertegenwoordigers, en tot de tekortkomingen die zij aan het licht brengen (zie deel 1 van dit rapport). Daarom moet het systeem van controle op de politie opnieuw worden bekeken door ook dit perspectief te integreren en door een diversiteit aan individuen en groepen een actievere rol te geven in deze controle. Om dit te kunnen doen, lijkt een herziening van Comité P ons aangewezen: niet zozeer om haar bevoegdheden weg te nemen, maar om ze uit te breiden, te verduidelijken en het de middelen te geven om ze te vervullen.

1. De toegankelijkheid van de controlemechanismen garanderen

Weigering om een klacht in te dienen, in sommige gevallen gepaard gaande met intimidatie en bedreigingen, slecht opgestelde processen-verbaal, gebrek aan kennis van de procedures bij de politieambtenaren, elementen van het dossier die verloren gaan, of zelfs de klacht zelf die nooit bij het parket aankomt: onze enquête wijst op de obstakels waarmee slachtoffers van politiegeweld vaak worden geconfronteerd wanneer zij op een politiebureau een klacht proberen in te dienen. Toch is dit de meest toegankelijke en voor de hand liggende plaats in de publieke opinie. De andere instanties (Comité P, AIG, interne controle, COC, Unia, de Procureur des Konings, de onderzoeksrechter) staan niet zo dicht bij de burger, die zich schriftelijk (elektronisch of per post)³⁰ en in sommige gevallen met de hulp van een advocaat tot hen moet wenden, zonder enige garantie dat hij wordt gehoord om de feiten uiteen te zetten³¹. Deze over het algemeen verplichte schriftelijke procedure is voor velen een belemmering en komt

26 In tegenstelling tot de Algemene inspectie van de federale en lokale politie, krachtens de wet van 15 mei 2007 betreffende de Algemene inspectie en diverse bepalingen met betrekking tot de rechtspositie van sommige leden van de politiediensten, M.B. 15-06-2007 (zie <https://www.aigpol.be/nl>).

27 Wet tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten en op het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse, M. B. 26-07-1991.

28 We wijzen erop dat het Comité P zelf dit gebrek aan onafhankelijkheid regelmatig aanvecht. Zie <https://comitep.be/document/press/ind%C3%A9pendance%20du%20Comit%C3%A9%20P.pdf>.

29 Bovendien is uit sommige studies gebleken dat een meerderheid van de mensen die gediscrimineerd werden, dit niet melden aan een openbare instelling of een belangenorganisatie (J. RINGELHEIM, « Les limites du modèle belge de lutte contre la discrimination, Evaluation de la législation antidiscriminatoire », studiedag van 16 februari 2016 georganiseerd door UNIA, Brussel, 2016 ; European Union Agency for Fundamental Rights, 2017, Second European Union Minorities and Discrimination Survey. Main results, blz. 44-49, <http://fra.europa.eu/en/publication/2017/eumidis-ii-main-results>).

30 We wijzen erop dat Unia, Myria en IEFH ook een gratis telefoonnummer hebben. Dit heeft echter niet dezelfde voordelen als een fysieke aanwezigheid op plaatselijk niveau.

31 De AIG beschikt wel over vier gedecentraliseerde kantoren (Bergen, Luik, Gent en Antwerpen) die bevoegd zijn om klachten van burgers in ontvangst te nemen, maar deze kantoren ontvangen mensen alleen op afspraak, wat sommige mensen kan ontmoedigen (<https://www.aigpol.be/nl/over-ons/onzes-organisatie/onzes-lokale-verankering>).

niet tegemoet aan de behoefte van slachtoffers om te worden gehoord, ongeacht het gekozen rechtsmiddel.

Bovendien geven de meeste van de bestaande instanties niet systematisch gevolg aan de zaak of informeren zij de slachtoffers op zijn minst zelden of slechts gedeeltelijk over het resultaat van hun klacht. Slachtoffers worden regelmatig in het ongewisse gelaten over het gevolg dat aan hun klacht wordt gegeven, wat een gevoel van onrechtvaardigheid en straffeloosheid ten opzichte van de politie voedt, zelfs wanneer er daadwerkelijk gevolg aan wordt gegeven. Ten slotte maakt de veelheid aan instanties en beroepsmogelijkheden het voor de burger moeilijk om er kennis van te nemen: het is niet alleen moeilijk om toegang te krijgen tot informatie (welke instanties bestaan er en wat is hun specifieke mandaat), maar ook om deze te begrijpen (wie doet wat en wat staat er in elke procedure op het spel).

Er is daarom een **gebrek aan een actor die functioneert als toegankelijk aanspreekpunt** dat **dicht bij de burgers** staat en **aandacht heeft voor de behoeften van de slachtoffers**. Een actor die bovendien **onafhankelijk** is, en in staat is om de **vertrouwelijkheid te garanderen** en benadeelden zo nodig **volledige informatie en passende steun** kan bieden. Deze actor kan worden opgezet als een systeem van gedecentraliseerde kantoren die het publiek zouden ontvangen en als schakel zouden fungeren met het Comité P of, in voorkomend geval, met de bevoegde instantie.

Het is van essentieel belang een zekere geografische nabijheid tot het publiek te waarborgen. Ook het gebouw waarin het loket is ondergebracht, moet zorgvuldig worden uitgedacht om belemmeringen zoals een vermeend gebrek aan onafhankelijkheid, angst voor represailles of stigmatisering te vermijden. Idealiter zouden deze loketten gevestigd moeten zijn in een **toegankelijk en betrekkelijk neutraal gebouw**, zoals het Vredegerecht, een ziekenhuis of, nog beter, een justitiehuis.

Het doel van deze loketten zou zijn een **extra toegangspunt te bieden voor klachten over politiegeweld, zonder in de plaats te treden van bestaande instanties**, die zouden kunnen fungeren als dispatchingsdienst om een klacht door te sturen naar de bevoegde instantie (Comité P, Unia, COC, Openbaar Ministerie, enz.). Een slachtoffer dat bijvoorbeeld naar een loket gaat om een klacht in te dienen over een discriminerende handeling van een politiedienst, zou zijn of haar verzoek kunnen laten inwilligen en registreren door het loket, dat hem of haar vervolgens doorverwijst naar de bevoegde instantie (in dit geval, Unia).

Dit loket zou tot taak hebben om **samen met de klager de aard van de feiten waarover hij of zij klaagt te beoordelen en uit te leggen welke rechtsmiddelen hem of haar ter beschikking staan** en wat er op het spel staat (verschillende fasen, gemiddelde duur van de procedure, mogelijke resultaten, enz.) Zo nodig kan dit loket uitleggen dat er geen sprake is van schuld, ook al werd de interactie als gewelddadig en grof ervaren, en bijvoorbeeld voorstellen de zaak door te verwijzen naar een bemiddelingsorgaan (zie hieronder). Op die manier zou de betrokkene enerzijds een welwillend oor hebben gekregen en anderzijds de nodige instrumenten om te beslissen welke actie hij al dan niet zou ondernemen.

Indien de betrokkene besluit een formele klacht in te dienen, kan het loket hem of haar bovendien **helpen de nodige stappen te ondernemen** om de elementen van de zaak te verzamelen (de toegang tot de beelden van de videobewaking vergemakkelijken en de bewaring ervan door een onafhankelijke instantie garanderen; de betrokkene in contact brengen met een arts om medische verslagen van goede kwaliteit op te

stellen; de verklaring op passende wijze opstellen; contacten met advocatenkantoren verstrekken, enz. Het loket zou ervoor moeten zorgen dat de bevoegde (politieke of gerechtelijke) organen en autoriteiten kennis nemen van het gevolg dat aan elke doorgegeven klacht is gegeven. Deze **follow-up** zou dan in detail **aan het slachtoffer worden meegedeeld**. Voor veel slachtoffers is het immers belangrijk over de resultaten van het onderzoek te beschikken om te begrijpen wat er is gebeurd en waarom er eventueel geen sanctie is opgelegd.

Deze steun moet gebaseerd zijn op een actief **multidisciplinair team** binnen de loketten (advocaat, maatschappelijk werker, psycholoog, arts), bijvoorbeeld geïnspireerd door de Zorgcentra na seksueel geweld die in verschillende ziekenhuizen in het land worden ontwikkeld (<https://www.seksueelgeweld.be/zorgcentra-na-seksueel-geweld-wat-voor-wie-waar>)³². Bovendien zou kunnen worden samengewerkt met de plaatselijke afdelingen van de balie om binnen deze loketten regelmatige diensten aan te bieden. Deze multidisciplinaire aanpak zou het mogelijk maken klagers adequate steun te bieden bij de beoordeling en voorbereiding van hun zaak.

Om een optimale toegang tot het publiek te waarborgen, zouden deze loketten niet de enige beschikbare toegangspunten zijn: **de bestaande bevoegde instanties (Unia, COC, Openbaar Ministerie, enz.) zouden nog steeds toegankelijk zijn voor individuen**. De bedoeling is een maximale beschermingsdekking te garanderen.

Om ervoor te zorgen dat deze loketten hun doelgroepen bereiken, moet een grootschalige communicatiecampagne worden gevoerd om het publiek van hun bestaan op de hoogte te brengen. Parallel met deze campagne moet **de website van het Comité P opnieuw worden ontworpen** om er informatie over deze nieuwe dienst in op te nemen en, in het algemeen, om de website gastvrij en informatiever voor het publiek te maken³³. Op de nieuwe pagina's moet alle informatie over de rechtsmiddelen tegen politiegeweld worden bijeengebracht. De inspanningen van de OIPRD in Canada³⁴ op dit gebied zouden als inspiratiebron kunnen dienen voor de herinrichting van deze website, alsook voor de andere goede praktijken op dit gebied die de IOM heeft vastgesteld in haar project "*Community Policing without Borders*"³⁵ (IOM, 2021: 15-18). De website zou ook de mogelijkheid bieden om online aangifte te doen. In dat geval zal de betrokkene door het dichtstbijzijnde loket worden gecontacteerd om hem of haar in te lichten over de mogelijke follow-up en om samen met hem of haar te beoordelen of de melding al dan niet in een klacht moet worden omgezet. **De lijst en de contactgegevens van alle contactpunten zullen op de website beschikbaar zijn**, zodat het publiek gemakkelijk contact kan opnemen met het dichtstbijzijnde contactpunt.

Uiteindelijk moeten deze loketten een **dubbele rol** spelen: enerzijds een **"empowerment"-rol** door de verzoeker de instrumenten en benodigde informatie te verschaffen die nodig is om controle te houden over zijn of haar zaak; anderzijds **directe bijstand**, waar nodig, bij het samenstellen van een zaak, het doorsturen ervan naar de bevoegde instantie en de follow-up ervan. Op die manier zou een **optimale dekking worden gewaarborgd** door verduidelijking van de structuren, transparantie en verduidelijking van de procedures. Het komt erop aan te garanderen dat er voor de slachtoffers vriendelijke opvangpunten worden opgericht die voldoen aan de criteria

³² Deze rol zou kunnen worden vervuld door de "Justitiehuisen", die onder meer tot taak hebben slachtoffers op te vangen en burgers voor te lichten, en die samenwerkingsverbanden met partnerorganisaties ontwikkelen (zie www.justitiehuisen.be).

³³ Er zij op gewezen dat het Comité P in zijn laatste jaarverslag voor 2020 verklaart dat het werkt aan een flyer met praktische informatie voor slachtoffers over hoe zij een klacht kunnen indienen en welke stappen zij moeten ondernemen. Dit initiatief wordt genomen om de communicatie met de klager te verbeteren.

³⁴ <https://www.oiprd.on.ca/>; <https://www.oiprd.on.ca/complaints/complaints-process/>

³⁵ <https://belgium.iom.int/community-policing-without-borders>

van nabijheid (vermenigvuldiging of geografische decentralisatie) en die tot taak hebben informatie te verstrekken over de procédures à charge en over de follow-up van de klacht á décharge.

De invoering van een dergelijk systeem zou in overeenstemming zijn met de meest recente aanbevelingen van het Comité tegen foltering van de Verenigde Naties, dat de Belgische staat heeft aanbevolen "een onafhankelijk mechanisme in te stellen om het voor slachtoffers van foltering, mishandeling en onwettig geweld gemakkelijker te maken klachten in te dienen", met de verplichting dergelijke klachten te onderzoeken, en ervoor te zorgen dat klagers in de praktijk bij de procedure worden betrokken voor zover dit noodzakelijk is om hun rechtmatige belangen te vrijwaren, op de hoogte worden gehouden van de voortgang van hun klacht en worden beschermd tegen elk risico van represailles" (CAT, 2021, pt. 8. A).

2. De behoefte aan een gecentraliseerde databank en jaarlijkse statistieken

Zowel een kwalitatieve als een kwantitatieve analyse van de ingediende klachten en de behandeling daarvan is onmisbaar voor de evaluatie en de aanbevelingen. Deze analyse geeft een duidelijker beeld geven van de werking van de klachtenmechanismen, helpt om terugkerende tendensen vast te stellen, enzovoort (Ponsaers et al., 2011).

Hoewel het centraliseren van de informatie nu een taak is van het Comité P, functioneert het huidige systeem niet. Zo ontvangt het Comité P slechts een klein deel van de vonnissen waarbij politiebeambten betrokken zijn van de gerechtelijke overheden, die wettelijk verplicht zijn om ze aan het Comité door te sturen (Comité P, 2013: 108). Bovendien is de registratie van de klachten niet gecentraliseerd: elke klachteninstantie gebruikt haar eigen databank en sommige klachten worden niet aan de officiële instanties maar aan het kabinet van de minister van Justitie, de ombudsdiensten, de burgemeester, enz. gericht. Het is dan ook onmogelijk om een duidelijk overzicht te krijgen van het aantal en de aard van de klachten (IOM, 2021: 23).

Het is echter van essentieel belang dat de informatie wordt gecentraliseerd. Het IOPC in het VK is een goed voorbeeld en van de mogelijkheden tot transparantie die dit biedt (IOM, 2021; <https://www.policeconduct.gov.uk/research-and-learning>). Een wettelijke verplichting voor elk orgaan en/of elke autoriteit om de door hen ontvangen klachten door te geven, zou deze informatiedoorstroom waarborgen. Bovendien moet een proactief beleid worden ontwikkeld om de waarschuwingen en de follow-up van de bevoegde instantie te verkrijgen, zodat de statistieken op systematische en volledige wijze worden gevoed, hetgeen de enige manier is om de kwaliteit van de informatie en de latere analyses te garanderen. De huidige situatie toont aan hoe moeilijk het voor het Comité P is om toegang tot deze informatie te krijgen, ondanks het bestaan van een wettelijke verplichting daartoe³⁶.

De voorgenoemde loketten zouden dus, naast hun opdrachten inzake informatie, begeleiding en ondersteuning, **belast kunnen worden met het onderzoeken en overmaken van relevante informatie aan het Comité P**. Dankzij deze gegevens die met name bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken en de parketten worden verzameld,

³⁶ Zie Comité P, Jaarverslag 2020, blz. 41-43. Zo stelt het Comité vast dat er een aantal problemen zijn met het KLFP-systeem, de informatietoepassing waarmee de lokale politiediensten de gegevens over klachten kunnen coderen en doorsturen naar het Comité P. Het KLFP-systeem wordt momenteel geëvalueerd door een werkgroep die door het Comité is opgericht. Het KLFP-systeem wordt momenteel geëvalueerd door een werkgroep die door het Comité is ingesteld. De tekortkomingen liggen echter zowel in het mechanisme voor informatie-uitwisseling via de KLFP-software (die niet adequaat is) als in de regelmaat waarmee de politiediensten verslag uitbrengen over de resultaten van hun onderzoeken en over de klachten die in hun diensten zijn geregistreerd. Dit ondanks het aandringen van het Comité P op dit onderwerp. In afwachting van de aanpassing van de KLFP-software verzoekt het Comité om informatie rechtstreeks naar een speciaal e-mailadres te sturen.

zou het Comité P belast kunnen (en moeten) worden met het organiseren van een follow-up van de gerechtelijke opvolging van de klachten en met het publiceren van kwantitatieve en kwalitatieve analyses.

Een efficiënt beheer van de klachtenstatistieken kan worden bereikt door het gebruik van **één enkele software in alle politieke en justitiële instanties**. Daartoe kan een omzendbrief worden verzonden die deze organen ertoe verplicht de relevante gegevens te centraliseren en in alle parketten en alle gebieden referentiemagistraten en -politiebeambten aan te stellen, naar het voorbeeld van de COL13/2013³⁷.

Op basis van deze gegevens zou het Comité P verplicht zijn om **jaarlijks statistieken te publiceren** met

- Het aantal klachten (globaal en volgens de aard van de ten laste gelegde feiten) per politiezone en nationaal;
- Het gevolg dat aan klachten wordt gegeven naar gelang van de politiezones, de gerechtelijke arrondissementen en op nationaal niveau;
- De gemiddelde tijd tussen de indiening van een klacht en de afsluiting van de zaak;
- De gemiddelde tijd tussen het indienen van een klacht en het afsluiten van de zaak; Het aantal sterfgevallen die zich tijdens of ten gevolge van politieoptreden hebben voorgedaan; Het aantal sterfgevallen die zich tijdens of ten gevolge van politieoptreden hebben voorgedaan.
- Het aantal klachten, per politiezone en op nationaal niveau, naar nationaliteit en verblijfsstatus ;
- Het aantal en de aard van de klachten over het gebruik van onwettig geweld tegen minderjarigen.³⁸

Er zou rekening kunnen worden gehouden met andere statistische variabelen, zoals de etnische zelfidentificatie van de klager. Met name in dit geval moet met de betrokken groepen worden samengewerkt om deze variabelen vast te stellen. In België kunnen de ervaringen van Unia of het samenwerkingsproject tussen het NICC en het IGVM om gegevens van het ZSG betreffende de zorg voor slachtoffers van seksueel geweld te gebruiken, als inspiratiebron dienen bij het opzetten van deze statistieken en bij de ontwikkeling van de in de software opgenomen velden.

Tenslotte zou het interessant kunnen zijn structurele samenwerkingsverbanden aan te gaan met de verenigingen in het veld om het 'zwarte cijfer' te evalueren: de niet-gemelde misbruiken. Dit zou een voortdurende evaluatie van de klachtenmechanismen en, indien nodig, regelmatige aanpassingen mogelijk maken. Bovendien zou een jaarlijkse overlegvergadering tussen de betrokken instanties (Unia, Myria, DGDE, enz.) het mogelijk maken de door elke actor verzamelde gegevens te bundelen en gezamenlijke en multifactoriële analyses op te stellen.

³⁷ Omzendbrief n° COL.13/2013 van 17 juni 2013 betreffende het opsporings- en vervolgingsbeleid inzake discriminatie en haatmisdrijven (met inbegrip van discriminatie op grond van geslacht).

³⁸ Délégué général aux droits de l'enfant de la Fédération Wallonie Bruxelles, "Jeunesse et police. Recommandations pour un apaisement", februari 2012, blz. 10.

3. Ontwikkeling van een bemiddelingsbeleid

Bemiddeling tussen politie en burgers is niet nieuw in België. Er bestaat een bemiddelingsdienst binnen de AIG³⁹, en de interne controle heeft de mogelijkheid om bij de behandeling van bepaalde klachten een beroep te doen op dit kanaal (Comité P, 2020: 8). Evenzo hebben sommige gemeenten (Charleroi en Courcelles) een ombudsman ingesteld voor gemeentelijke diensten, waaronder de lokale politie, en in nog andere politiezones worden initiatieven ontwikkeld om specifiek voor deze zaken een ombudsman in te stellen⁴⁰. Het bemiddelingsorgaan van de AIG is echter weinig bekend bij de burgers, wordt in de praktijk weinig gebruikt en is in de ogen van het publiek⁴¹ niet onafhankelijk. In het algemeen zijn deze bestaande initiatieven versnipperd en ontbreekt het aan samenhang, zowel wat de gekozen aanpak van de bemiddeling als wat de dekking ervan op het Belgische grondgebied betreft.

Bemiddeling, als samenwerkingsmethode van conflictbeheersing, heeft haar plaats in een klachtenprocedure. Enerzijds rechtvaardigen immers niet alle klachten gerechtelijke stappen, omdat zij eerder het gevolg zijn van een wederzijds misverstand dan van een fout van een van de partijen. In veel gevallen kan er dus een kloof bestaan tussen de wettigheid van het optreden en de gevolgen voor de slachtoffers, zowel fysiek als psychisch. Bemiddeling kan zowel de verschillen in perceptie als het geleden onrecht aanpakken, zelfs indien er geen sprake is van schuld. Deze coöperatieve methode introduceert dus opnieuw het begrip billijkheid in het beheer van het conflict.

Aan de andere kant is de nood van de klagers veelvoudig. Deze varieert van gehoord worden als mens, tot willen dat er er bestraft wordt. Het is dus niet altijd gemakkelijk om deze eisen om te zetten in een gerechtelijke procedure, die in sommige gevallen slechts gedeeltelijk aan deze eisen beantwoordt: zelfs in geval van een veroordeling kan het slachtoffer niet het gevoel hebben dat er naar hem geluisterd werd en dat er rekening met hem gehouden werd tijdens het proces (Felstiner e.a., 1981 : 632; Bonafé-Schmitt, 1992).

Bemiddeling kan dus op verschillende momenten in het herstelproces voor het slachtoffer plaatsvinden: in plaats van een gerechtelijke procedure, gelijktijdig of na de uitspraak. Het biedt dus veel voordelen, zoals het mogelijk maken om de emotionele schade van de slachtoffers te verlichten, een goed begrip van het politiewerk te bevorderen, de gerechtelijke procedures te vereenvoudigen en ten slotte een samenwerkingsgeest tussen de partijen te bevorderen (Le Thanh Dibba, 2012).

Het is echter van essentieel belang in het gehele land een **duidelijk en uniform kader voor het gebruik van bemiddeling** in gevallen van misbruik door de politie tot stand te brengen, ten einde misbruik, misverstanden, moeilijkheden bij de toegang, onafhankelijkheid en andere veel voorkomende problemen zoveel mogelijk te voorkomen. Er zou dus een bemiddelingsbeleid moeten worden ontwikkeld. Hetzij door binnen het Comité P een onafhankelijk bemiddelingsorgaan op te richten dat specifiek belast is met de betrekkingen tussen de overheid en de politie, hetzij door de taken van de federale ombudsmannen uit te breiden tot politieaangelegenheden.

³⁹ In de Belgische politiefederatie wordt in artikel 7 van de wet van 15 mei 2007 betreffende de algemene inspectie van de federale en lokale politie en in artikel 38 van het koninklijk besluit van 20 juli 2001 aan de AIG de bemiddelingsopdracht toegewezen als middel om een niet-officiële klacht van een burger tegen een politieambtenaar op te lossen" (Comité P, 2021).

⁴⁰ In de politiezone Brussel-Noord is een motie van die strekking aangenomen

⁴¹ Het is de vraag of dit proces bemiddeling kan worden genoemd, aangezien bij bemiddeling per definitie een neutrale derde betrokken moet zijn (zie Federale Bemiddelingscommissie: <https://www.fbc-cfm.be/nl/inhoud/neutraliteit>).

In dit verband zal niet alleen de onafhankelijkheid van de bemiddelaars moeten worden gewaarborgd, maar zal ook een bindend kader moeten worden vastgesteld dat de naleving van ten minste de volgende criteria oplegt:

- Bemiddeling kan alleen op **vrijwillige basis** door beide partijen worden uitgevoerd.
- De **bemiddelaar** zal een **specifieke opleiding** hebben genoten en zal onafhankelijk en onpartijdig zijn.
- Bemiddeling kan **niet in de plaats komen van gerechtelijke procedures** in geval van strafbare feiten
- Bij de bemiddeling moet erover worden gewaakt dat het **trauma** van de slachtoffers **niet opnieuw wordt aangewakkerd**.
- Bemiddeling, hier opgevat in haar verhalende model⁴², kan een **aanvulling vormen op andere procedures** indien de verzoeker dit nuttig acht.

De modaliteiten van dit kader en de uitvoering ervan zouden kunnen worden geïnspireerd door bestaande modellen zoals het door Unia opgezette model⁴³ of door bestaande bemiddelaars (op federaal, gewestelijk of gemeenschapsniveau), maar ook in het buitenland (het OMP in Genève, Bazel, Québec, zie Le Thanh Dibba, 2012).

4. Een noodzakelijke verscheidenheid van profielen binnen het Comité P en zijn diensten

Hoewel het Comité P als een onafhankelijke instelling wordt omschreven, wordt het door vele internationale instanties bekritiseerd wegens zijn gebrek aan onafhankelijkheid en objectiviteit, met name wegens de samenstelling van zijn onderzoeksafdeling. Deze dienst bestaat uit politieambtenaren, afkomstig uit verschillende afdelingen, die belast zijn met het toezicht op het werk van de wetshandhavers. In dit verband heeft het VN-Comité tegen foltering de Belgische Staat herhaaldelijk aanbevolen "relevante maatregelen te nemen om de controle- en toezichtmechanismen binnen de politie verder te versterken, met name het Comité P en zijn onderzoeksafdeling, die moet bestaan uit "onafhankelijke deskundigen die van buiten de politie worden gerekruteerd" (CAT, 2013: § 13; CAT, 2009: § 9; CAT, 2021: pt. 8a). Soortgelijke aanbevelingen zijn gedaan door het VN-Mensenrechtencomité: het Comité "is bezorgd dat er twijfel blijft bestaan over de onafhankelijkheid en objectiviteit van Comité P en haar vermogen om klachten tegen politiefunctionarissen op transparante wijze te behandelen" (Mensenrechtencomité, 2010: § 15; ECRI, 2009: 46 nr. 170) en, meer recentelijk, door de VN-Mensenrechtenraad (Mensenrechtenraad, 2021: pt. 6.110 en 6.113) en door de Commissie inzake de uitbanning van rassendiscriminatie (Commissie inzake de uitbanning van rassendiscriminatie, 2021: pt. 13-16).

Zonder het werk van het Comité P of van de onderzoeksdienst in zijn geheel ter discussie te stellen⁴⁴, moet de onafhankelijkheid ervan worden gewaarborgd. Naast

⁴² Dit model gaat ervan uit dat het conflict meer voortkomt uit de sociaal-culturele context dan uit individuele drijfveren of belangen. De bemiddelaar stelt vragen om de partijen in staat te stellen de geschiedenis van hun conflict te deconstrueren en een andere geschiedenis te herschrijven (Faget, 2010).

⁴³ Er zij echter op gewezen dat Unia zich niet als bemiddelaar presenteert, maar als (buitengerechtelijke) bemiddelaar, waarbij een bemiddelaar strikt genomen een neutrale derde is, hetgeen niet noodzakelijk het geval is bij Unia.

⁴⁴ De kwaliteit van sommige van de verslagen over de controle-enquêtes moet worden benadrukt en het werk van haar onderzoeksafdeling staat niet ter discussie.

haar internationale verplichtingen staat ook de geloofwaardigheid van de instelling op het spel. **Daartoe zou de Dienst Enquêtes in ieder geval niet langer moeten bestaan uit enkel leden van de politiediensten.**

Zoals het CAT opmerkt, zou een dergelijke eenheid idealiter "moeten bestaan uit onafhankelijke deskundigen die van buiten de politie worden gerekruteerd". Aangezien het om een onderzoekseenheid gaat, moeten de leden ervan over aantoonbare deskundigheid op dit gebied beschikken. Anders bestaat er een aanzienlijk risico dat de eenheid in kwestie niet competent en dus niet doeltreffend genoeg is. De leden ervan zouden derhalve uit verschillende sectoren (rechterlijke macht, advocatuur, administratie, geneeskunde, enz.) kunnen worden aangeworven, mits hun kwalificaties het mogelijk maken de doelstelling van de oprichting van een efficiënte opsporingsdienst te bereiken. Voorts moet de dienst, indien zich specifieke onderzoeksbehoeften voordoen, altijd een beroep kunnen doen op externe deskundigheid, met name bij de politie, maar ook bij academische, medische of technische instanties⁴⁵, om zich van zijn taken te kunnen kwijten. Indien leden van de politiediensten tot de opsporingsdienst zouden toetreden, zou dit ten slotte op permanente basis en in een minderheid van de gevallen moeten gebeuren: de mogelijkheid om na een of meer mandaten binnen de opsporingsdienst naar een politiedienst terug te keren, zou moeten worden afgeschaft en het aantal politieambtenaren zou lager moeten zijn dan het totale aantal leden van de dienst.

Bovendien zijn er geen directe mechanismen voor het middenveld om deel te nemen aan de controle van de politie. In dit verband zou een verbreding van de samenstelling van het Comité P een meerwaarde betekenen, met name door er vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld (academici, NGO's, juristen, artsen, enz.) in op te nemen. **Uiteindelijk moeten alle onderdelen van het Comité P uit verschillende profielen zijn samengesteld.** Hoewel voormalige leden van de politiediensten een onmisbare expertise bieden, kunnen zij niet het enige profiel vertegenwoordigen van de werknemers in de verschillende organen van het Comité P. Zoals het geval is in Groot-Brittannië, waar voormalige leden van de politiediensten of die voor hen gewerkt hebben, slechts een kwart uitmaken van het totale personeelsbestand van het IOPC (IOPC Staff Diversity Report, 2020), moet de voorkeur worden gegeven aan een diversiteit van profielen. Deze diversiteit zou kunnen worden gewaarborgd door het vaststellen van quota's, zoals in de Centrale Raad voor het toezicht op de gevangenen of in de Raad van Bestuur van het Federale Instituut voor de Mensenrechten.

5. Uitbreiding en versterking van de bevoegdheden van de onderzoeksafdeling van het Comité P

Aangezien het Comité P niet is opgezet als klachtenbureau, concentreert het zijn onderzoek op gevallen waarin er aanwijzingen zijn voor systematisch slecht functioneren of waarin het openbaar ministerie er specifiek opdracht toe geeft. Als gevolg daarvan worden sommige klachten niet onderzocht, waardoor het gevoel wordt gevoed dat het indienen van een klacht zinloos is⁴⁶.

Om deze garantie van een antwoord te versterken, is het evenwel noodzakelijk de **onderzoeksdienst van het Comité P meer slagkracht** te geven, niet alleen vanuit

⁴⁵ Men denke met name aan architecten, wier modellering in bepaalde recente onderzoeken nieuwe en doorslaggevende inzichten heeft kunnen opleveren (zie bij voorbeeld het werk van Forensic Architecture: <https://forensic-architecture.org/>).

⁴⁶ Bovendien blijkt uit de cijfers die het Comité P in zijn Jaarverslag 2020 heeft gepubliceerd dat van de 1466 zaken die in 2020 werden afgesloten, 65,7% leidde tot een beslissing van geen storting (Comité P, Jaarverslag 2020, p. 37 e.v.).

juridisch oogpunt, maar ook in termen van **personeelsmiddelen**. De onderzoeksdienst moet in staat zijn onderzoeken uit te voeren voor **drie soorten klachten of meldingen**:

- 1° Klachten die werden doorgegeven door de loketten omdat ze niet onder de bevoegdheid van een ander orgaan vallen.
- 2° Klachten of aangiften die onder de bevoegdheid van een andere instantie vallen, maar beantwoorden aan een reeks objectief vastgestelde, openbaar gemaakte **criteria** met betrekking tot de ernst van de feiten (overlijden tijdens of ten gevolge van een politieactie, aanwijzingen van onmenselijke en vernederende behandeling,...) en/of aanwijzingen van een structureel probleem binnen een politiezone. Myria herinnert ons eraan dat "de autoriteiten verplicht zijn een onderzoek in te stellen naar elke aantijgbare beschuldiging van mishandeling of wanneer mogelijk dodelijk geweld is gebruikt, of wanneer een politieoperatie tot de dood van een persoon leidt. Myria benadrukt dat deze verplichting om een onafhankelijk en doeltreffend gerechtelijk onderzoek in te stellen zelfs bestaat bij afwezigheid van een formele klacht vanaf het moment dat de autoriteiten op de hoogte worden gebracht van plausibele beschuldigingen van mishandeling of een verdacht overlijden" (Myria, 2019: 6). Het Comité P moet derhalve de opdracht krijgen om dergelijke onderzoeken systematisch uit te voeren. Dit moet haar vermogen versterken om in deze gevallen op eigen initiatief onderzoek te verrichten. De bekendmaking van de criteria zal een essentieel element van transparantie zijn om het vertrouwen van het publiek te vergroten: iedereen moet kunnen begrijpen waarom het Comité P bepaalde zaken wel en andere niet in behandeling neemt. De resultaten van het onderzoek moeten worden toegezonden aan het slachtoffer en aan de bevoegde (administratieve of gerechtelijke) autoriteiten, met aanbevelingen aan hen.
- 3° Klachten waarvan de behandeling - het proces, niet het resultaat van het onderzoek - het slachtoffer niet tevreden stelt. Het is noodzakelijk te voorzien in een rechtsmiddel in gevallen waarin de klager van mening is dat zijn zaak is verstoord (documenten in het dossier die verloren zijn gegaan, intimidatie of repressie van de klager of zijn getuigen, weigering om toegang te verlenen tot bepaald bewijsmateriaal of dit te verzamelen, slecht opgestelde notulen van de hoorzitting, enz.) In dergelijke gevallen moet de klager de zaak kunnen voorleggen aan het Comité P met het verzoek de klacht en de behandeling ervan opnieuw te bekijken. Er moet een schriftelijk verslag worden toegezonden aan de betrokken persoon, alsmede aan de bevoegde instantie en de autoriteiten.

Voor de implementatie van deze remedie, evenals voor de proactiviteit van Comité P jegens de bevoegde autoriteiten, zou het model van de IOPC in Groot-Brittannië nuttig als inspiratiebron kunnen dienen.

C. Stroomlijning van de controle op de politie en hervorming van de Wet op het Politieambt

1. Stroomlijning van de controle op de politie

Zoals reeds opgemerkt, ontstaat er door het grote aantal actoren dat verantwoordelijk is voor politiegeweld en het gebrek aan coördinatie tussen deze actoren een wirwar van procedures. Daardoor bestaat het risico dat een klacht verloren gaat in de administratieve en gerechtelijke doolhof. Sommigen gaan zelfs zo ver dat ze het risico van "pingpong" tussen de verschillende bevoegde structuren aan de kaak stellen (Beys, 2014: 474).

Met betrekking tot feiten die politie-agenten betreffen, kunnen de controleorganen, eventueel voor rekening van verschillende autoriteiten, op verschillende manieren in beweging worden gebracht of op eigen initiatief handelen. Ze beschikken over een zekere speelruimte bij het bepalen van het soort procedure dat het onderzoek van de feiten zal beheersen (tuchtrechtelijk of strafrechtelijk, of zelfs ontslag zonder optreden).

De AIG handelt binnen dit kader, hetzij op eigen initiatief, hetzij op bevel van de Ministers van Justitie of Binnenlandse Zaken, hetzij op verzoek van de gerechtelijke en administratieve autoriteiten en van de federale politieraad. Het kan de bevoegde autoriteiten feiten onder de aandacht brengen die aanleiding kunnen geven tot strafrechtelijke of tuchtrechtelijke vervolging. Zij kan bemiddelen tussen een politiebeambte en een burger wiens klacht geen aanleiding zou geven tot strafrechtelijke vervolging. Deze bemiddeling gebeurt in de praktijk zelden. In geval van strafbare feiten kan de magistraat ook de politiedienst, en dus de AIG, verzoeken mee te werken aan een strafbemiddeling, waarvan hij de modaliteiten vaststelt.

Hetzelfde geldt voor Comité P: elk individu kan op eigen initiatief of op verzoek van de gerechtelijke autoriteiten een klacht indienen of aangifte doen bij het Comité. Indien een klacht gelijktijdig wordt behandeld door de AIG en door deze dienst, en de persoon die de klacht heeft ingediend heeft gedaan niet uitdrukkelijk om de tussenkomst van de commissie heeft verzocht, kan deze beslissen er geen gevolg aan te geven.

Dit leidt tot een ontransparant systeem en een gebrek aan doeltreffendheid, hetgeen afbreuk doet aan de efficiëntie van het toezicht. Het is dan ook van essentieel belang dat voor de samenwerking tussen deze verschillende instanties openbare en toegankelijke protocollen worden opgesteld, en dat de behandeling van klachten op transparante wijze gebeurt.

De meest doeltreffende werkwijze zou waarschijnlijk zijn **het systeem te stroomlijnen door het monopolie op de behandeling van klachten toe te kennen aan het Comité P**, door het comité zodanig te hervormen dat het deze specialisatie krijgt en door het de nodige middelen (personeel, budgettaire en juridisch) ter beschikking te stellen. Op die manier zouden alle bevoegde instanties, of het nu gaat om rechterlijke, wetgevende of burgerlijke instanties, zich kunnen richten tot deze ene gesprekspartner die verantwoordelijk zou zijn voor de behandeling van klachten. De controle op de politie moet immers globaal worden opgevat, waarbij elke overlapping tussen de betrokken instanties en autoriteiten moet worden vermeden.

In dit perspectief **zouden de AIG en de Interne Controle niet langer bevoegd moeten zijn voor de behandeling van klachten over misbruiken door de politie**. Deze organen, die intern zijn aan de politie en de uitvoerende macht, ontberen onafhankelijkheid en dupliceren het werk van het Comité P. Parallel met de externe controle blijft een vorm van interne controle binnen de politie van essentieel belang. Haar opdrachten moeten echter op een voor het publiek duidelijke en transparante wijze worden geherformuleerd. Daarom zou voor elke politie overheid, zowel de lokale als de federale, een wettelijke verplichting moeten worden ingevoerd om een interne controle in te stellen die gemakkelijk te identificeren is en waarvan de bevoegdheden duidelijk omschreven zijn. Deze interne controle zou dus niet bevoegd zijn voor gevallen van politiegeweld.

Volgens deze logica zouden de bevoegdheden van de AIG opnieuw worden toegespitst op de interne controle van de federale politie en al haar componenten (luchtvaartpolitie, spoorwegpolitie, enz.), met uitzondering van de klachten van het publiek. Er zal

dan goed moeten worden nagedacht op welk niveau de beheersing moet worden ingevoerd om hiaten te voorkomen. Evenzo zou elke politiezone een interne controle moeten instellen.

We wijzen er ook op dat er nog een andere actor op het Belgische institutionele terrein zou moeten verschijnen, namelijk het nationale preventiemechanisme, met het oog op de aanstaande ratificatie door België van het Aanvullend Protocol bij het Verdrag tegen Foltering (OPCAT). Na de aanneming van een wetsontwerp zal de Belgische Staat immers concreet gestalte moeten geven aan zijn verbintenis om een orgaan op te richten dat toezicht houdt op de vrijheidsberoving (gevangenis, gesloten centra, politiebureaus, enz.) en dat tot doel heeft foltering en onmenselijke of vernederende behandelingen⁴⁷ te voorkomen. Deze nieuwe actor moet ook een rol spelen op dit gebied, met name in gevallen van arrestatie en detentie door de politie. Het zal dus nodig zijn goed na te denken over zijn mandaat en de wijze van samenwerking met het Comité P en de andere toezichthoudende instanties.

2. Een hervorming van de Wet op het Politieambt

Zoals werd bevestigd bij de goedkeuring van de wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst met twee niveaus (M.B. 05-01-1999), is democratische controle "een fundamenteel element van de rechtsstaat". Zij wordt in de eerste plaats gewaarborgd door het optreden van de wetgever bij de omschrijving van de opdrachten van de politiediensten en de nauwkeurige omschrijving van de aan de politieambtenaren toegekende bevoegdheden voor het uitvoeren van hun opdracht (...). Deze relatie met de wet is een belangrijk element van de controle op de politie, aangezien ze als maatstaf dient om het optreden en de werking van de politie te beoordelen (Smeets & Tange, 2004: 5).

De wet van 5 augustus 1992 betreffende de politiezorg (M.B. 22-12-1992) laat echter, door de te vage formulering van sommige bepalingen ervan, de mogelijkheid open om misbruiken a posteriori te rechtvaardigen. Het lijkt te gaan om een "grijze cheque", om de uitdrukking van Jean-Paul Brodeur te gebruiken: de wetgeving staat de politieke en politieke autoriteiten toe aanhoudingsbevelen uit te vaardigen die voldoende "on nauwkeurig zijn om de uitvaardigende minister een plausibele reden te geven om te ontkennen wat werkelijk is toegestaan; zij zijn echter voldoende leesbaar om ervoor te zorgen dat de politieagent die de cheque ontvangt, een manoeuvreerruimte heeft, waarvan ook hij plausibel kan beweren dat deze hem uitdrukkelijk is toegekend. Beide partijen beschermen zichzelf door de basis te leggen voor een nooit eindigend geschil, van waaruit zij in geval van een schandaal een uitputtingsslag tegen hun beschuldigers kunnen voeren." (Brodeur, 2003).

Sommige bepalingen van deze wet moeten daarom worden verduidelijkt door **duidelijke verbodsbepalingen** in te voeren **voor de meest problematische praktijken**. Deze omvatten het gebruik van dwangmiddelen, maar ook fouilleringen, identiteitscontroles, handboeien, enz. De identificatie van deze praktijken zou in samenspraak kunnen gebeuren met de betrokken verenigingen op dit gebied en de balies, teneinde bepaalde praktijken die wellicht weinig bekend zijn bij de wetgever, maar die soms op onwettige wijze door wetshandhavers worden toegepast, niet over het hoofd te zien⁴⁸.

⁴⁷ WETSONTWERP houdende instemming met het Facultatief Protocol bij het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing, aangenomen te New York op 18 december 2002 (Doc. Parl., n° 54-3192/001). Zie ook onderwerp; Nederlandt & Lambert, 2019 en het standpunt van de Coalitie OPCAT (2020) : <https://www.liguedh.be/wp-content/uploads/2020/06/Coalition-OPCAT.pdf>

⁴⁸ Wat bijvoorbeeld het boeien van minderjarigen betreft, beveelt het DGDE aan om artikel 37bis van de Politiewet te wijzigen om het restrictiever te maken: de gevallen waarin een persoon in de boeien mag worden geslagen, moeten strikt en uniform worden geïnterpreteerd en het gebruik van handboeien moet in het proces-verbaal worden verantwoord (DGDE, 2012: 9 § 19)

De verplichting om arrestaties, met name administratieve controles en aanhoudingen, te motiveren door middel van een schriftelijk document dat aan de aangehouden persoon wordt toegezonden, zou ook in de wet kunnen worden opgenomen. Dit zou het mogelijk maken bepaalde willekeurige arrestaties te beteugelen, te voldoen aan de bovenvermelde behoefte aan communicatie en het politiewerk te documenteren met het oog op evaluatie en verbetering.

De invoering van duidelijke en specifieke verbodsbepalingen in de wet zou slachtoffers en hun advocaten ook juridische instrumenten verschaffen om de autoriteiten om sancties te verzoeken. Voorbeelden hiervan zijn het uitdrukkelijke verbod om minderjarigen handboeien om te doen of de verplichting om leden van het politiekorps te kunnen identificeren, verplichtingen die in België herhaaldelijk worden geschonden.

Sancties vormen een tweede aspect van dit probleem. Hoewel er in het Wetboek van Strafvordering sancties staan op misbruik door politiebeambten, merken wij op dat deze zelden door rechters worden gebruikt. Bovendien lijkt er een soort pingpong te bestaan tussen de gerechtelijke en de administratieve autoriteiten, waarbij de ene verwijst naar de sancties die de andere heeft genomen of zou kunnen nemen tegen ambtenaren die overtredingen hebben begaan. Deze verwijzing dient maar al te vaak om de zwakte, of zelfs het ontbreken van sancties tegen overtreeders te rechtvaardigen. Deze praktijk draagt bij tot de algemene gunstige behandeling van wetshandhavers (volgens de analyses van het Comité P) en kan bijdragen tot een zeker gevoel van straffeloosheid binnen en buiten de politiediensten. Het valt echter moeilijk in te zien waarom het opleggen van een tuchtrechtelijke sanctie niet ook een strafrechtelijke veroordeling zou rechtvaardigen indien de feiten dit rechtvaardigen en omgekeerd. Ter vergelijking: iemand die wordt veroordeeld voor pesterijen op het werk zal hoogstwaarschijnlijk zijn of haar baan verliezen en kan ook worden veroordeeld tot een strafrechtelijke sanctie. Het niet toepassen van deze mogelijke cumulatie van sancties omdat de betrokkene lid is van de politiediensten, vormt een ongelijke behandeling van burgers voor de wet.

Op zijn minst zou het gepast zijn om :

- de **modaliteiten van de tuchtrechtelijke sancties** te specificeren (aard van de sancties naar gelang de feiten);
- een **verplichte ontslagprocedure** in te voeren in een dienst die niet in contact staat met het publiek voor personeelsleden tegen wie een onderzoek loopt wegens ernstige en/of herhaalde mishandeling. Deze zou kunnen worden gemodelleerd naar de bestaande procedure voor pesterijen op het werk;
- ervoor zorgen dat de evaluatieverslagen van politiebeambten aan hun lijnmanagers en, in voorkomend geval, aan de autoriteiten worden doorgezonden;
- de waterdichtheid van de procedures en de mogelijke opeenstapeling van sancties te verduidelijken.

D. Zorgen voor een efficiënte en eerlijke gerechtelijke behandeling

Momenteel worden veel klachten over politiegeweld die bij het Openbaar Ministerie binnenkomen, geseponeerd. Deze situatie kan enerzijds worden verklaard door het gebrek aan middelen - waarop regelmatig is gewezen door de actoren van het gerechtelijk apparaat, en onlangs nog door het College van Procureurs-Generaal⁴⁹ - en anderzijds door het feit dat de bestrijding van politiegeweld over het algemeen geen deel uitmaakt van de prioriteiten van het Openbaar Ministerie⁵⁰ of de bevoegde politieke autoriteiten.

Een derde reden voor het lage percentage aan veroordelingen is de nauwe band tussen de openbare aanklagers en de politie. Omdat zij voor hun werk dagelijks afhankelijk zijn van de politie, zijn de openbare aanklagers - bewust of onbewust - terughoudend om leden van de politie als potentiële delinquenten te beschouwen⁵¹. Deze gunstige houding ten opzichte van de politie werkt ook door in de procesfase, waar enerzijds slachtoffers soms een hogere bewijslast krijgen dan anderen en anderzijds het niveau van de sancties relatief laag is, waarbij rechters op dit gebied regelmatig een zekere clementie aan de dag leggen.

Een verandering van de justitiële cultuur is derhalve noodzakelijk ten aanzien van de politie. Dit werk zou kunnen inhouden

- de verplichting om een onderzoek in te stellen wanneer een persoon tijdens of na een politieoptreden om het leven komt (achtervolging, flauwvallen, enz.);
- de verplichting tot automatische samenvoeging van de dossiers die zijn ingediend door slachtoffers van politiegeweld en de dossiers die tegen hen zijn ingediend door leden van de politiediensten, wanneer het om dezelfde feiten gaat;⁵²
- de integratie van politiegeweld in het toekomstige nationale veiligheidsplan met een versnelde behandeling van dossiers betreffende ernstige feiten, teneinde een duidelijk signaal te geven;
- opleiding voor magistraten om hen bewust te maken van het bestaan en de ernst van politiegeweld;
- In het Wetboek van Strafvordering een verzwarende omstandigheid opnemen wanneer onwettig geweld wordt gepleegd door de ordediensten, vertegenwoordigers van de staat

In dit verband moet het **initiatief van het Brusselse parket** worden toegejuicht en aangemoedigd: daar werd de **procedure van Istanbul** ingesteld, genoemd naar het

49 <https://www.rtbf.be/article/plan-national-de-securite-2022-2025-inapplicable-sans-renforcer-la-police-judiciaire-estime-le-college-des-procureurs-generaux-10908452>

50 In dit verband zij erop gewezen dat sommige parketten, zoals het parket van Brussel, interessante experimenten uitvoeren met betrekking tot het Protocol van Istanbul (zie hieronder).

51 We denken in het bijzonder aan de jonge slachtoffers van politiegeweld in de kazerne van Etterbeek naar aanleiding van de betoging van 24/01/2021: <https://www.dhnet.be/regios/brussels/demonstration-against-class-justice-in-Brussels-the-collective-complaint-of-parents-of-teenagers-violent-by-the-police-refuse-6048b0479978e2410f819d5c>; <https://www.lalibre.be/regions/bruxelles/2021/03/09/manifestation-contre-la-justice-de-classe-a-bruxelles-plainte-penale-collective-contre-le-comportement-de-la-police-HJ-5B6UKUERDXDGNAMHHATEO3WU/>

52 Het Kinderrechtencommissariaat heeft in 2012 reeds gevraagd dat "in situaties van vermeende weerspanningheid een kopie van de klacht van de minderjarige tegen een politieoptreden wordt gevoegd bij het dossier waarvoor de minderjarige door het openbaar ministerie wordt vervolgd wegens weerspanningheid of soortgelijke feiten, zodat de rechter die uitspraak moet doen over de feiten waarvan de jongere wordt beschuldigd, op de hoogte is van het bestaan van een klacht voor de vermeende daden van politiegeweld en uitspraak kan doen op basis van een volledig dossier" (DGDE, 2012: 10).

protocol⁵³ bij het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing. Deze procedure heeft tot doel de elementen te verzamelen om een dossier te openen telkens wanneer een persoon naar het Portalis wordt gebracht en klaagt over of tastbare tekenen vertoont die zouden kunnen wijzen op politiegeweld. Deze procedure kan worden ingeleid door alle magistraten, die in deze procedure zijn opgeleid. Dit initiatief, dat een snelle bewijsverzameling mogelijk maakt dankzij de verschillende aanwezige expertises, maar ook het verzamelen van gegevens voor analyse, zou moeten worden geformaliseerd en uitgebreid in de vorm van een permanente aanwezigheid in de kantoren van elk openbaar ministerie in het land. Naast de essentiële middelen die voor dit doel ter beschikking moeten worden gesteld, moet ook worden nagedacht over de banden en de samenwerking die met het Comité P moeten worden aangeknoopt.

E. De meest kwetsbaren steunen

Veel onderzoeken en rapporten hebben aan het licht gebracht dat politiegeweld niet iedereen op dezelfde manier treft (Police Watch, 2020; Jamouille & Mazzocchetti 2011; ENAR, 2021; MdM, 2018; Wacquant, 2009; etc.). Bepaalde groepen – geracialiseerde mensen, jongeren, transmigranten, daklozen, enz. – zijn meer getroffen. Toch zijn het juist deze groepen die de minste middelen hebben – sociaal, financieel of cultureel – om hun rechten af te dwingen. Ons onderzoek heeft het opnieuw aangetoond: de huidige disfuncties van de klachtenmechanismen weerspiegelen een vorm van rechtspleging met twee snelheden, waarbij de rechten en rechtsmiddelen om ze af te dwingen uiteindelijk alleen toegankelijk zijn voor de mensen die het minst door de misbruiken worden getroffen. Het is daarom noodzakelijk om oplossingen te bedenken die de specifieke belemmeringen voor de meest kwetsbaren wegnemen en hun capaciteiten versterken.

1. Financiering van specifieke maatschappelijk werkers

Zoals wij in de resultaten van onze enquête hebben aangegeven, besluit een groot aantal mensen geen klacht in te dienen omdat zij geen vertrouwen hebben in het vermogen van de staat en zijn instellingen om hen te beschermen en hun rechten te verzekeren. Om dit vertrouwen te herstellen is langdurig veldwerk nodig, de enige manier om (opnieuw) een vertrouwensband op te bouwen die in de eerste plaats individueel is en pas daarna institutioneel. Voor een hele reeks mensen zullen doeltreffende, toegankelijke en onafhankelijke klachtenmechanismen dus niet volstaan om het institutionele vertrouwen te herstellen, dat vaak al geschokt is door andere ervaringen van onrechtvaardigheid en sociale degradatie (discriminatie op school, op het werk, enz.) (Galaski, 2022).

Als antwoord op deze situatie, die uiterst problematisch is voor een rechtsstaat, zou een mogelijke oplossing kunnen zijn om maatschappelijk werkers een mandaat te geven om in de frontlinie te staan en mensen te begeleiden op hun weg als slachtoffer van politiegeweld. Daartoe moet een budget worden gecreëerd en verdeeld onder de verenigingen op het terrein die in contact staan met de meest kwetsbare personen en met degenen die het meest kans maken op sociale uitsluiting (jongeren, daklozen, mensen op doorreis, enz.). Dit specifieke budget zou dan door de verenigingen kunnen worden gebruikt om een maatschappelijk werker in dienst te nemen die tot taak zou hebben pro-actief steun te verlenen aan slachtoffers: niet-gemelde mishandelingen opsporen, de mensen informeren over hun rechten en de rechtsmiddelen die hun ter beschikking staan, hen ertoe aanzetten naar een loket te gaan om aangifte te doen

⁵³ Zie Police Watch, Zie Police Watch, Politiegeweld en bewijslast: De rol van het doktersattest, Brussel, 2020 (https://policewatch.be/files/politiegeweld_en_bewijslast.pdf)

(indien nodig om een klacht in te dienen en de verschillende documenten in de zaak te verzamelen), hen in contact brengen met groepen en/of verenigingen die slachtoffers van politiegeweld steunen zodat hun aanpak deel uitmaakt van een constructief collectief perspectief.

Deze oplossing zou het mogelijk maken de slachtoffers die het verst verwijderd zijn van de instellingen waar zij zich bevinden, te steunen en te begeleiden en hen aldus opnieuw in een positieve relatie met de Staat en zijn instellingen te integreren door hun isolement ten aanzien van het politiegeweld te doorbreken. Zoals in het verslag van het Europees netwerk tegen racisme wordt gesteld, "kunnen we geen einde maken aan geweld als we ons niet inspannen om een einde te maken aan de structurele omstandigheden die het mogelijk maken dat geweld voorkomt en voortduurt. Desinvesteren van de politie en herinvestering in gemeenschappen is één manier om de structurele omstandigheden aan te pakken die bepaalde groepen criminaliseren en hun vernietiging mogelijk maken." Individuele gewelddaden hebben niet alleen een negatief effect op individuen, maar ook op gemeenschappen, en moeten derhalve collectief worden aangepakt. Gemeenschappen - het middenveld, familie en vrienden, collega's, burens, enz. - verkeren in de beste positie om geweld te herkennen en erop te reageren. Ze moeten daarom worden gesteund en niet gecriminaliseerd worden (Enar, 2021: 55).

Om de onafhankelijkheid van deze werkers ten opzichte van de politie en haar controleinstanties te garanderen, zou een **financiering** door de Gemeenschappen en/of de federale overheid kunnen worden overwogen. Naar het voorbeeld van de centra tegen seksueel geweld zou de financiering kunnen komen van de Cel Gelijke Kansen.

2. Alternatieven voor politie-interventies creëren en versterken

Politiediensten beschikken niet over de capaciteit en de bevoegdheid om structurele oplossingen te bieden aan mensen in precaire economische situaties, die vaak zelf het slachtoffer zijn van diverse vormen van institutionele discriminatie (bv. op de arbeids- en de woningmarkt). Wij stellen vast dat er vaak een beroep op hen wordt gedaan voor de problematische situaties waarin deze mensen zich bevinden: huurachterstand, dakloosheid, verslavingsproblemen, aanwezigheid in de openbare ruimte... Wij merken ook op dat de politie vaak wordt ingeschakeld in situaties waarbij mensen met psychiatrische problemen betrokken zijn. Deze problematieken worden vaak geframed als criminaliteit en verstoring van de openbare orde.

Mensen in maatschappelijk kwetsbare situaties of met psychiatrische problemen criminaliseren, duwt hen vaak nog dieper in een carrousel van problemen. De rol en macht die aan de politie is toebedeeld kan heroverwogen worden. De Liga pleit voor een versterking van sociale zorgdiensten die, in tegenstelling tot politie, geen bestraffende en orde-handhavende bevoegdheden hebben, noch de mogelijkheid om beroep te doen op geweld als probleemoplossend middel. Op die manier wordt de mogelijkheid op escalatie naar buitensporig geweld uitgesloten, én kan beter aan structurele oplossingen gewerkt worden voor mensen in maatschappelijk kwetsbare situaties.

Er dringt zich een grondig onderzoek op naar welke politietaken zich het best lenen om overgedragen te worden aan sociale actoren, met bijhorend een verschuiving van financiële middelen naar deze actoren.

Deze ontwikkeling mag er echter niet toe leiden dat de politie een louter repressief of gemilitariseerd orgaan wordt. De beginselen van community policing moeten immers nog steeds worden nagestreefd door een aanwezigheid van de politiediensten

in de samenleving, waarbij het er vooral om gaat dat de politie voeling heeft met de omgeving waarin zij werkt⁵⁴. Maar juist doordat bepaalde taken die nu aan de politie zijn toebedeeld, worden overgedragen aan sociale actoren, zal de politie minder repressief moeten optreden in situaties waarin individuen die vaak met justitie in aanraking komen, eerder baat hebben bij sociale hulpverlening die kan bijdragen aan structurele oplossingen. Op die manier zullen deze burgers ook meer openstaan voor samenwerking met de politie, in plaats van zich ertegen te verzetten.

3. Open de mogelijkheden van collectieve klachten

Veel mensen worden ontmoedigd om een klacht in te dienen vanwege de financiële en psychologische belasting van de procedure. Geconfronteerd met de vrees voor represailles, het gebrek aan financiële middelen of de uitputting door een (juridische en/of politieke) strijd die jaren duurt, ziet een individu dit vaak niet zitten. Bovendien zijn er vaak gevallen van geweld waarbij meerdere slachtoffers betrokken zijn. In zulke gevallen vragen zij vaak om de mogelijkheid van een collectieve klacht⁵⁵.

Het collectiviseren van klachten zou slachtoffers niet alleen de steun van een groep bieden, zodat zij zich niet alleen voelen in hun zaak, maar zou ook de collectieve dimensie van het falen zichtbaar maken. Het verlaten van het traditionele kader van de individuele klacht zou het immers gemakkelijker maken het misbruik in zijn context te plaatsen en een vaak gedeeltelijke en partijdige lezing te vermijden die het ene geïsoleerde individu tegenover het andere plaatst en het gewicht van de besproken verantwoordelijkheden bij de individuen legt, terwijl zij altijd deel uitmaken van een ruimere context.

De recente wetwijziging van het Gerechtelijk Wetboek, waarbij verenigingen de mogelijkheid wordt geboden burgerrechtelijke vorderingen in te stellen wanneer hun maatschappelijk doel in het geding is, is een belangrijke stap in die richting, waardoor verenigingen de last van de procedure naast of onafhankelijk van de slachtoffers of hun familieleden kunnen dragen⁵⁶. Deze nieuwe kans is echter niet voldoende. Zelfs voor verenigingen zijn deze procedures immers financieel en emotioneel zwaar en verenigingen kunnen niet voor elk slachtoffer dat niet over de middelen zou beschikken om dit alleen te doen, een vordering instellen.

Het aanmoedigen en vergemakkelijken van de mogelijkheid tot het indienen van collectieve klachten door slachtoffers die geen vereniging zijn, zou dus een doeltreffende aanvulling zijn op deze wetwijziging: in plaats van het aantal zaken samen te voegen en dus de kosten van procedures en advocaten, alsook het risico dat de zaken worden opgesplitst, te verhogen, zou in dit geval één enkele procedure worden ingeleid.

4. Garandeer de werking van de “firewall” van alle klachteninstanties

Iemand die zich in een illegale verblijfssituatie bevindt, loopt een groot risico bij de Dienst Vreemdelingenzaken te worden aangegeven als hij of zij een klacht indient, hetzij tegen overheidsambtenaren, hetzij wegens andere vormen van schending van de grondrechten (geweld binnen het gezin, misbruik door de werkgever, enz.). Volgens

⁵⁴ Een voorbeeld is het werk van de brigade Herscham in het gebied Brussel-Hoofdstad-Elsene, dat door alle betrokken partijen wordt erkend (zie onder meer <https://www.lesoir.be/art/d-20160811-G9E9AA> of <https://bx1.be/categories/news/immersion-le-team-herscham-la-cellule-de-police-qui-soccupe-des-sans-abris/>).

⁵⁵ Denk in het bijzonder aan de jonge slachtoffers van misbruik in de kazerne van Etterbeek na de betoging van 24/01/2021: <https://www.dhnet.be/regions/bruxelles/manifestation-contre-la-justice-de-classe-a-bruxelles-la-plainte-collective-de-parents-d-adolescents-violentes-par-la-police-refusee-6048b0479978e2410f819d5c> ; <https://www.lalibre.be/regions/bruxelles/2021/03/09/manifestation-contre-la-justice-de-classe-a-bruxelles-plainte-penale-collective-contre-le-comportement-de-la-police-HJ5B6UKUERDXDGNAMHHATEO3WU/>

⁵⁶ Zie C. Romainville et F. de Stexhe, L'action d'intérêt collectif, Journal des tribunaux, Vol. 11, n° 6807, blz. 189-201 (2020).

een rapport van Dokters van de Wereld weigert bijna een op de twee mensen (47%) die beweren slachtoffer te zijn van politiegeweld te getuigen, zelfs tegenover een betrouwbare humanitaire organisatie die hun anonimiteit garandeert. Als redenen werden opgegeven: angst voor represailles van de politie, het hebben van andere prioriteiten, of het niet begrijpen van het nut van een dergelijk onderzoek (Dokters van de Wereld, 2018: 11). Het Comité P erkent zelf de moeilijkheden om een rechtszaak aan te spannen voor transmigranten die geen vaste basis in België hebben en de moeilijke contacten die ze hebben met de politie (Comité P, 2019: 11 en 25).

De oprichting van loketten zou kunnen voorkomen dat men zich tot de politie moet wenden om een klacht in te dienen of aangifte te doen, terwijl de aan het Comité P toegekende proactiviteit en de mogelijkheid om collectieve klachten in te dienen (door een vereniging of groep) het onderzoek zouden vergemakkelijken in gevallen waarin de slachtoffers het grondgebied wensen te verlaten en hun migratieproject wensen voort te zetten. Deze oplossingen bieden echter geen oplossing voor de vrees van migranten zonder papieren dat hun klacht tegen hen zal worden gebruikt omdat zij bij de Dienst Vreemdelingenzaken zullen worden aangegeven, waardoor zij het risico lopen te worden opgesloten of zelfs uitgewezen. Daartoe moet het alle instanties die betrokken zijn bij de ontvangst en de behandeling van klachten en meldingen formeel verboden worden om klagers zonder verblijfsstatus aan te geven bij de vreemdelingendienst, overeenkomstig EU-Richtlijn 2012/29/EU⁵⁷.

5. Politiemishandeling in gesloten centra en aan de grenzen

Slagen en vernederende behandeling bij gedwongen terugkeer, willekeurige detentie ondanks een geldige verblijfsvergunning, een aanzienlijk aantal mishandelingen door de politie vindt plaats tijdens procedures voor gedwongen terugkeer of in detentiecentra op luchthavens, zoals blijkt uit de zaak Chovanec en de getuigenissen van het collectief "Getting the voice out". De slachtoffers van deze misbruiken zijn bijzonder kwetsbaar en krijgen zelden de kans om te getuigen, laat staan een klacht in te dienen. Er moeten dus specifieke mechanismen voor deze bevolkingsgroep worden uitgewerkt, zodat hun rechten kunnen worden gewaarborgd en beschermd.

In de detentiecentra zouden folders en posters in verschillende gangbare talen kunnen worden opgehangen, met uitleg over de klachtenprocedures en een link naar het online meldingsformulier.

Bovendien zou binnen het in punt B1 van dit voorstel beschreven systeem van antennes een gespecialiseerde en mobiele antenne kunnen worden gecreëerd. Deze antenne zou volgens dezelfde beginselen worden ontworpen als de andere antennes, maar zou het specifieke kenmerk hebben dat zij zich proactief tot haar publiek richt: haar team zou regelmatig de detentiecentra bezoeken om beschikbaar te zijn om de bewoners te informeren over de klachtenmechanismen en, indien nodig, hun melding(en) te registreren.

In het onderzoek dat voor dit verslag is uitgevoerd, is dit specifieke punt echter niet aan de orde gekomen wegens gebrek aan tijd en middelen. Het zou dan ook goed zijn om eerst specifiek onderzoek te doen naar deze bevolkingsgroep, ten einde passende oplossingen te vinden. Hoewel het in dit verslag zeer kort wordt genoemd, is dit een fundamentele taak die niet mag worden vergeten.

⁵⁷ RICHTLIJN 2012/29/EU VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=EN>

IV. CONCLUSIE

Zoals Fabien Jobard opmerkt, "is het onderzoek naar de politiemacht ongelijk verdeeld over de landen: sterk ontwikkeld in de Verenigde Staten, vooral in zijn kwantitatieve vorm, enigszins ontwikkeld in Groot-Brittannië en zeer zwak in Europa. (Jobard, 2007: 1). Dit gebrek aan onderzoek, dat in België ook nog eens voornamelijk door mannen gevoerd wordt, bemoeilijkt een open denkproces met de nodige diversiteit aan perspectieven. Het zoeken naar adequate oplossingen is pas mogelijk nadat de problemen in hun complexiteit zijn vastgesteld, rekening houdend met de diversiteit van de standpunten. De in het kader van dit verslag uitgevoerde enquête had ten doel deze leemte gedeeltelijk op te vullen door een zo volledig mogelijk beeld te schetsen van de moeilijkheden die slachtoffers ondervinden bij het indienen van klachten. Dit vooroordeel is gebaseerd op de vaststelling dat het standpunt van het slachtoffer, zijn of haar ervaring, vaak buiten beschouwing wordt gelaten in de discussie over controle op politie in België.

Op basis van de resultaten van onze enquête en in samenwerking met verschillende slachtoffers, professionals die hen begeleiden en een groep deskundigen hebben wij een voorstel uitgewerkt om de klachtenregelingen te hervormen met de drie krachtlijnen: toegankelijkheid, doeltreffendheid en onafhankelijkheid. Het doel is ervoor te zorgen dat deze kwestie doeltreffend wordt aangepakt door gebruik te maken van de complementariteit tussen de bestaande actoren. Dit impliceert juridische aanpassingen om te zorgen voor volledige complementariteit tussen de actoren, budgettaire investeringen om een negatief effect op het werk van de bestaande structuren te voorkomen, en communicatieverplichtingen om ervoor te zorgen dat het doelpubliek op de hoogte is van het bestaan en de werking van deze hervormde klachtenmechanismen.

Dit rapport is echter opgevat als een werkbasis van waaruit wij een reflectie hopen te stimuleren, hetzij academisch door meer onderzoek over het onderwerp, hetzij veldgericht door de verschillende betrokken actoren bijeen te brengen, hetzij wetgevend door het debat in het Parlement te openen.

V. BIBLIOGRAPHIE

AMNESTY INTERNATIONAL BELGIQUE

2018, « On ne sait jamais avec des gens comme vous » - Politiques policières de prévention du profilage ethnique en Belgique, Bruxelles, mai 2018.

BEYS M.

2014, *Quels droits face à la police ? Manuel juridique et pratique*, J&D éditions : Mons.

BONAFÉ-SCHMITT J.-P.

1992, *La médiation, une justice douce*, Paris : Syros-Alternative.

BOURDOUX G.

2001, « Neutralité, indépendance, vigilance, loyauté et transparence. Le Comité P au service du Parlement et du citoyen en partenariat avec les autres contrôle » in *Custodes 2*, pp. 39-78.

BRODEUR J.-P.

2003, *Les Visages de la police : Pratiques et perceptions*. Nouvelle édition [en ligne]. Montréal : Presses de l'Université de Montréal ; URL : <http://books.openedition.org/pum/13617> consulté le 04/03/2022.

CAMPION J.

2020, « Stabilité et crises du système policier belge (1830-2018) » in *Lien social et Politiques 84*, pp. 35-59 ; URL : <https://doi.org/10.7202/1069442ar>, consulté le 28/03/2022.

COMITÉ CONTRE LA TORTURE (CAT)

2021, « Observations finales concernant le quatrième rapport périodique de la Belgique », CAT/C/BEL/CO/4, 25 août 2021.

2014, « Observations finales concernant le troisième rapport périodique de la Belgique », CAT/C/BEL/CO/3, janvier 2014.

2009, « Observations finales concernant le deuxième rapport périodique de la Belgique », CAT/C/BEL/CO/2, 19 janvier 2009.

COMITÉ DES DROITS DE L'HOMME

2010, *Examen des rapports soumis par les États parties conformément à l'article 40 du Pacte*, CCPR/C/BEL/CO/5, 18 novembre 2010.

COMITÉ PERMANENT DES SERVICES DE POLICE (COMITÉ P)

2020a, *Rapport annuel 2020* ; URL : <https://comitep.be/document/jaarverslagen/Comit%C3%A9%20P%20Rapport%20annuel%202020.pdf>, consulté le 01/04/2022.

2020b, *La médiation comme mode de résolution des plaintes des citoyens à l'encontre des policiers, Enquête de contrôle*, URL : <https://comitep.be/document/onderzoeksrapporten/rapport%20d%E2%80%99enqu%C3%AAt%20sur%20La%20m%C3%A9diation%20comme%20mode%20de%20r%C3%A9solution%20des%20plaintes%20des%20citoyens%20%C3%A0%20l%E2%80%99encontre%20des%20policiers.pdf> consulté le 25/02/2022.

2020c, *Benchmark européen sur la surveillance de la police. Conclusions du Comité permanent P en quête de bonnes pratiques*, Cahier du Comité P, Bruxelles ; URL : <https://comitep.be/document/onderzoeksrapporten/2020-01-10%20Benchmark%20FR%20synopsis.pdf> consulté le 28/03/2022.

2019a, *Décisions judiciaires concernant des membres des services de police : 2015, 2016 et 2017 & Violence policière : 2013 à 2017* ; URL : <https://comitep.be/document/cahiers/Cahier%2033%20-%20D%C3%A9cisions%20judiciaires.pdf>, consulté le 01/04/2022.

2019b, *Le contrôle et l'arrestation des transmigrants par la police à l'occasion d'arrestations administratives massives*, février 2019 ; URL : <https://comitep.be/document/onderzoeksrapporten/2019-02-06%20transmigrants.pdf> consulté le 03/03/2022.

2013, *Rapport annuel* ; URL : <https://comitep.be/document/jaarverslagen/2013FR.pdf>, consulté le 01/04/2022.

COMITÉ POUR L'ÉLIMINATION DE LA DISCRIMINATION RACIALE

2021, *Observations finales concernant le rapport de la Belgique valant vingtième à vingt-deuxième rapports périodiques*, CERD/C/BEL/CO/20-22, 21 mai 2021.

COMITÉ P

2020A, *Jaarverslag 2020*, Geraadpleegd op 25/02/2022

COMITÉ P

2020B, *Bemiddeling als middel tot oplossing voor klachten van burgers tegen politieambtenaren, controleonderzoek*, URL : <https://comitep.be/document/jaarverslagen/Comité%20P%20Jaarverslag%202020.pdf> Geraadpleegd op 25/02/2022.

COMITÉ P

2020c, *Een Europese benchmark inzake politietoezicht*
Bevindingen van het Vast Comité P op zoek naar goede praktijken, Brussel ; URL : <https://comitep.be/document/onderzoeksrapporten/2020-01-10%20Benchmark%20NL%20synopsis.pdf> Geraadpleegd op 28/03/

COMITÉ P

2019A, *Gerechtelijke uitspraken waarbij leden van de politiedienst betrokken zijn: 2015, 2016 en 2017 & Politiegeweld: 2013 tot 2017*,

COMITE P

2019B, *De controle en opsluiting van transmigranten door de politie naar aanleiding van grootschalige bestuurlijke aanhoudingen*, FEBRUARI 2019 ; URL : <https://comitep.be/document/onderzoeksrapporten/2019-02-06%20transmigranten.pdf> Geraadpleegd op 03/03/2022

COMITÉ P

2013, *Jaarverslag*; URL : <https://comitep.be/document/jaarverslagen/2013NL.pdf>, Geraadpleegd op 01/04/2022.

COMITÉ EUROPÉEN POUR LA PRÉVENTION DE LA TORTURE ET DES PEINES OU TRAITEMENTS INHUMAINS OU DÉGRADANTS (CPT)

2018, « Rapport au Gouvernement de la Belgique relatif à la visite effectuée en Belgique par le Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants (CPT) du 27 mars au 6 avril 2017 », CPT/Inf (2018) 8, 8 mars 2018.

2010, « Rapport au Gouvernement de la Belgique relatif à la visite effectuée en Belgique par le Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants (CPT) du 28 septembre au 7 octobre 2009 », CPT/Inf (2010) 24, 23 juillet 2010.

2006, « Rapport au Gouvernement de la Belgique relatif à la visite effectuée en Belgique par le Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants (CPT) du 18 au 27 avril 2005 », CPT/Inf (2006) 15, 20 avril 2006.

CONSEIL DES DROITS DE L'HOMME

2021, « Draft report of the Working Group on the Universal Periodic Review – Belgium », A/HRC/WG.6/38/L.5, 7 mai 2021.

2016, « Draft report of the Working Group on the Universal Periodic Review – Belgium », A/HRC/32/8, 11 avril 2016.

CORNEJO M., BRACKELAIRE J.-L., MENDOZA F.

2009, « Des chaînes du silence à la chaîne de l'écoute. Une recherche à partir des récits des professionnels de la Commission nationale de l'emprisonnement politique et la torture au Chili » in Cahier de psychologie clinique 32, pp. 205-229.

DÉLÉGUÉ GÉNÉRAL AUX DROITS DE L'ENFANT DE LA FÉDÉRATION WALLONIE BRUXELLES

2012, « Jeunesse et police. Recommandations pour un apaisement », février 2012 ; URL : http://www.dgde.cfwb.be/index.php?eID=tx_nawsecured1&u=0&g=0&hash=34ff-fc2a873dd952f7c2ae33b06047e70caca51d&file=fileadmin/sites/dgde/upload/dgde_super_editor/dgde_editor/documents/groupe_de_travail/Jeunesse_et_police_recommandations_pour_un_apaisement.pdf consulté le 07/03/2022.

DOKTERS VAN DE WERELD

Politiegeweld tegen vluchtelingen en migranten onderweg in België, een kwantitatief en kwalitatief onderzoek (2018)

EUROPEAN COMMISSION AGAINST RACISM AND INTOLERANCE

2009, *Rapport de l'ECRI sur la Belgique (quatrième cycle de monitoring)*, CRI(2009)18, 26 mai 2009.

EUROPEAN NETWORK AGAINST RACISM

2021, *The sharp edge of violence: Police brutality and community resistance of racialised groups*, ENAR : Bruxelles ; URL : https://www.enar-eu.org/IMG/pdf/enar_report_-_the_sharp_edge_of_violence-2.pdf consulté le 03/03/2022.

EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS

2017, *Second European Union Minorities and Discrimination Survey. Main results*, <http://fra.europa.eu/en/publication/2017/eumidis-ii-main-results>).

FELSTINER W., ABEL R., SARAT A.

1981, "The emergence and transformation of disputes: naming, blaming, claiming..." in *Law and Society Review* 15 (3/4), pp. 631-655.

FORTUNIER, RÉA A.,

2021, *Les « invisibilisé·e·s » et le COVID-19. Bruxelles et crise socio-sanitaire. Somme des 6 rapports*, GERME et Villes de Bruxelles : Bruxelles.

GALASKI J.

2022, "Interview : on ne vit pas de le même monde, et pourtant on vit dans la même ville" in *Blé mars* 2022; URL : <https://echoslaiques.info/interview-on-ne-vit-pas-dans-le-meme-monde-et-pourtant-on-vit-dans-la-meme-ville/> consulté le 13/04/2022

HIBOUX B.

2013, *La bureaucratisation néolibérale*, Paris : La Découverte.

HUMAN RIGHTS COMMITTEE

2010, *Draft concluding observations of the Human Rights Committee – Belgium*, CCPR/C/BEL/CO/5, 16 novembre.

HUMAN RIGHTS COUNCIL

2021, *Draft report of the Working Group on the Universal Periodic Review – Belgium*, A/HRC/WG.6/38/L.5, 7 mai 2021.

INDEPENDENT OFFICE FOR POLICE CONDUCT (IOPC)

2020, Staff Diversity Report ; URL : <https://policeconduct.gov.uk/sites/default/files/Documents/Who-we-are/accountability-performance/IOPC-Staff-Diversity-Report-2020.pdf> consulté le 25/02/2022.

JAMOULLE P., MAZZOCCHETTI J.

2011, *Adolescences en exil*, Academia Editions : Ottignies-Louvain-la-Neuve.

JOBARD F.

2006, « Police, justice et discrimination raciales » in Fassin D. & Fassin E., *De la question sociale à la question raciale ? Représenter la société française*, Paris : La Découverte, pp. 211 – 229.

2002, *Bavures policières ? La force publique et ses usages*, Paris : La découverte.

LAVILLE J.-L., SALMON A.

2015, *Associations et action publique*, Paris : Desclée-Brouwer.

LE THANH DIBBA N.

2012, *Pertinence d'utiliser des modes coopératifs dans le traitement des conflits opposant policiers et citoyens L'exemple de la mise en place d'un organe de médiation à Genève*, Mémoire, Institut Universitaire Kurt Bösch.

LIGUE DES DROITS HUMAINS

2017, *Contrôler et punir ? Etude exploratoire sur le profilage ethnique dans les contrôles de police : paroles de cibles*, Bruxelles ; URL : https://www.liguedh.be/wp-content/uploads/2017/03/rapport_profilage_ethnique_ldh.pdf, consulté le 07/03/2022.

LE SOIR

2021, *Arrestation de journalistes en reportage au 127 bis: la police condamnée* ; URL: <https://www.lesoir.be/414275/article/2021-12-23/arrestation-de-journalistes-en-reportage-au-127-bis-la-police-condamnee>

2016, *Herscham, la police dessans-abri*, URL: <https://www.lesoir.be/art/d-20160811-G9E9AA>

MARION N.

2020, *BAVURES, Violences policières ou ordre policier ? Réflexion sur le partage contemporain de la violence*, Analyse d'Action et Recherches Culturelles n°6.

MAZZOCCHETTI J.

2018, « Des murs pour seule réponse », *Recherches sociologiques et anthropologiques* [En ligne], 49-2 | 2018, mis en ligne le 20 juin 2019, consulté le 15 mars 2022. URL : <http://journals.openedition.org/rsa/2945> ; DOI : <https://doi.org/10.4000/rsa.2945>

MÉDECINS DU MONDE

2018, *Violences policières envers les migrants et les réfugiés en transit en Belgique : une enquête quantitative et qualitative* ; URL: <https://medecinsdumonde.be/actualites-publications/publications/violences-policieres-envers-les-migrants-et-les-refugies-en>, consulté le 27/03/2022.

MONJARDET D.

1996, *Ce que fait la police : Sociologie de la force publique*, Paris : La Découverte.

MYRIA

2019, *Note Police et migrants de transit. Respecter la dignité et enquêter sérieusement sur les violences*, Bruxelles ; URL : https://www.myria.be/files/Note_Police_et_migrants_de_transit.pdf, consulté le 03/03/2022.

NEDERLANDT O., LAMBERT M.

2019, « La réforme du Conseil central de surveillance pénitentiaire et des commissions de surveillance des prisons : entre attentes déçues et raisons d'espérer ? » in *e-legal, Revue de la Faculté de droit et de criminologie de l'ULB 2*.

ORGANE DE MÉDIATION DE LA POLICE (OMP)

2020, *Rapport d'activité 2020 de l'organe de médiation de la police*, Genève : République et canton de Genève ; URL : <https://www.ge.ch/document/24909/telecharger>, consulté le 24/02/2022.

ORGANISATION INTERNATIONALE POUR LES MIGRATIONS (OIM)

2021, *Police de proximité sans frontière. Rapport de bonnes pratiques : WP3 mécanismes de plainte* ; URL : https://belgium.iom.int/sites/g/files/tmzbdl1286/files/documents/GOODPR_1_1.pdf, consultés le 02/03/2022.

PÉRILLEUX T.

2016 "Le cœur battant du travail relationnel. Métiers mis en danger, répliques cliniques" in Doucet M. C., Viviers S. (eds.), *Métiers de la relation. Nouvelles logiques et nouvelles épreuves du travail*, Québec, Presses Université Laval, pp.125-141.

POLICE WATCH

2020a, *Abus policiers et confinement*, URL : <https://www.liguedh.be/wp-content/uploads/2020/06/Rapport-Police-Watch-LDH-2020.pdf> consulté le 13/03/2022.

2020b, *Violences policières et la charge de la preuve : le rôle du certificat médical* ; URL : [Police Watch, Violences policières et la charge de la preuve : le rôle du certificat médical, Bruxelles 2020](https://policewatch.be/files/Version_longue_Analyse_LDH_Le_role_du_certificat_medical_decembre_2020.pdf) ; URL : https://policewatch.be/files/Version_longue_Analyse_LDH_Le_role_du_certificat_medical_decembre_2020.pdf.

2021, *Le recours au bodycams par les forces de police*; URL : https://policewatch.be/files/PW_analyse_bodycams_Vlongue.pdf, consulté le 14/03/2022.

PONSAERS P., VERHAGE A., BEYENS K.

2011, "Controle op politie en justitie : een lappendeken met weinig samenhang" in *Orde van de Dag* 55, pp. 7-16.

RINGELHEIM J.

2016, « Les limites du modèle belge de lutte contre la discrimination, Evaluation de la législation antidiscriminatoire », *Journée d'étude du 26 février 2016 organisée par Unia*, Bruxelles.

ROMAINVILLE C., DE STEXHE F.

2020, "L'action d'intérêt collectif" in *Journal des tribunaux* vol. 11, n° 6807, pp. 189-201.

RTBF

2022, "Plan National de Sécurité 2022-2025 : Inapplicable sans renforcer la police judiciaire" estime le Collège des procureurs généraux ", 5 janvier 2022.

SALMONA M.

2020, « La mémoire traumatique », URL : <https://www.memoiretraumatique.org/assets/files/v1/Articles-Dr-MSalmona/2020-article-Dunod-Memoire-Traumatique.pdf> consulté le 08/03/2022.

SMEETS S., TANGE C.

2002, « Pour un équilibre démocratique des contrôles. Le contrôle sur la police », in S. SMEETS et C. TANGE, *Pour suite d'enquête...Essais sur la police et son rôle dans notre société*, pp. 103-131.

SMEETS S., STREBELLE ET TANGE

2000, *Analyse des méthodes permettant de mesurer l'efficacité et la légitimité des stratégies génériques déployées par la police*, recherche réalisée pour le compte du Commandement général de la Gendarmerie, DGC/DP.

SIMON S., PICCOLI E.

2018, « Effets et perspective de la rationalité néolibérale » in *Recherches sociologiques et anthropologique* 2018/2, pp. 1-23.

VARAINE S., ROCHÉ S.

2021, « Poldem Research : résultats partiels », *Présentation lors du 7e séminaire de l'IPCAN le 3 décembre*, Paris.

WACQUANT L.

1999, *Les prisons de la misère*, Paris : Raisons d'agir Éditions.

2009, *Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity*, Durham/ London: Duke University Press.

WETGEVING

Richtlijn 2012/29/EU van de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen inzake de rechten en de bescherming van slachtoffers van misdrijven en slachtofferhulp ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ van de Raad, PB L 315 van 14 november 2012, blz. 57.

Wet van 15 mei 2007 betreffende de AIG en houdende diverse bepalingen inzake het statuut van sommige leden van de de status van bepaalde leden van de politiediensten, M.B., 15 juni 2007.

Wet van 5 augustus 1992 betreffende de politiezorg, B.S., 22 december 1992.

Organieke wet van 18 juli 1991 betreffende het toezicht op de politie en de inlichtingen-diensten en van het coördinatieorgaan voor dreigingsanalyse, M.B. 26 juli 1991.

Omzendbrief nr. COL.13/2013 van het College van procureurs-generaal van 17 juni 2013 betreffende de onderzoeks- en vervolgingsbeleid inzake discriminatie en haatdelicten (waaronder discriminatie op grond van godsdienst) (met inbegrip van discriminatie op grond van geslacht), beschikbaar op www.om-mp.be.

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, Verslag van 30 april 1990 namens de Commissie van parlementaire enquêtes betreffende de wijze waarop het banditisme wordt bestreden en terrorisme wordt georganiseerd, Parl. Ch. 1988-1990 zitting nr. 59-008.

Wetsvoorstel van 21 juni 2018, houdende instemming met het facultatief protocol bij het Verdrag tegen foltering bij het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing, aangenomen in New York op 18 december 2002, Doc. Ch. zitting 2014-2015 n° 54-3192/001.

VI. BIJLAGEN

A. Getuigenisformulier voor Slachtoffers

1/10. Beschrijf kort het soort geweld waar u mee te maken kreeg (verschillende keuzes mogelijk).

- Slagen:
Beschrijf kort:
- Beledigingen:
Beschrijf kort:
- Bedreigingen:
Beschrijf kort:
- Onnodig of overdreven gebruik van handboeien:
Beschrijf kort:
- Misbruik van traangas:
Beschrijf kort:
- Ontzegging (van water, toiletgebruik, telefoon naar familie/advocaat,...):
Beschrijf kort:
- Misbruik van identiteitscontrole:
Beschrijf kort:
- Te verregaande fouillering:
Beschrijf kort:
- Andere:
Beschrijf kort

2/10. Beschrijf de context (op straat, politieke/sportieve/culturele manifestatie, in het verkeer, ...).

3/10. Waar heeft het gebruik van geweld plaats gehad (precieze plaats, verschillende keuzes mogelijk):

- Op straat:
 - In mijn woning
 - Op het commissariaat
 - In een politievoertuig
 - In het openbaar vervoer:
 - Andere:
 - Postcode of gemeente, met nauwkeuriger aanduidingen (bushalte, straat, winkel, ...)
- 4/10. Datum van de feiten (jaar of nauwkeuriger):**

5/10. Indien de feiten gefilmd of gefotografeerd werden mag u de bestanden hier toevoegen.

6/10. Uw leeftijd op het moment van de feiten?

7/10. U bent: Vrouw Man Andere

8/10. Meent u dat uw uiterlijk (huidskleur, kledingstijl, seksuele oriëntatie, gender, veronderstelde religie, ...) de oorzaak is van het geweld dat u ondergaan heeft ? Indien ja, kunt u dit nader uitleggen?

9/10. Hoeveel keer bent u, tijdens de laatste zes maand, slachtoffer geweest van politiegeweld?

(u mag evenveel vragenlijsten invullen als het aantal feiten waarvan u slachtoffer was)

10/10. Uw naam : voornaam :

Mailadres of telefoon van uzelf of van een contactpersoon waar u bereikt kan worden:

ETAPPE 2

1/5. Heeft u klacht ingediend of overweegt u dit te doen?

a) Ja, ik heb het reeds gedaan b) Ja, ik zal het doen c) neen

Vergeet niet een dokter te raadplegen om een medisch bewijs te kunnen voorleggen van uw fysieke of psychologische kwetsuren en hun oorzaak.

1.a) Bij wie heeft u klacht ingediend?

- Comité P
- Interne klachtendienst van de politiezone
- Commissariaat
- Parket van de Procureur des Konings (strafrechtelijk)
- Onderzoeksrechter (burgerlijk)

1.b) We raden u aan een gespecialiseerd advocaat te raadplegen voor u klacht indient of contact op te nemen met de permanentie van de Ligue des Droits Humains (02/209 62 80)

1.c) Indien u uw getuigenis nog niet eerder elders uitgebracht heeft, leg uit waarom:

- k wens hier geen tijd aan te besteden
- Ik heb geen middelen om een advocaat te betalen
- Ik heb hier geen vertrouwen in, mijn getuigenis zal tot niets dienen
- Ik ben bang dat mijn getuigenis zich tegen mij zal keren (politieresailles...)
- Andere: (graag verduidelijken)

2/5. Heeft u de mogelijkheid gehad om de politiemens(en) die de feiten gepleegd heeft/hebben te identificeren (naam, nummer van de interventie, ID-badge, kleur van het uniform, ...?)

3/5. Wil u dat er terug contact met u opgenomen wordt om de feiten mondeling te kunnen navertellen?

- Per telefoon :
- Per e-mail :

4/5. Beschrijf de feiten hieronder, in uw eigen woorden en met zo veel mogelijk details:

5. Eventuele aanvullingen of bemerkingen:

Liga voor Mensenrechten

Gebroeders De Smetstraat 75
9000 Gent

info@mensenrechten.vlaanderen
www.mensenrechten.be

 mensenrechtenBE

 ligamensenrechten

 mensenrechtenBE

 mensenrechten

Ligue des droits humains asbl

Rue du Boulet, 22 - 1000 Bruxelles
Tél.: 02/209 62 80 - Fax: 02/209 63 80
ldh@liguedh.be - www.liguedh.be

liguedhbe

ligue_des_droits_humains
police_watch_belgium

liguedh_be

LDH BELGIQUE